ISSN: 3088-3393 (Online)

สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้
และนวัตกรรมองค์กร

วารสารวิชาการ

ก้าวนวัต

Kaonawat Academic Journal

ปีที่ 1 ฉบับที่ 5
กันยายน - ตุลาคม 2569

Vol. 1 Issue 5: September - October 2026

https://so17.tci-thaijo.org/index.php/KAJ

ติดต่อสอบถาม 064-590-5959

บทบรรณาธิการ

การพัฒนาสังคมในปัจจุบันมิได้อาศัยเพียงความรู้ที่สั่งสมมาในอดีต หากยังต้องอาศัยการตั้งคำถาม การแสวงหาคำตอบใหม่ และการปรับใช้ความรู้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การวิจัย การสร้างสรรค์แนวคิด และการพัฒนานวัตกรรมจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการรับมือกับความท้าทาย ทั้งในด้านการศึกษา การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร และการดำเนินงานในสาขาต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนผลงานทางวิชาการจึงเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมให้สังคมสามารถเรียนรู้ เติบโต และก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีคุณภาพ วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน –ตุลาคม 2569 เป็นอีกหนึ่งพื้นที่สำหรับนำเสนอผลงานทางวิชาการและแนวคิดที่สะท้อนความก้าวหน้าขององค์ความรู้ในหลากหลายมิติ โดยครอบคลุมประเด็นด้านการศึกษา การเรียนรู้ การบริหารองค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี การวิจัย และนวัตกรรม เนื้อหาในฉบับนี้มุ่งเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจประเด็นต่าง ๆ จากมุมมองที่แตกต่าง ตลอดจนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์และการปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนางาน การกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และการต่อยอดความคิดให้เกิดประโยชน์ในบริบทที่หลากหลาย คุณค่าของงานวิชาการมิได้สิ้นสุดลงเมื่อผลงานได้รับการเผยแพร่ แต่ยังอยู่ที่การนำข้อค้นพบและข้อเสนอแนะไปพิจารณา ต่อยอด และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักวิชาการ ผู้ปฏิบัติงาน และผู้สนใจจากหลากหลายสาขา จึงช่วยขยายขอบเขตของการเรียนรู้ และนำไปสู่การพัฒนามุมมองใหม่ที่รอบด้านมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน การส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและการสร้างสรรค์บนพื้นฐานขององค์ความรู้ที่น่าเชื่อถือ ยังเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมที่สามารถสร้างคุณค่าให้แก่บุคคล องค์กร และสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้เขียนทุกท่านที่ให้ความไว้วางใจในการเผยแพร่ผลงานผ่านวารสารวิชาการก้าวนวัต รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้สละเวลาในการพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานของวารสาร ความร่วมมือจากทุกท่านมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพของผลงานและรักษามาตรฐานทางวิชาการ อันเป็นพื้นฐานของการสร้างความเชื่อมั่นและการพัฒนาวารสารให้เติบโตอย่างมีทิศทาง

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทั้งในด้านการเพิ่มพูนความรู้ การขยายมุมมอง และการนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้า แลกเปลี่ยน และสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง ขอเชิญชวนทุกท่านร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนองค์ความรู้ผ่านการอ่าน การคิด และการลงมือพัฒนา เพื่อร่วมกันสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง และวางรากฐานของนวัตกรรมที่นำไปสู่ความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

(รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล)
บรรณาธิการ

วารสารวิชาการก้าวนวัต
Kaonawat Academic Journal
วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน – ตุลาคม 2569
เจ้าของ : สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร
ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสาตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์

บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล นายกสมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

รองบรรณาธิการ
ผู้ช่วยศาสาตราจารย์ ดร.สุนทรี จีนธรรม อุปนายกสมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ผู้ช่วยบรรณาธิการ
ผู้ช่วยศาสาตราจารย์ ดร.อมรรักษ์ สวนชูผล เหรัญญิกสมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร
ดร.พูนสวัสดิ์ แก้วเกียรติสกุล เลขานุการสมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ
รองศาสตราจารย์ ดร.ศศมล ผาสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชิต คำภาหล้า มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
รองศาสตราจารย์ ดร. สุบิน ยุระรัช มหาวิทยาลัยศรีปทุม
รองศาสตราจารย์ ดร. วรินรำไพ รุ่งเรืองจิตต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคเณ เกียรติก้อง มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีร์ธนิกษ์ ศิริโวหาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.นันทวัฒน์ ภัทรกรนันท์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ สิทธิจิรพัฒน์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพบูลย์ สุขวิจิตร บาร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริกานดา แหยมคง มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารยา อึงไพบูลย์กิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดลยา จาตุรงคกุล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทร์เพ็ญ วรรณารักษ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชื่นสุมณ ยิ้มถิน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สัญญลักษณ์	ศุภนาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิ่งแก้ว	พรอภิรักษสกุล	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.สมพงษ์	อัศวริยธิปัติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทนายเกรียงศักดิ์	พินทุสรศรี	ประธานบริษัทดร.ทนายเกรียงศักดิ์และเพื่อน ทนายความการบัญชี จำกัด
พว.ดร.เติมทรัพย์	จั่นเพชร	โรงพยาบาลธรรมศาสตาร์เฉลิมพระเกียรติ
ดร.วิลาสินี	ยนต์วิกัย	วิทยาลัยดุสิตธานี
ดร. ธันยนันท์	สมบูรณ์รัตนโชค	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ดร. ถิรวุฒิ	ยังสุข	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ดร. ทิพชญา	พึ่งชาญชัยกุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กำหนดเผยแพร่

พิมพ์เผยแพร่ 6 ฉบับ ต่อปี
ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - กุมภาพันธ์
ฉบับที่ 2 เดือนมีนาคม - เมษายน
ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม – มิถุนายน
ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิหาคม
ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน - ตุลาคม
ฉบับที่ 6 เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม

สถานที่ติดต่อ

สถานที่ติดต่อ
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร
เลขที่ 37/119 หมู่ 2 ถ.เลียบคลองสาม ต.คลองสาม อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี รหัสไปรษณีย์ 12120
เบอร์โทรศัพท์ ติดต่อ 064-605-0819
E-mail: olinateam2025@gmail.com

วารสารวิชาการก้าวนวัต

Kaonawat Academic Journal
https://so17.tci-thaijo.org/index.php/KAJ
เว็บไซต์
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร https://alnoi.org
ISSN: 3088-3393 (Online)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือน กันยายน – ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026

สารบัญ

บทความวิจัย **หน้า**

การจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความผูกพันของพนักงาน: การวิจัยเชิงคุณภาพในองค์กรยุคไฮบริด 1-13
Talent Management and Digital Skills Development for Enhancing Employee Engagement: A Qualitative Study in Hybrid Organizations
กฤษนิล เกียรติธนศักดิ์

บทความวิชาการ

การวิเคราะห์วิธีคิดเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์สำหรับนิสิตครูสังคมศึกษา 14-27
An Analysis Of Thinking Processes For Sustainable Social Development Based On Buddhist And Christian Principles, For Social Studies Teacher Students
ชญานันท์ แสงจันทร์
ทิวากร รัตนพิมล
กรชวัล เส้งเลี่ยม
ธัญชนก บุญเต็ม
ศุภวิชญ์ ลูกหยี
มุสลีมัะ มือริงจือแร

การใช้สื่ออนิเมะและมังงะเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนเชิงรุก เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความสนใจในมิติทางศาสนาของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา 28-35
Anime And Manga As Active Learning Innovations: Enhancing Learners' Understanding And Interest In Religion Studies
กรวิชญ์ ช่วยสงค์
อะห์หมัด มุเส็ม
ศิลป์สุภา ยมมาก
ณัฐพล จันทร์ทอง
ดรัณภพ จันมณี

การพัฒนาระบบเตือนภัยทางการเงินสำหรับรัฐวิสาหกิจระบบรางของประเทศไทย: บทเรียนจากการรถไฟแห่งประเทศไทย 36-51
Developing A Financial Early Warning System For Thailand’s Rail State-Owned Enterprises: Lessons From The State Railway Of Thailand
ภคิน คัมภิรานนท์

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
จากชื่อชาติพันธุ์สู่คำด่า: การสร้างความเป็นอื่นต่อ “ลาว” ในไทย From Ethnonym To Slur: The Othering Of "Lao" In Thailand อัศวิน จงจรูญ	52-59

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

การจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความผูกพันของพนักงาน: การวิจัยเชิงคุณภาพในองค์กรยุคไฮบริด

กฤษนิล เกียรติธนศักดิ์
บริษัท ธนศักดิ์2568 จำกัด
อีเมล: i_am_nhue@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการคนเก่ง (talent management) การพัฒนาทักษะดิจิทัล (digital skills development) และความผูกพันของพนักงาน (employee engagement) ในบริบทองค์กรยุคไฮบริด (hybrid organization) งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่ใช้รูปแบบการทำงานแบบไฮบริด ผลการวิเคราะห์เชิงธีมพบว่า การจัดการคนเก่งที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานผ่านการพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการของงาน วัฒนธรรมการเรียนรู้ และระบบสนับสนุนจากองค์กร งานวิจัยนี้ชี้ว่าความสำเร็จของการทำงานแบบไฮบริดไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการจัดการคนเก่งที่คำนึงถึงการพัฒนาทักษะ การมีส่วนร่วม และความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานอย่างสมดุล

คำสำคัญ: การจัดการคนเก่ง การพัฒนาทักษะดิจิทัล ความผูกพันของพนักงาน องค์กรยุคไฮบริด การวิจัยเชิงคุณภาพ

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

TALENT MANAGEMENT AND DIGITAL SKILLS DEVELOPMENT FOR ENHANCING EMPLOYEE ENGAGEMENT: A QUALITATIVE STUDY IN HYBRID ORGANIZATIONS

Krissanin Kiettanasak
Thanasak 2568 Co., Ltd.
Email: i_am_nhue@hotmail.com

Abstract

This study aimed to examine talent management, digital skills development, and employee engagement in the context of hybrid organizations. The study employed a qualitative research method by conducting semi-structured in-depth interviews with 20 informants who were executives and employees in organizations using hybrid work arrangements. Thematic analysis revealed that effective talent management influences employee engagement through digital skills development aligned with job requirements, learning culture, and organizational support systems. The findings suggest that the success of hybrid work depends not only on technology but also on talent management that balances skills development, engagement, and employee well-being.

Keywords: talent management, digital skills development, employee engagement, hybrid organization, qualitative research

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อรูปแบบการทำงานและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ปรากฏการณ์ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดอย่างหนึ่งคือการเกิดขึ้นของรูปแบบการทำงานแบบไฮบริด (hybrid work) ซึ่งผสมผสานระหว่างการทำงานในสำนักงานและการทำงานทางไกล (remote work) เข้าด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้เป็นเพียงการปรับตัวชั่วคราวในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 เท่านั้น แต่ได้กลายเป็นแนวทางใหม่ที่ยั่งยืนในการจัดการกำลังคนขององค์กรสมัยใหม่

ในบริบทของประเทศไทย องค์กรจำนวนมากเริ่มนำรูปแบบการทำงานแบบไฮบริดมาใช้อย่างเป็นระบบตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในภาคธุรกิจบริการ เทคโนโลยี และการเงินการธนาคาร แนวทางดังกล่าวช่วยให้องค์กรสามารถดึงดูดและรักษาคนเก่งไว้ได้มากขึ้น เนื่องจากพนักงานรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นในการทำงานและสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (work-life balance) เป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม การทำงานแบบไฮบริดก็สร้างความท้าทายใหม่ในการจัดการทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในสามด้านหลัก ได้แก่ การจัดการคนเก่ง (talent management) การพัฒนาทักษะดิจิทัล (digital skills development) และการรักษาความผูกพันของพนักงาน (employee engagement) องค์กรที่ประสบความสำเร็จในการทำงานแบบไฮบริดไม่ได้เป็นองค์กรที่มีเทคโนโลยีดีที่สุดเท่านั้น แต่เป็นองค์กรที่สามารถจัดการคนเก่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการของงาน และสร้างระบบที่ช่วยให้พนักงานรู้สึกผูกพันกับองค์กรแม้จะทำงานจากระยะไกล

งานวิจัยในช่วงหลังชี้ให้เห็นว่า hybrid work ส่งผลต่อ employee engagement ทั้งในเชิงบวกและลบ บางการศึกษาพบว่าความยืดหยุ่นช่วยเพิ่มความผูกพันและความพึงพอใจในการทำงาน ขณะที่บางการศึกษาชี้ว่าความเหงา ความเครียดจากการแยกตัว และขาดการสนับสนุนจากองค์กรอาจลดประสิทธิภาพการทำงานได้ (Hizam et al., 2025; Nugroho & Wulandhari, 2025) ดังนั้น การเข้าใจกระบวนการที่เชื่อมโยง talent management, digital skills และ engagement ในบริบทไฮบริดจึงมีความสำคัญทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ

ในประเทศไทย งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลในบริบทไฮบริดยังมีค่อนข้างจำกัด ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่เน้นการทดสอบโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แต่ยังขาดงานวิจัยเชิงคุณภาพที่อธิบายประสบการณ์จริงของผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่ใช้รูปแบบไฮบริด การวิจัยเชิงคุณภาพมีความสำคัญในบริบทนี้ เพราะช่วยให้เข้าใจความซับซ้อนของประสบการณ์มนุษย์ที่การวิจัยเชิงปริมาณไม่สามารถจับได้ทั้งหมด

งานวิจัยนี้จึงมุ่งสังเคราะห์ประสบการณ์ของผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่ใช้รูปแบบไฮบริด เพื่ออธิบายว่าการจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานอย่างไร และภายใต้เงื่อนไขใด การเข้าใจกระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้สามารถออกแบบระบบการจัดการคนเก่งที่เหมาะสมกับบริบทไฮบริดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการจัดการคนเก่ง (talent management) ในองค์กรยุคไฮบริด
2. เพื่ออธิบายการพัฒนาทักษะดิจิทัล (digital skills development) ที่สนับสนุนการทำงานของพนักงานในบริบทไฮบริด
3. เพื่อสังเคราะห์เงื่อนไขที่ทำให้การจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลส่งผลต่อความผูกพันของพนักงาน (employee engagement)

คำถามวิจัย

เพื่อให้การวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามวิจัยหลัก 3 ข้อ ดังนี้

1. องค์กรจัดการคนเก่ง (talent management) ในบริบทไฮบริดอย่างไร
2. การพัฒนาทักษะดิจิทัล (digital skills development) มีบทบาทอย่างไรในการทำงานแบบไฮบริด
3. เงื่อนไขใดที่ทำให้ talent management และ digital skills development ส่งผลต่อ employee engagement ในเชิงบวกหรือเชิงลบ

สมมติฐาน

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) จึงไม่มีการตั้งสมมติฐานเชิงสถิติเพื่อทดสอบแบบงานวิจัยเชิงปริมาณ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีสมมติฐานเบื้องต้น (working assumptions) ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

1. การจัดการคนเก่งที่มีประสิทธิภาพในบริบทไฮบริดจะส่งผลเชิงบวกต่อความผูกพันของพนักงาน
2. การพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการของงานจะเสริมสร้างผลของการจัดการคนเก่งต่อความผูกพันของพนักงาน
3. วัฒนธรรมองค์กรและการสนับสนุนจากผู้นำจะเป็นเงื่อนไขสำคัญที่กำหนดว่า talent management และ digital skills development จะส่งผลต่อ engagement ในเชิงบวกหรือเชิงลบ

สมมติฐานเหล่านี้จะถูกตรวจสอบและปรับปรุงตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เชิงธีม

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีการจัดการคนเก่ง (talent management theory) ทฤษฎีความผูกพันของพนักงาน (employee engagement theory) และแนวคิดเรื่ององค์กรยุคไฮบริด (hybrid organization concept)

กรอบแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า การจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานผ่านกลไกหลายชั้น และผลลัพธ์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเชิงบริบทขององค์กร

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการคนเก่งในยุคดิจิทัล

การจัดการคนเก่ง (talent management) เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงการการจัดการทรัพยากรมนุษย์ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา Collings และ Mellahi (2009) นิยาม talent management ว่าเป็น

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

กิจกรรมและการกระบวนการที่องค์กรใช้เพื่อดึงดูด คัดเลือก พัฒนา และรักษาบุคคลที่มีความสามารถสูงไว้ในองค์กร แนวคิดนี้แตกต่างจากการจัดการทรัพยากรมนุษย์แบบดั้งเดิมตรงที่มุ่งเน้นไปที่ "คนเก่ง" หรือ "talent" ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีศักยภาพสูงในการสร้างคุณค่าให้กับองค์กร

ในยุคดิจิทัล การจัดการคนเก่งได้พัฒนาไปสู่รูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Digital Talent Management (DTM) ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการคนเก่งทุกด้าน Deri Apriadi และ Galuh Boga Kuswara (2025) อธิบายว่า DTM ช่วยให้องค์กรสามารถใช้ people analytics, AI ในการสรรหา และระบบการเรียนรู้แบบดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะของพนักงานได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยของ Nazir et al. (2026) ในอุตสาหกรรมไอทีของปากีสถานพบว่า องค์กรที่ใช้ DTM อย่างมีประสิทธิภาพสามารถรักษาคนเก่งไว้ได้มากขึ้น แม้จะเผชิญกับปัญหา brain drain และข้อจำกัดด้านสถาบันในประเทศกำลังพัฒนา การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า DTM ไม่ได้เป็นเพียงการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ต้องมีการบูรณาการกับวัฒนธรรมองค์กรและการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม

ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการคนเก่งในยุคดิจิทัลยังมีค่อนข้างจำกัด ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่เน้นการทดสอบโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แต่ยังขาดงานวิจัยเชิงคุณภาพที่อธิบายประสบการณ์จริงของผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่ใช้ DTM

การพัฒนาทักษะดิจิทัล

การพัฒนาทักษะดิจิทัล (digital skills development) เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสำเร็จขององค์กรในยุค Industry 4.0 เพราะพนักงานต้องสามารถใช้งานเครื่องมือดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์ และระบบอัตโนมัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ Nugroho และ Wulandhari (2025) ชี้ว่าการใช้ AI, big data analytics และ digital learning platforms ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและเร่งการพัฒนาสมรรถนะของพนักงานได้อย่างมีนัยสำคัญ

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะดิจิทัลไม่ได้เกิดจากการฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยวัฒนธรรมการเรียนรู้ (learning culture) การสนับสนุนจากผู้นำ และระบบที่เอื้อให้พนักงานสามารถเรียนรู้และทดลองใช้ทักษะใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง (Anggiat Acnes Nababan & Asron Saputra, 2025)

งานวิจัยของ EY (2026) ในประเทศอินเดียพบว่า พนักงานที่ใช้เวลาพัฒนาทักษะ AI มากขึ้นมีแนวโน้มที่จะลาออกน้อยลง และรายงานว่ามีเวลาทำงานที่ประหยัดได้มากขึ้นในแต่ละสัปดาห์ การค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่ยังช่วยรักษาคนเก่งไว้ในองค์กรได้ด้วย

ในบริบทของการทำงานแบบไฮบริด การพัฒนาทักษะดิจิทัลมีความสำคัญมากขึ้น เพราะพนักงานต้องสามารถใช้งานเครื่องมือดิจิทัลเพื่อการสื่อสารและการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ Transforming Learning and Development Strategies for Remote and Hybrid Work (2025) ชี้ให้เห็นว่าองค์กรต้องปรับกลยุทธ์การเรียนรู้และการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของพนักงานที่ทำงานทางไกลและในสำนักงาน

ความผูกพันของพนักงานในบริบทไฮบริด

ความผูกพันของพนักงาน (employee engagement) เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงการการจัดการทรัพยากรมนุษย์ Kahn (1990) นิยาม employee engagement ว่าเป็นสถานะที่พนักงานใช้พลังงานทางกาย อารมณ์

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

และปัญญาในการทำงานของตนอย่างเต็มที่ Schaufeli และ Bakker (2004) พัฒนาแนวคิดนี้ต่อโดยเสนอว่า engagement ประกอบด้วยสามมิติ ได้แก่ ความกระตือรือร้น (vigor) ความทุ่มเท (dedication) และการจดจ่อ (absorption)

ในบริบทไฮบริด employee engagement ถูกกำหนดโดยหลายปัจจัย ทั้งความยืดหยุ่นในการทำงาน การสนับสนุนจากองค์กร ความชัดเจนของเป้าหมาย และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของทีม (Hizam et al., 2025) งานวิจัยพบว่า hybrid work สามารถเพิ่ม engagement ได้เมื่อองค์กรมีระบบสนับสนุนที่ชัดเจน เทคโนโลยีพร้อม และวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความไว้วางใจ แต่หากขาดปัจจัยเหล่านี้ พนักงานอาจรู้สึกโดดเดี่ยว เครียด และขาดแรงจูงใจ (Ependi Pasaribu & Susi Hendriani, 2025)

งานวิจัยของ The Impact of Hybrid Work Models on Employee Engagement and Well-being in the Indian IT Sector (2025) พบว่า hybrid work ส่งผลต่อ engagement และความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานทั้งในเชิงบวกและลบ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การสนับสนุนจากองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และลักษณะของงาน

ความสัมพันธ์ระหว่าง Talent Management, Digital Skills และ Engagement

การสังเคราะห์วรรณกรรมชี้ว่า talent management และ digital skills development ส่งผลต่อ employee engagement ผ่านหลายกลไก ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะที่ตรงกับความต้องการของงาน การสร้างโอกาสในการเติบโต และการเสริมสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในองค์กร (Deri Apriadi & Galuh Boga Kuswara, 2025; Nugroho & Wulandhari, 2025)

งานวิจัยของ Rethinking Talent Management Strategies for Generation Z (2026) พบว่า talent management strategies ส่งผลเชิงบวกต่อ employee engagement และ employee retention ในกลุ่ม Gen Z employees ในองค์กรดิจิทัล การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า employee engagement ทำหน้าที่เป็นตัวแปรกลาง (mediator) ในความสัมพันธ์ระหว่าง talent management strategies และ employee retention

ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง talent management, digital skills และ engagement ในบริบทไฮบริดยังมีค่อนข้างจำกัด ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่เน้นการทดสอบโมเดลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แต่ยังขาดงานวิจัยเชิงคุณภาพที่อธิบายประสบการณ์จริงของผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่ใช้รูปแบบไฮบริด

ช่องว่างของวรรณกรรม

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ายังมีช่องว่างของความรู้ในหลายด้าน ได้แก่

1. ขาดงานวิจัยเชิงคุณภาพที่อธิบายประสบการณ์จริงของผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่ใช้รูปแบบไฮบริด
2. ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับเงื่อนไขเชิงบริบทที่ทำให้ talent management และ digital skills development ส่งผลต่อ engagement ในเชิงบวกหรือเชิงลบ
3. ขาดงานวิจัยในบริบทของประเทศไทย ซึ่งอาจมีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมและองค์กรที่แตกต่างจากประเทศอื่น

งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างเหล่านี้โดยการสังเคราะห์ประสบการณ์ของผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่ใช้รูปแบบไฮบริด เพื่ออธิบายว่าการจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานอย่างไร และภายใต้เงื่อนไขใด

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มุ่งทำความเข้าใจประสบการณ์ การรับรู้ และเงื่อนไขที่ทำให้การจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานในบริบทไฮบริด การวิจัยเชิงคุณภาพเหมาะสมกับประเด็นนี้ เพราะต้องการคำอธิบายเชิงลึกเกี่ยวกับ "เหตุผล" และ "กระบวนการ" ที่เชื่อมโยงการจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลกับความผูกพันของพนักงาน ไม่ใช่เพียงการวัดระดับความสัมพันธ์เชิงตัวเลข

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรของงานวิจัยนี้คือผู้บริหารและพนักงานในองค์กรที่ใช้รูปแบบการทำงานแบบไฮบริด (hybrid work) ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยแบ่งเป็นผู้บริหาร 8 คน และพนักงาน 12 คน จากองค์กรในภาคธุรกิจ เทคโนโลยี และบริการ เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. เป็นผู้บริหารหรือพนักงานในองค์กรที่ใช้รูปแบบการทำงานแบบไฮบริดอย่างน้อย 1 ปี
2. มีประสบการณ์ในการจัดการหรือเข้าร่วมโครงการพัฒนาทักษะดิจิทัล
3. ยินดีให้ข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก

เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้คือการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) โดยแนวคำถามครอบคลุม 3 แกนหลัก ได้แก่

1. การจัดการคนเก่งในบริบทไฮบริด
2. การพัฒนาทักษะดิจิทัล
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันของพนักงาน

การสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 60-90 นาที บันทึกเสียงและถอดเทปเป็นข้อความเพื่อใช้ในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ การวิเคราะห์เชิงธีม (thematic analysis) ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ถอดเทปการสัมภาษณ์เป็นข้อความทั้งหมด
2. อ่านข้อมูลซ้ำหลายรอบเพื่อทำความคุ้นเคยกับเนื้อหา
3. กำหนดรหัสข้อมูล (coding) จากข้อความสำคัญ
4. จัดกลุ่มรหัสให้เป็นประเด็นย่อย
5. สังเคราะห์ประเด็นย่อยให้เป็นธีมหลัก
6. ตรวจสอบความสอดคล้องของธีมกับข้อมูลต้นฉบับ
7. ตั้งชื่อธีมและอธิบายความหมายของแต่ละธีม
8. เขียนสรุปผลการวิเคราะห์โดยเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของงานวิจัย

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ความน่าเชื่อถือของข้อมูล

เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ได้แก่

1. การตรวจทานข้อมูลซ้ำ (data triangulation)
2. การเปรียบเทียบหลายแหล่งข้อมูล (method triangulation)
3. การอภิปรายร่วมกับนักวิจัยคนอื่น (peer debriefing)
4. การใช้คำพูดจริงของผู้ให้ข้อมูลประกอบการอธิบายธีม (member checking)

จริยธรรมการวิจัย

งานวิจัยนี้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดย

1. ขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้ให้ข้อมูล (informed consent)
2. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเก็บ รักษา และการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลอย่างชัดเจน
3. เปิดทางให้ผู้ให้ข้อมูลถอนตัวได้ทุกเวลา
4. เก็บข้อมูลในรูปแบบที่ไม่ระบุตัวตน (anonymization) เพื่อคุ้มครองความเป็นส่วนตัวของผู้เข้าร่วม

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 คน และการวิเคราะห์เชิงธีม พบธีมหลัก 4 ธีม ดังนี้

ธีมที่ 1: การจัดการคนเก่งแบบยืดหยุ่น

องค์กรที่ประสบความสำเร็จในการจัดการคนเก่งในบริบทไฮบริดมักใช้แนวทางที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้ตามสถานการณ์ ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรบุคคลในองค์กรเทคโนโลยีขนาดใหญ่กล่าวว่า

"เราไม่ได้ใช้วิธีจัดการคนเก่งแบบเดิม ๆ อีกต่อไป เราต้องยืดหยุ่นมากขึ้น ให้พนักงานมีอิสระในการทำงาน แต่ยังคงติดตามผลอย่างใกล้ชิด เราใช้ people analytics เพื่อวางแผนพัฒนาทักษะและติดตามความก้าวหน้าของพนักงานแต่ละคน"

การจัดการคนเก่งแบบยืดหยุ่นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. การประเมินผลตามผลงาน (outcome-based evaluation) องค์กรส่วนใหญ่เปลี่ยนจากการประเมินผลตามเวลาทำงานมาเป็นการประเมินผลตามผลงานที่ทำได้จริง ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นพนักงานในองค์กรบริการทางการเงินกล่าวว่า

"ฉันชอบระบบประเมินผลใหม่ เพราะมันวัดจากผลงานที่ฉันทำได้จริง ไม่ใช่จากเวลาที่ฉันนั่งอยู่ในออฟฟิศ มันทำให้ฉันมีอิสระในการทำงานมากขึ้น"

2. การให้โอกาสเรียนรู้แบบ microlearning องค์กรส่วนใหญ่ใช้ระบบการเรียนรู้แบบ microlearning ที่ช่วยให้พนักงานสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาและทุกที่ ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นพนักงานในองค์กรเทคโนโลยีกล่าวว่า

"ฉันชอบระบบ microlearning เพราะฉันสามารถเรียนรู้ได้ตอนไหนก็ได้ ไม่ต้องรอเข้าห้องอบรม มันยืดหยุ่นมาก"

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

3. การใช้ people analytics เพื่อวางแผนพัฒนาทักษะ องค์กรส่วนใหญ่ใช้ people analytics เพื่อวิเคราะห์ทักษะและความสามารถของพนักงาน และวางแผนพัฒนาทักษะอย่างมีเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรบุคคลกล่าวว่า

"เราใช้ people analytics เพื่อวิเคราะห์ว่าพนักงานแต่ละคนมีทักษะอะไรบ้าง และต้องพัฒนาทักษะอะไรเพิ่มเติม มันช่วยให้เราวางแผนพัฒนาทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ"

4. การให้โอกาสเติบโตในองค์กร องค์กรส่วนใหญ่ให้โอกาสพนักงานเติบโตในองค์กรผ่านการเลื่อนตำแหน่งและการมอบหมายงานที่ท้าทาย ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นพนักงานในองค์กรบริการกล่าวว่า

"ฉันรู้สึกว่าองค์กรให้โอกาสฉันเติบโต ฉันได้เลื่อนตำแหน่งสองครั้งในสามปี และได้รับมอบหมายงานที่ท้าทายมากขึ้น"

ธีมที่ 2: การพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับงาน

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลมีความสำคัญมากในการทำงานแบบไฮบริด แต่การพัฒนาทักษะดิจิทัลจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อทักษะที่พัฒนาสอดคล้องกับความต้องการของงาน ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นพนักงานในองค์กรเทคโนโลยีกล่าวว่า

"ฉันคิดว่าทักษะดิจิทัลสำคัญมากในการทำงานแบบไฮบริด แต่ทักษะที่เรียนต้องนำไปใช้ได้จริงในงาน ไม่อย่างนั้นมันจะเสียเวลา

การพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับงานประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. ทักษะด้านเทคโนโลยี (technical skills) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้ซอฟต์แวร์และแพลตฟอร์มดิจิทัล เป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานแบบไฮบริด

2. ทักษะด้านข้อมูล (data skills) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาทักษะด้านข้อมูล เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลและการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ เป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานแบบไฮบริด

3. ทักษะด้านดิจิทัลคอลแลบอเรชัน (digital collaboration skills) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลคอลแลบอเรชัน เช่น การใช้เครื่องมือสื่อสารและการทำงานร่วมกันทางออนไลน์ เป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานแบบไฮบริด

4. ทักษะด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning skills) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาทักษะด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานแบบไฮบริด เพราะเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ธีมที่ 3: วัฒนธรรมการเรียนรู้และการสนับสนุน

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลไม่ได้เกิดจากการฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยวัฒนธรรมการเรียนรู้ (learning culture) และการสนับสนุนจากองค์กร ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรบุคคลกล่าวว่า

"เราพยายามสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร เราให้เวลาพนักงานเรียนรู้ในช่วงเวลาทำงาน และให้รางวัลพนักงานที่พัฒนาทักษะใหม่ ๆ"

วัฒนธรรมการเรียนรู้และการสนับสนุนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

1. การให้เวลาเรียนรู้ในช่วงเวลาทำงาน องค์กรส่วนใหญ่ให้เวลาพนักงานเรียนรู้ในช่วงเวลาทำงาน เพื่อแสดงว่าองค์กรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะ

2. การให้รางวัลพนักงานที่พัฒนาทักษะใหม่ ๆ องค์กรส่วนใหญ่ให้รางวัลพนักงานที่พัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาทักษะ

3. การสนับสนุนจากผู้นำ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการสนับสนุนจากผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสำเร็จของการพัฒนาทักษะดิจิทัล

4. ระบบที่เอื้อให้พนักงานสามารถเรียนรู้และทดลองใช้ทักษะใหม่ องค์กรส่วนใหญ่สร้างระบบที่เอื้อให้พนักงานสามารถเรียนรู้และทดลองใช้ทักษะใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

ธีมที่ 4: ความท้าทายในบริบทไฮบริด

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลในบริบทไฮบริดมีความท้าทายหลายประการ ได้แก่

1. ความรู้สึกโดดเดี่ยวของพนักงานที่ทำงานทางไกล ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นพนักงานในองค์กรบริการกล่าวว่า "บางครั้งฉันรู้สึกโดดเดี่ยวเมื่อทำงานทางไกล ฉันพลาดการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นในออฟฟิศ"

2. ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพนักงานที่ทำงานในสำนักงานและทางไกล (proximity bias) ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นพนักงานในองค์กรเทคโนโลยีกล่าวว่า

"ฉันรู้สึกว่าพนักงานที่ทำงานในออฟฟิศได้รับโอกาสที่ดีกว่าพนักงานที่ทำงานทางไกล เพราะพวกเขาได้พูดคุยกับผู้บริหารบ่อยกว่า"

3. การขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าการสื่อสารในบริบทไฮบริดมีความท้าทายมากกว่าในบริบทปกติ

4. ความยากลำบากในการติดตามและประเมินผล ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้อำนวยการฝ่ายทรัพยากรบุคคลกล่าวว่า

"การติดตามและประเมินผลพนักงานที่ทำงานทางไกลมีความยากลำบากมากกว่าพนักงานที่ทำงานในออฟฟิศ"

อภิปรายผล

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลส่งผลต่อความผูกพันของพนักงานในบริบทไฮบริดผ่านกลไกหลายชั้น และผลลัพธ์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเชิงบริบทขององค์กร การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hizam et al. (2025) ที่พบว่าองค์กรที่ใช้แนวทาง talent-centric มี engagement สูงกว่า

การจัดการคนเก่งแบบยืดหยุ่น

ผลการวิจัยพบว่าองค์กรที่ประสบความสำเร็จในการจัดการคนเก่งในบริบทไฮบริดมักใช้แนวทางที่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้ตามสถานการณ์ การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nazir et al. (2026) ที่พบว่าองค์กรที่ใช้ strategic HRM practices อย่างมีประสิทธิภาพสามารถรักษาคนเก่งไว้ได้มากขึ้น แม้จะเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร

การประเมินผลตามผลงาน (outcome-based evaluation) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการคนเก่งแบบยืดหยุ่น การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ The Impact of Hybrid Work Models on Employee Engagement and

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

Well-being in the Indian IT Sector (2025) ที่พบว่าความยืดหยุ่นในการทำงานส่งผลเชิงบวกต่อ engagement และความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน

การพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับงาน

ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อทักษะที่พัฒนาสอดคล้องกับความต้องการของงาน การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ EY (2026) ในประเทศอินเดียที่พบว่า พนักงานที่ใช้เวลาพัฒนาทักษะ AI มากขึ้นมีแนวโน้มที่จะลาออกน้อยลง

วัฒนธรรมการเรียนรู้และการสนับสนุน

ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาทักษะดิจิทัลไม่ได้เกิดจากการฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยวัฒนธรรมการเรียนรู้ (learning culture) และการสนับสนุนจากองค์กร การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anggiat Acnes Nababan และ Asron Saputra (2025) ที่พบว่าวัฒนธรรมการเรียนรู้และการสนับสนุนจากผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสำเร็จของการพัฒนาทักษะดิจิทัล

การให้เวลาเรียนรู้ในช่วงเวลาทำงานเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nugroho และ Wulandhari (2025) ที่พบว่าองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะมี engagement สูงกว่า

ความท้าทายในบริบทไฮบริด

ผลการวิจัยพบว่าการจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลในบริบทไฮบริดมีความท้าทายหลายประการ ได้แก่ ความรู้สึกโดดเดี่ยวของพนักงานที่ทำงานทางไกล ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพนักงานที่ทำงานในสำนักงานและทางไกล (proximity bias) และการขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ The Impact of Hybrid Work Models on Employee Engagement and Well-being in the Indian IT Sector (2025) ที่พบว่า hybrid work ส่งผลต่อ engagement และความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานทั้งในเชิงบวกและลบ

ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพนักงานที่ทำงานในสำนักงานและทางไกล (proximity bias) เป็นความท้าทายสำคัญที่องค์กรต้องแก้ไข การค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rethinking Talent Management Strategies for Generation Z (2026) ที่พบว่าองค์กรต้อง redesign conventional talent management practices โดย adopting more flexible, technology-oriented, and employee-centered approaches

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

ผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีหลายประการ ได้แก่

1. **การขยายทฤษฎีการจัดการคนเก่ง** ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดการคนเก่งในบริบทไฮบริดต้องมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ตามสถานการณ์ การค้นพบนี้ขยายทฤษฎีการจัดการคนเก่งแบบดั้งเดิมที่เน้นการจัดการคนเก่งในบริบทปกติ
2. **การพัฒนากรอบแนวคิดใหม่** ผลการวิจัยนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดใหม่ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง talent management, digital skills development และ employee engagement ในบริบทไฮบริด
3. **การบูรณาการทฤษฎี** ผลการวิจัยบูรณาการทฤษฎีการจัดการคนเก่ง ทฤษฎีความผูกพันของพนักงาน และแนวคิดเรื่ององค์กรยุคไฮบริดเข้าด้วยกัน

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติหลายประการ ได้แก่

1. **การออกแบบระบบการจัดการคนเก่งแบบยืดหยุ่น** องค์กรควรออกแบบระบบการจัดการคนเก่งแบบยืดหยุ่นที่ปรับตัวได้ตามสถานการณ์
2. **การพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับงาน** องค์กรควรพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการของงาน
3. **การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้** องค์กรควรสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนทั้งพนักงานที่ทำงานในสำนักงานและทางไกล
4. **การแก้ไขความไม่เท่าเทียมกัน** องค์กรควรแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพนักงานที่ทำงานในสำนักงานและทางไกล

การนำไปใช้ทั้งทางวิชาการและการบริหาร

การนำไปใช้ทางวิชาการ

ผลการวิจัยมีประโยชน์ทางวิชาการหลายประการ ได้แก่

1. **การเติมเต็มช่องว่างของวรรณกรรม** ผลการวิจัยเติมเต็มช่องว่างของวรรณกรรมเกี่ยวกับการจัดการคนเก่งและการพัฒนาทักษะดิจิทัลในบริบทไฮบริด
2. **การพัฒนากรอบแนวคิดใหม่** ผลการวิจัยนำไปสู่การพัฒนากรอบแนวคิดใหม่ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง talent management, digital skills development และ employee engagement ในบริบทไฮบริด
3. **การเสนอแนวทางสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ผลการวิจัยเสนอแนวทางสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เช่น การศึกษาในบริบทอื่น หรือการใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods)

การนำไปใช้ทางการบริหาร

ผลการวิจัยมีประโยชน์ทางการบริหารหลายประการ ได้แก่

1. **การออกแบบระบบการจัดการคนเก่ง** องค์กรสามารถนำผลการวิจัยไปออกแบบระบบการจัดการคนเก่งที่เหมาะสมกับบริบทไฮบริด
2. **การพัฒนาทักษะดิจิทัล** องค์กรสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาทักษะดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการของงาน
3. **การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้** องค์กรสามารถนำผลการวิจัยไปสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนทั้งพนักงานที่ทำงานในสำนักงานและทางไกล
4. **การแก้ไขความไม่เท่าเทียมกัน** องค์กรสามารถนำผลการวิจัยไปแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันระหว่างพนักงานที่ทำงานในสำนักงานและทางไกล

เอกสารอ้างอิง

Collings, D. G., & Mellahi, K. (2009). Talent management: A critical review. *Human Resource Management Review, 19*(4), 304–313. https://doi.org/10.1016/j.hrmr.2009.03.001

Deri Apriadi, & Galuh Boga Kuswara. (2025). Digital Talent Management: A Company Strategy for Facing Technological Disruption. *Jurnal Ilmiah Multidisiplin Indonesia (JIM-ID), 4*(10), 1366–1377.

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

EY. (2026). *India's workforce survey 2025: Strong culture & AI*. https://www.ey.com/en_in/insights/workforce/india-s-workforce-reimagined-preparing-organizations-for-talent-reset

Hizam, S. M., Akter, H., Ahmed, W., & Sentosa, I. (2025). Assimilating talent-centric approaches to digital workplace engagement behaviours. *SA Journal of Human Resource Management*, *23*, 1–14. https://doi.org/10.4102/sajhm.v23i0.2798

Kahn, W. A. (1990). Psychological conditions of personal engagement and disengagement at work. *Academy of Management Journal, 33*(4), 692–724. https://doi.org/10.2307/256287

Nababan, A. A., & Saputra, A. (2025). Strategic human resource management in the age of digital transformation. International Journal of Education Management and Religion, 3(1), 141–157. https://doi.org/10.71305/ijemr.v3i1.1102Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Nazir, M. A., Azam, I., & Zhu, X. (2026). Strategic HR in the digital era: synergising retention, inclusion and AI-driven practices for organisational performance in the IT industry. *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance*. https://doi.org/10.1108/JOEPP-08-2025-0730

Nugroho, A., & Wulandhari, O. (2025). Digital transformation in human resource management practices: A systematic meta-analysis of the industrial era 4.0. *Enrichment: Journal of Management*, *15*(5), 642–655. https://doi.org/10.35335/enrichment.v15i5.2635

Pasaribu, E., & Hendriani, S. (2025). Integrating digital talent management and organisational culture to improve employee retention and performance in the era of digital transformation in Indonesia. *International Journal of Humanities Education and Social Sciences (IJHESS)*, *5*(3). https://doi.org/10.55227/ijhess.v5i3.2027

Rethinking Talent Management Strategies for Generation Z. (2026). *Dinasti International Journal of Education Management and Social Science, 7*(4).

Schaufeli, W. B., & Bakker, A. B. (2004). Job demands, job resources, and their relationship with burnout and engagement: A multi-sample study. *Journal of Organizational Behavior, 25*(3), 293–315. https://doi.org/10.1002/job.248

The Impact of Hybrid Work Models on Employee Engagement and Well-being in the Indian IT Sector. (2025). *International Journal of Scientific Research and Engineering Management, 9*(10).

Transforming Learning and Development Strategies for Remote and Hybrid Work. (2025). *Nepal Pragya Research Journal of Management, 3*(1), 45–58.

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

การวิเคราะห์วิธีคิดเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์ สำหรับนิสิตครูสังคมศึกษา

ชญานันท์ แสงจันทร์[1], ทิวากร รัตนพิมล[2] , กรชวัล เส้งเลี่ยม[3], ธัญชนก บุญเต็ม[4],
ศุภวิชญ์ ลูกหยี[5] และ มุสลีมัะ มือริงจือแร[7]
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ[1]
อีเมล: thiwakon05sp@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่สำคัญในการรับมือกับความท้าทายของโลกในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการบรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงไม่เพียงแต่นโยบาย แต่รวมถึงวิธีคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของมนุษย์ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิธีคิดเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์ เปรียบเทียบจุดเหมือนและจุดต่างของทั้งสองศาสนา โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสารจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางศาสนา ตลอดจนงานวิจัยและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผลการวิเคราะห์พบว่า พระพุทธศาสนามีหลักคิดที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านการตระหนักถึงความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัย การดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขณะที่ศาสนาคริสต์เน้นความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และแนวคิดการเป็นผู้ดูแลโลก หลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์มีจุดร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม แม้มีพื้นฐานทางความเชื่อและปรัชญาที่แตกต่างกัน วิธีคิดเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนจึงสามารถนำมาเป็นฐานทางจริยธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนา และประยุกต์ใช้ในการพัฒนานิสิตครูสังคมศึกษาให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหาสังคมอย่างมีเหตุผล ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม สามารถบูรณาการหลักคิดทางศาสนากับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เป็นต้นแบบผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกต่อการประยุกต์พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ศาสนาเปรียบเทียบ นิสิตครูสังคมศึกษา

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

AN ANALYSIS OF THINKING PROCESSES FOR SUSTAINABLE SOCIAL DEVELOPMENT BASED ON BUDDHIST AND CHRISTIAN PRINCIPLES, FOR SOCIAL STUDIES TEACHER STUDENTS

Chayanan Saengjan, Thiwakon Rattanaphimon, Kornchawan Sengleam,
Thanchanok Boontem, Suphawit Lukhyi and Musleemah Mueringjuerae
Program in Education
Email: thiwakon05sp@gmail.com

Abstract

Sustainable social development is an important concept for addressing global challenges in various dimensions, including economic, social, and environmental aspects. Achieving sustainable development goals requires not only changes in policies but also transformations in human ways of thinking, values, and behaviors. This article aims to analyze ways of thinking for sustainable social development based on Buddhist and Christian principles and to compare the similarities and differences between the two religions. The study employs a documentary research approach based on The Tipitaka, religious scriptures, as well as relevant research studies and academic documents. The findings reveal that Buddhism promotes sustainable development through an understanding of the relationships between causes and conditions, the practice of the Middle Way, and responsibility toward the common good. Christianity, meanwhile, emphasizes love for others, human dignity, and the concept of stewardship of the world. Although Buddhism and Christianity differ in their fundamental beliefs and philosophical foundations, both share common principles in promoting morality and social responsibility. Therefore, ways of thinking for sustainable social development can serve as an ethical foundation for supporting development and can be applied to the development of social studies teacher students by enhancing their ability to analyze social problems rationally, recognize their responsibilities to themselves and society, and integrate religious principles into learning management. This can help foster them as role models who possess moral and ethical values, as well as awareness of the need to apply sustainable approaches to the development of society and the environment.

Keywords: Sustainable Social Development, Comparative Religion, Social Studies Student Teacher

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บทนำ

ในปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ตลอดจนวิกฤตด้านเศรษฐกิจและสาธารณสุข ส่งผลให้องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย เป็นวาระการเรียกร้องระดับโลกเพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม รับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขจัดความยากจน และสร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดีและความมั่งคั่ง ทศวรรษข้างหน้านี้ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญในการกำหนดทิศทางของโลก เพื่อให้มั่นใจว่าประชากรจะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ (Mishra et al., 2024) อย่างไรก็ตามการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ขึ้นอยู่กับนโยบายทางภาครัฐหรือความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของมนุษย์ อีกทั้งหลักคำสอนทางศาสนาสามารถมีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดเป็นรูปแบบการใช้ทรัพยากร การอยู่ร่วมกันในสังคมและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการสร้างฐานคิดทางจริยธรรมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Schliesser, 2024;Tomalin et al., 2019)

พระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มีบทบาทต่อการหล่อหลอมวิธีคิดและการดำเนินชีวิตของประชากรโลก โดยพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาปัญญาการตระหนักรู้ในความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัย การดำเนินชีวิตตามหลักสายกลาง และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล ขณะที่ศาสนาคริสต์ให้ความสำคัญกับความรัก ความเมตตา ความยุติธรรม และความรับผิดชอบของมนุษย์ในฐานะผู้ดูแลโลก (สมภาร พรมทา, 2560) หลักธรรมคำสอนของทั้งสองศาสนาจึงไม่ได้มุ่งเพียงการพัฒนาจิตใจของปัจเจกบุคคล แต่ยังส่งเสริมของรับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นคุณค่าที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักเมตตาธรรมในพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนให้คนเราแผ่ความรักและเจริญความรักในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยจิตเสมอกันในสัตว์ทุกจำพวกในที่ทั้งปวงเพื่อละกิเลส มี ความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นบ่อเกิดของความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ที่ทำให้เกิดการอาฆาต จองล้าง จองผลาญ อันเป็นสิ่งที่ไม่สิ้นสุดเพื่อให้เกิดการละกิเลสเหล่านั้น พระพุทธเจ้าจึงเน้นให้คนเรา ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดีทั้งปวง และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อันเป็นที่มาของความหมายของการมีหลักเมตตาธรรมในจิตใจการแสดงออกมาของหลักเมตตาธรรมที่ปรากฏเป็นคุณธรรม (จามร กตคุโณ (ศิลปวิทยาดิลก), 2568)

บทบาททางศึกษาสำหรับนิสิตครูสังคมศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการเป็นแบบอย่าง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบด้าน เข้าใจความแตกต่าง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันรวมถึงพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน

จากการทบทวนบทความทางวิชาการ งานวิจัยที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการศึกษาบทบาทของศาสนาในการสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นรายศาสนา ภายใต้กรอบแนวคิดวิเคราะห์และเปรียบเทียบวิธีคิด ตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์ในกรอบเดียวกัน เพื่ออธิบายว่าหลักความคิดของทั้งสองศาสนาสามารถเป็นฐานทางจริยธรรมในการสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาได้ ในบริบททางการศึกษาของนิสิตครูสังคมศึกษา ถือเป็นบุคลากรสายปฏิบัติการที่มีบทบาทหน้าที่ในการส่งต่อผ่านวิสัยทัศน์สู่เยาวชนรุ่นหลัง การทำความเข้าใจในจุดยืน เจตคติและการตระหนักรู้ของนิสิตครูสังคมศึกษาต่อการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนของทั้งสองศาสนาจึงเป็นหัวใจหลักในการสะท้อนให้เห็นว่าปรัชญาศาสนาสามารถเปลี่ยนผ่านจากคัมภีร์มาสู่เครื่องมือทางความคิดและการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกการพัฒนาที่ยั่งยืนในห้องเรียนได้ เพื่อสะท้อนมุมมองเชิงจริยธรรม และเป็นแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาที่สร้างและส่งเสริมให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วิธีคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์ โดยการศึกษาหลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติพร้อมทั้งเปรียบเทียบจุดร่วมและจุดแตกต่างของหลักคิดทั้งสองศาสนา ตลอดจนวิเคราะห์ศักยภาพของการประยุกต์ใช้หลักคำสอนดังกล่าวในการสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมที่ตั้งอยู่บนฐานของคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

การเชื่อมโยงขอบข่ายความรู้ด้านแนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกที่องค์การสหประชาชาติ เสนอขึ้นมาในช่วงปี 2015 และทุกประเทศ รวมถึงไทยได้ให้การรับรองและให้คำมั่นว่าจะร่วมบรรลุเป้าหมาย ดังกล่าวในปี 2030 กล่าวได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงวิธีคิดการพัฒนาในระดับรากฐาน คือเวลาคนคิดเรื่องการพัฒนาก็มักจะนึกถึงเรื่องเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องการให้ทุกประเทศพิจารณาเรื่องการพัฒนาอย่างสมดุล คือต้องการให้ชีวิตคนมีความมั่นคงโดยเฉพาะคนเล็กคนน้อยและคนเปราะบาง ให้สังคมมีความมั่งคั่ง ที่ไม่ใช่แค่เรื่องเงิน แต่อาจจะรวมถึงวัฒนธรรมความสัมพันธ์ในสังคม

วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ และคณะ (2565) ระบุว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน ช่วยทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ เพื่อมีประโยชน์ของการ พัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ที่มนุษย์และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ในการพัฒนาที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น จะพัฒนาส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ทำให้ต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทิศทางการลงทุน ทิศทางการพัฒนา เทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงสถาบันใหม่ตามเป้าหมายหลัก คือ โดยคำนึงถึงความยุติธรรมและมีความสมดุลและความเท่าเทียม กันเพื่อส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนและทำให้คนทั้งรุ่นปัจจุบันและอนาคตสามารถใช้ทรัพยากรอย่างรู้เข้าใจคุณค่าของธรรมชาติ แวดล้อม ดังนั้นสำหรับประเทศไทยได้พัฒนาประเทศตามกระแสแห่งการพัฒนาโลกเข้าสู่ยุคการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง โดยกำหนดเป็นนโยบายการบริหารประเทศแบบพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจให้ถึงมือประชาชนโดยทั่วถึง และกำหนดให้เรื่อง การพัฒนาที่ยั่งยืนนี้เป็นวาระแห่งชาติเพื่อนำไปสู่การยกระดับการดำรงชีวิตอันจะทำให้เกิดความยั่งยืน โดยสนับสนุนให้ เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคและการผลิตรวมถึงค่านิยมเชิงคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของพฤติกรรมที่ เกี่ยวข้องกับส่วนต่างๆ หลายส่วนด้วยกัน คือ ทั้งเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การพัฒนา และสิ่งแวดล้อม

หลักการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนา ที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลในสามมิติ ทุกด้าน ล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องกัน ดังนี้ (บานชื่น นักการเรียนและเพ็ญศรี บางบอน, 2559)

1. มิติการพัฒนาด้านสังคม หมายถึงการพัฒนาคนและสังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลโดยพัฒนาคนให้มีผลิตภาพสูงขึ้นปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงมีสำนึกและวิถีชีวิตที่เกื้อกูลต่อธรรมชาติมีสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจัดสรรและผลประโยชน์ด้านการพัฒนาและคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมและพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง มีระบบการจัดการทางสังคมที่สร้างการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายรวมทั้ง มีทุนทางสังคมที่อยู่หลากหลายมาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อสร้างสังคมให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีความสมานฉันท์เอื้ออาทร

2. มิติการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ หมายถึงระบบเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพอย่างต่อเนื่องในระยะยาวและเป็นการขยายตัวทาง เศรษฐกิจ ที่มีคุณภาพ การพัฒนาทางเศรษฐกิจจะต้องเป็นไปอย่างสมดุลและเอื้อต่อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความสามารถในการแข่งขัน และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องนำมาจากกระบวนการผลิต ที่ใช้เทคโนโลยีสะอาด ลดปริมาณของเสียไม่ทำลายสภาพแวดล้อมไม่สร้างมลพิษที่จะกลายมาเป็นต้นทุนทางการผลิตในระยะต่อไป รวมทั้งเป็นข้อจำกัดของการเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

3. มิติการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในขอบเขตที่คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและสามารถพลิกฟื้นให้กลับสู่สภาพใกล้เคียงกับสภาพเดิมให้มากที่สุดเพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีโอกาสและมีปัจจัยในการดำรงชีพซึ่งจะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมุ่งการจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูลรวมถึงการชะลอการใช้และนำเทคโนโลยีสะอาดมาใช้ให้มากที่สุด

1.2 วิธีคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามศาสนาคริสต์

ในศาสนาคริสต์พระคัมภีร์ไบเบิล สอนให้มนุษย์เป็นผู้ดูแลรักษาโลกในฐานะ ผู้สำเร็จราชการแทนพระเจ้า (Genesis 1:26-28) มนุษย์มีหน้าที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด เพื่อประโยชน์ของตนเองและลูกหลาน หลักคำสอนเรื่อง ความรักยังเป็นหัวใจสำคัญของศาสนาคริสต์ มนุษย์ควรมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งเน้นไป ที่การพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีของทุกสรรพชีวิต

1.2.1 มุมมองของชีวิตตามแนวศาสนาคริสต์

มุมมองของศาสนาคริสต์ต่อการดำเนินชีวิตมองว่า ชีวิตคือการมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าและดำเนินชีวิตตามพระประสงค์ของพระองค์ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการได้รับชีวิตนิรันดร์ในสวรรค์ ชีวิตบนโลก นี้จึงเป็นเพียงการเตรียมพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตนิรันดร์ มุมมองของชีวิตตามแนวศาสนาคริสต์มองว่า ชีวิตเป็นของขวัญจากพระเจ้า และมีจุดประสงค์เพื่อถวายเกียรติแด่พระองค์ ผ่านการดำเนินชีวิตตามคำสอนของ พระเยซูคริสต์ การเชื่อฟังพระบัญญัติ และการรักเพื่อนมนุษย์ ชีวิตคริสเตียนมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์กับพระเจ้าและการรับใช้ผู้อื่น (จามร กตคุโณ(ศิลปวิทยาดิลก), 2568)

เมตตาธรรมในศาสนาคริสต์มีรากฐานสำคัญอยู่ที่ ความรักต่อพระเจ้าและความรักต่อเพื่อนมนุษย์ โดยถือว่าความรักไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะคนใกล้ชิดหรือผู้ที่ดีกับเราเท่านั้น แต่ควรแสดงออกต่อมนุษย์ทุกคน แม้กระทั่งผู้ที่แตกต่างหรือทำให้เราไม่พอใจก็ตาม แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่าเมตตาในคริสต์ศาสนาไม่ได้เป็นเพียงความรู้สึกสงสาร แต่เป็น การแสดงความรัก ความปรารถนาดี การให้อภัย และการช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเป็นรูปธรรม หลักสำคัญประการหนึ่งคือ การรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง ซึ่งทำให้มนุษย์มองเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้อื่น การปฏิบัติต่อผู้อื่นจึงควรตั้งอยู่บนความรัก ความเข้าใจ ความเสียสละ และการไม่เบียดเบียนกัน นอกจากนี้ยังเน้นเรื่อง การให้อภัย เพราะการให้อภัยช่วยลดความขัดแย้งและความพยาบาท ทำให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ (จามร กตคุโณ(ศิลปวิทยาดิลก), 2568)

1.2.2 จริยธรรมการดำเนินชีวิตที่รับผิดชอบต่อสังคมตามแนวศาสนาคริสต์

หลักจริยธรรมในการดำรงชีวิตที่รับผิดชอบต่อสังคมตามแนวศาสนาคริสต์เน้นการปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระเยซูคริสต์ ซึ่งสอนให้รักพระเจ้าและรักเพื่อนมนุษย์ ซึ่งรวมถึงความรัก ความยุติธรรมความเห็นอกเห็นใจ และการแสวงหาความศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ ยังมีหลักการอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น การเคารพ ผู้อื่น การซื่อสัตย์ การมีความรับผิดชอบ และการทำงานเพื่อส่วนรวม และหลักหลักจริยธรรมที่รับผิดชอบต่อ สังคมตามแนวศาสนาคริสต์เน้นการประพฤติตามหลักคำสอนของพระคัมภีร์ ได้แก่ การเสริมสร้างกันและกันจากหลักจริยธรรม ความรัก ความปลาบปลื้มใจ

การดำเนินชีวิตตามความเชื่อคริสเตียนในสภาพแวดล้อมทางโลกนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย แต่เป็นการเดินทางที่สามารถทำให้ชีวิตฝ่ายวิญญาณของคุณลึกซึ้งยิ่งขึ้น และส่งผลกระทบเชิงบวกต่อคนรอบข้าง ในโลกที่มักมีช่องว่างระหว่างระบบความเชื่อ การเป็นแสงสว่างแห่งความรัก ความถ่อมตน และความจริงใจ อาจเป็นประจักษ์พยานอันทรงพลังถึงอิทธิพลของพระคริสต์ จงโอบรับโอกาสในการฝึกฝนความเชื่อในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆแต่มีความหมาย โดยเชื่อมั่นว่าการกระทำอันเมตตากรุณาแต่ละครั้ง การแสดงความซื่อสัตย์สุจริตแต่ละครั้งและคำพูดอันอ่อนโยนแต่ละครั้ง จะนำไปสู่ภาพรวมที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งเป็นการสะท้อนความรักของพระเจ้าอย่างเงียบ ๆ แต่ทรงพลัง (จามร กตคุโณ(ศิลปวิทยาดิลก), 2568)

1.3 วิธีคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา

การพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถมองได้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงความเจริญทางวัตถุหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและ

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

การใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม โดยมีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่การพัฒนาจิตใจและวิธีคิดของบุคคล เพราะหากมนุษย์มีความต้องการอย่างไม่มีขอบเขตการพัฒนาก็อาจนำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์ การบริโภคเกินความจำเป็น ความขัดแย้ง และการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน ดังนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงสามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างสมดุล ระหว่างความต้องการของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคม และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม

1.3.1 เส้นทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา

ทางสายกลาง มีความหมายตรงกับภาษาบาลีว่า มชฌิมาปฏิปทา แปลตามรูปศัพท์ว่าข้อปฏิบัติที่มีในท่ามกลางซึ่งหมายถึง ข้อปฏิบัติที่เป็นกลางเพื่อให้ถึงความดับแห่งปัญหาและดับทุกข์ด้วยปัญญาพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยได้แปลทับศัพท์ของคำว่า มัชฌิมาปฏิปทาคือข้อปฏิบัติที่เพ่งถึงวิธีการ หรือทางดำเนินชีวิตที่เป็นกลาง ๆ ตามธรรมชาติสอดคล้องกับกฎธรรมชาติพอเหมาะพอดีที่จะให้เกิดผลตามกระบวนการดับทุกข์ของธรรมชาติ โดยเรียกสั้นๆ ว่า มรรค ซึ่งแปลว่าทางมีองค์ 8 ประการ คือ 1) สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4)สัมมากัมมันตะ การงานชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ 6) สัมมาวายามะ พยายามชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกชอบ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งใจมั่นชอบ (สมุทรวชิรานุวัตร และคณะ,2561)

นอกจากนี้ การนำมัชฌิมาปฏิปทามาเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคมสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนควรตั้งอยู่บนความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพภายในของมนุษย์ โดยมุ่งเสริมสร้างคุณธรรม สติ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ดังนั้น มัชฌิมาปฏิปทาจึงอาจมองได้ว่าเป็นแนวคิดเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล โดยเริ่มจากสัมมาทิฏฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง รู้จักพิจารณาความจำเป็นและผลกระทบของการกระทำ ไม่มุ่งแสวงหาความเจริญโดยละเลยผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม และดำเนินการด้วยสติและความรับผิดชอบ แนวทางดังกล่าวช่วยให้การพัฒนาไม่มุ่งเพียงผลสำเร็จในปัจจุบัน แต่คำนึงถึงความสามารถของมนุษย์และสังคมในการดำรงอยู่และพัฒนาอย่างต่อเนื่องในอนาคต อันสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.3.2 หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

พรหมวิหารมีความหมายว่าธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคนเป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์หลักธรรมนี้ได้แก่

1. เมตตา หมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุขความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่นความสุขเกิดการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภคความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

2. กรุณา หมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจและเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกันพระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ๆคือทุกข์โดยสภาวะหรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่นการเกิดการเจ็บไข้ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์และทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจอันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา

3. มุทิตา หมายถึงความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีคำว่า ดี ในที่นี้หมายถึงการมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้าความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึงความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งๆขึ้นไม่มีจิตใจริษยาความริษยาคือความไม่สบายใจความโกรธความฟุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตนเช่นเห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครูชมเชยก็เกิดความริษยาจึงแกล้งเอาเศษชอล์กหรือหมึกไปป้ายตามเสื้อกางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกเลอะเทอะเราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตาเพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

4. อุเบกขา หมายถึงการรู้จักวางเฉยหมายถึงการวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่าใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่วตามกฎแห่งกรรมคือใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำเมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้นเราควรมีความปรารถนาดีคือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมพรหมวิหาร 4 เพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉก เช่นพรหมเป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครองและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ (อนุพันธ์ พรมชาลี และ วิทยา ทองดี,(2565)

1.3.3 อิทธิบาท 4 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนาจัดอยู่ในหมวดธรรมะที่เป็นเครื่องมือแห่งความสำเร็จหรือฐานแห่งความสำเร็จซึ่งเป็นปัจจัยให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายทั้งทางโลกและทางธรรมได้ ประกอบด้วย 4ประการ ดังนี้

1. ฉันทะ หมายถึงความพอใจ ความรัก ความสนใจใฝ่รู้ หรือความตั้งใจจริงในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยถือเป็นแรงจูงใจเบื้องต้นที่ผลักดันให้บุคคลลงมือทำหากปราศจากฉันทะแล้วความพยายามหรือความสำเร็จย่อมไม่เกิดขึ้น

2. วิริยะ หมายถึง ความเพียรความพากเพียรพยายามและความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เป็นพลังที่ช่วยให้บุคคลลงมือทำอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงาน หรือการปฏิบัติธรรม

3. จิตตะ หมายถึง ความตั้งใจจริงความมีสมาธิและการใส่ใจจดจ่อในสิ่งที่ทำ เป็นการทำอย่างมุ่งมั่น โดยไม่ฟุ้งซ่านหรือเสียสมาธิ ช่วยให้การกระทำมีคุณภาพและประสิทธิผล

4. วิมังสา หมายถึง การพิจารณาการใช้ปัญญาในการตรวจสอบ ทบทวน และแก้ไขสิ่งที่ทำเพื่อพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจะช่วยให้เกิดความก้าวหน้าอย่างมั่นคง

ดังนั้นหลักอิทธิบาท 4 ไม่เพียงแต่เป็นแนวทางการบรรลุธรรมทางพุทธศาสนาแต่ยังสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเรียน การทำงานและการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในมิติของบุคคลและสังคมโดยถือเป็นกรอบการพัฒนาตนเองที่สอดคล้องกับหลักการทางจิตวิทยาสมัยใหม่ที่เน้นแรงจูงใจ ความเพียร สมาธิและการใคร่ครวญปรับปรุงตนเอง (วินัยธรสุเมธีสิริปณโญ (โสจันทร์),(2568)

เมื่อพิจารณาหลักธรรมทั้ง3ร่วมกันจะเห็นได้ว่า ทางสายกลางเป็นกรอบในการสร้างสมดุล พรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการคำนึงถึงผู้อื่นและอิทธิบาท 4 เป็นกระบวนการนำความคิดไปสู่การปฏิบัติและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งหมดจึงสามารถเชื่อมโยงเป็นกระบวนการคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ กล่าวคือ บุคคลควรเริ่มต้นจากการมีความคิดที่ถูกต้องและรู้จักความพอดีไม่ปล่อยให้ความต้องการส่วนตนอยู่เหนือความรับผิดชอบต่อส่วนรวมจากนั้นจึงดำเนินชีวิตด้วยความเมตตาและความเป็นธรรมพร้อมทั้งมีความเพียรในการพัฒนาสิ่งต่างๆ

ดังนั้นวิธีคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาจึงเป็นการพัฒนาที่มุ่งสร้าง ความสมดุลระหว่างมนุษย์สังคมและทรัพยากรโดยมีการพัฒนาจิตใจเป็นรากฐานสำคัญการพัฒนาที่แท้จริงจึงไม่ใช่เพียงการทำให้เศรษฐกิจหรือวัตถุเจริญขึ้น แต่ต้องทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างพอดี มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น มีความเพียรในการสร้างสิ่งที่ดีและรู้จักทบทวนปรับปรุงการดำเนินชีวิตอยู่เสมอหากนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมย่อมช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมดุลต่อเนื่องในระยะยาวอันสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เมื่อพิจารณาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์ในมิติของการพัฒนาที่ยั่งยืนพบว่าทั้งสองศาสนามีจุดร่วมสำคัญคือการมุ่งพัฒนามนุษย์ให้มีคุณธรรมและตระหนักถึงความรับผิดชอบที่มีต่อผู้อื่นและโลก แม้ทั้งสองศาสนาจะมีพื้นฐานทางความเชื่อและเป้าหมายทางศาสนาที่แตกต่างกันก็ตาม แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเองก็ไม่ได้มองการพัฒนาเพียง

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ในมิติทางเศรษฐกิจแต่ให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มนุษย์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ สามารถนำเสนอในรูปแบบตารางที่ 1 ดังนี้

ประเด็น	ศาสนาพุทธ	ศาสนาคริสต์
จุดเหมือน	1. เน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอดี ลดการเบียดเบียน และใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม 2. ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ทั้งด้านปัญญา จิตใจ และพฤติกรรม 3. ส่งเสริมเมตตา การช่วยเหลือผู้อื่นและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล	1. เน้นความรักต่อพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ รวมถึงความรับผิดชอบต่อโลก 2. ส่งเสริมความรัก ความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการรับใช้ผู้อื่น 3. มุ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
จุดต่าง	1. เน้นการพัฒนาจากภายใน โดยใช้ปัญญาและการปฏิบัติเพื่อลดความยึดมั่น กิเลส และการเบียดเบียน	1. เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า การดำเนินชีวิตตามพระประสงค์ และความรับผิดชอบของมนุษย์ต่อโลก
ข้อจำกัด	1.) หลักธรรมไม่สามารถแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้โดยลำพัง และการตีความหลักธรรมอาจแตกต่างกันตามบริบท	1.) หลักศาสนาไม่สามารถแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้โดยลำพัง และการตีความเรื่องสิทธิ การครอบครอง และการดูแลโลกอาจแตกต่างกัน
การประยุกต์ใช้ร่วมกัน การประยุกต์ใช้ร่วมกัน	1. ระดับบุคคล: มัชฌิมาปฏิปทาและสันโดษส่งเสริมความพอดีและการบริโภคอย่างมีปัญญา 2. ระดับสังคม: พรหมวิหาร 4 ส่งเสริมเมตตา กรุณา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 3. ระดับสิ่งแวดล้อม: ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ	1. ระดับบุคคล: ความรักและความรับผิดชอบส่งเสริมการคำนึงถึงผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมระดับ 2. สังคม: ความรัก การให้อภัย และการช่วยเหลือส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี 3. ระดับสิ่งแวดล้อม: แนวคิดเรื่องมนุษย์เป็นผู้ดูแลโลกส่งเสริมความรับผิดชอบต่อทรัพยากรและคนรุ่นต่อไป

จากตารางที่ 1 วิธีคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า

2.1จุดเหมือน จากตารางที่ 1 พบว่า พระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์มีจุดร่วมในการส่งเสริมการลดการเบียดเบียน การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม โดยพระพุทธศาสนาเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอดีตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาและการพัฒนาปัญญา จิตใจ และพฤติกรรม ขณะที่ศาสนาคริสต์เน้นความรัก ความเมตตา ความรับผิดชอบ และการดูแลโลก ทั้งสองแนวทางจึงสามารถสนับสนุนการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลและการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

2.2 จุดต่าง แม้มีเป้าหมายร่วมกันแต่ทั้งสองศาสนามีรากฐานทางความคิดแตกต่างกันโดยพระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนามนุษย์จากภายในผ่านปัญญาและการปฏิบัติเพื่อลดความยึดมั่นและกิเลส ส่วนศาสนาคริสต์เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าการดำเนินชีวิตตามพระประสงค์และความรับผิดชอบต่อโลก ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีจุดเน้นที่การเปลี่ยนแปลงตนเอง ขณะที่ศาสนาคริสต์เน้นความรักและความรับผิดชอบต่อพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองแนวทางสามารถนำไปสู่การช่วยเหลือผู้อื่น ลดการเบียดเบียน และดูแลสิ่งแวดล้อมได้

2.3 ข้อจำกัดของการนำหลักศาสนามาใช้กับการพัฒนาที่ยั่งยืน การนำหลักศาสนามาใช้สามารถสร้างพื้นฐานด้านคุณธรรมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนแต่ไม่สามารถแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างได้โดยลำพังเช่นความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการทรัพยากร ซึ่งต้องอาศัยนโยบาย กฎหมาย เทคโนโลยีและความร่วมมือจากหลายภาคส่วนนอกจากนี้การประยุกต์ใช้หลักศาสนาต้องคำนึงถึงบริบทและการตีความที่ถูกต้องเพื่อไม่ให้สาระสำคัญของหลักธรรมถูกลดทอน

2.4 การประยุกต์ใช้ร่วมกันจากจุดเหมือนและจุดต่าง จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถนำจุดแข็งของพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์มาประยุกต์ร่วมกันเป็นฐานคุณธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยในระดับบุคคล เน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอดีและมีความรับผิดชอบ ระดับสังคมเน้นความเมตตา ความรัก การให้อภัย และการช่วยเหลือกัน และระดับสิ่งแวดล้อมเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและการดูแลโลกเพื่อคนรุ่นต่อไป จึงสามารถสังเคราะห์เป็นแนวคิดว่าพอดีด้วยปัญญา รักและรับผิดชอบต่อผู้อื่นและดูแลโลกเพื่ออนาคตซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างมนุษย์ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3. กรอบข้อเสนอแนวคิดการวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนาต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

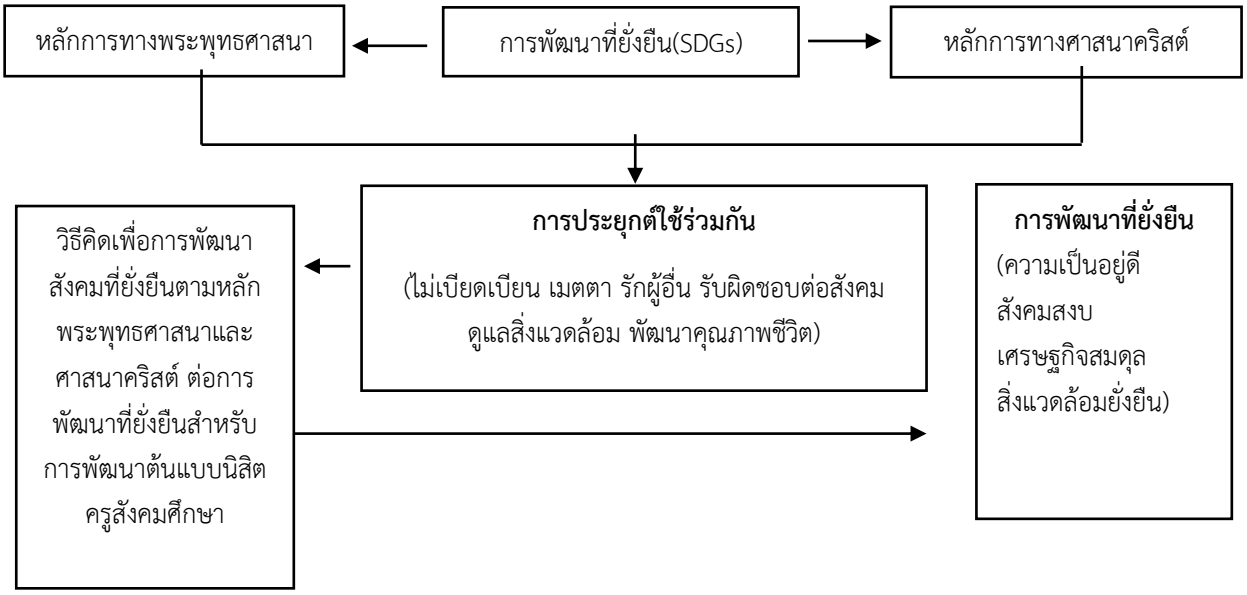

ภาพที่ 1 กรอบข้อเสนอแนวคิด
(ที่มา : คณะผู้เขียน 2569)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

กรอบข้อเสนอแนวคิดการวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีคิดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์มีจุดเริ่มต้นจากการตระหนักการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โครงสร้างของกรอบแนวคิดนี้เริ่มต้นจากการพัฒนามนุษย์ผ่านหลักธรรมของทั้งสองศาสนาในส่วนพระพุทธศาสนาเน้นการขับเคลื่อนผ่าน มัชฌิมาปฏิปทา เพื่อสร้างความสมดุล สันโดษ เพื่อการรู้จักพอ พรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล และ อิทธิบาท 4 เป็นพลังในการลงมือปฏิบัติ พัฒนา ควบคู่กับ ศาสนาคริสต์ ที่วางรากฐานด้วย ความรัก ต่อพระเจ้าและเพื่อนมนุษย์ ความเมตตา ในการช่วยเหลือผู้อื่น การให้อภัย เพื่อลดความขัดแย้ง รวมถึงหลักการ การดูแลโลก ในฐานะผู้รับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ เกิดจุดร่วมกันจึงมาประยุกต์ใช้ในการไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีความรักและความเมตตา การรับผิดชอบต่อสังคม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และการมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตร่วมกัน แนวคิดนี้หลอมรวมเสริมสร้างการปลูกฝังเพื่อพัฒนาต้นแบบนิสิตครูสังคมศึกษาให้เกิดทัศนคติ วิธีคิด และทักษะการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดฐานคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนไปสู่นักเรียนและชุมชนได้ในอนาคต

4. การประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.1 การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ มุ่งสร้างหลักประกันให้ทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการศึกษาควรพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะ คุณธรรม และความสามารถในการดำรงชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปพัฒนาตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

งานวิจัยเรื่อง A Comparative Study of Promoting Education for Sustainable Development (ESD) under the Sustainable Development Goal 4 (SDG 4) in Thailand, Japan, and Canada พบว่า การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (กิตติศักดิ์ มโนพัฒนาการและคณะ, 2565)

จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การศึกษาที่มีคุณภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณธรรม อีกทั้งยังช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเปิดโอกาสให้ทุกคนพัฒนาศักยภาพของตนเอง อันนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

4.2 การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 10 การลดความเหลื่อมล้ำเป้าหมายเพื่อลดความไม่เสมอภาคทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยมุ่งให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าถึงทรัพยากร บริการ และสวัสดิการอย่างเท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำไม่ได้เกิดจากความแตกต่างด้านรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับโอกาสทางการศึกษา การประกอบอาชีพ และคุณภาพชีวิต ดังนั้น การลดความเหลื่อมล้ำจึงเป็นส่วนสำคัญของการสร้างสังคมที่เป็นธรรม

งานวิจัยเรื่อง ความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย: สถานการณ์และทางออกเชิงนโยบาย พบว่า สังคมไทยยังมีความแตกต่างด้านรายได้ ความเป็นอยู่ และการเข้าถึงสวัสดิการ โดยเสนอว่าการแก้ไขปัญหาควรคำนึงถึงความแตกต่างของประชาชนแต่ละกลุ่ม และออกแบบนโยบายหรือระบบสวัสดิการให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละกลุ่ม (พสุวดี จันทร์โกมุท, 2567)

จากการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การลดความเหลื่อมล้ำจำเป็นต้องสร้างโอกาสให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยและผู้ที่มีข้อจำกัด สามารถเข้าถึงทรัพยากรและบริการต่าง ๆ ได้อย่างเป็นธรรม ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนพัฒนาคุณภาพชีวิตและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้มากขึ้น อันสอดคล้องกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งให้การพัฒนาเกิดประโยชน์แก่คนในสังคมอย่างทั่วถึง

4.3 การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 12 การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืนมุ่งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ รวมถึงลดการสร้างของเสียและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการผลิตและการบริโภค โดยเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคและกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

งานวิจัยเรื่อง การบริโภคอย่างยั่งยืน: แนวคิด นโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบว่าประเทศไทยยังเผชิญปัญหาการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการเกิดขยะในปริมาณมาก จึงเสนอ

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

แนวทาง เช่น การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน การลดการใช้พลาสติก การพัฒนาพลังงานทดแทน และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน (สรายุธ รัศมี, 2568)

จากงานศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยประชาชนควรบริโภคอย่างพอดี ลดการใช้สิ่งของที่ก่อให้เกิดขยะ และนำสิ่งของกลับมาใช้ซ้ำหรือรีไซเคิล ขณะที่ภาคธุรกิจควรลดการใช้ทรัพยากรและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่าในระยะยาว

4.4 การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมุ่งให้ทุกภาคส่วนร่วมกันลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อปัญหาต่าง ๆ เช่น อุณหภูมิสูงขึ้น ภัยแล้ง น้ำท่วม และภัยพิบัติ การรับมือกับปัญหาจึงต้องอาศัยทั้งการลดสาเหตุและการเตรียมความพร้อมของประชาชน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา แต่ยังมีข้อจำกัดด้านการปรับตัว การลดก๊าซเรือนกระจก ข้อมูล งานวิจัย และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง (จิตรานุช เกียรติอดิศร, 2566)

จากงานศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่นและชุมชน โดยการพัฒนาข้อมูล การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ การจัดการทรัพยากรน้ำ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว และการสร้างความรู้ให้แก่ประชาชน ล้วนเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยลดผลกระทบและรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้คนรุ่นปัจจุบันสามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่กระทบต่อคนรุ่นต่อไป

4.5 การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 16 สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็งการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 16 มุ่งส่งเสริมสังคมที่สงบสุข ให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และส่งเสริมให้สถาบันต่าง ๆ มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และรับผิดชอบต่อประชาชน การสร้างสังคมที่ยั่งยืนจึงต้องอาศัยความสงบ ความยุติธรรม การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมของประชาชน

งานวิจัยเรื่อง Role of Local Administrative Organizations in Peacebuilding in the Southernmost Provinces of Thailand toward the SDGs 16 ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการสนับสนุนการทำงานของภาครัฐและส่งเสริมการสร้างสันติภาพในระดับชุมชน โดยต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ (ฆายนีย์ ช.บุญพันธ์ และนิวัตติ สาทีม, 2567)

จากงานศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สันติภาพและความยุติธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม การเคารพสิทธิและความแตกต่าง การแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และการบริหารงานอย่างโปร่งใส จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในสังคม นอกจากนี้ หลักคำสอนทางศาสนา เช่น ความเมตตา การให้อภัย ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้

หลักคิดดังกล่าวจึงสามารถนำมาเป็นฐานทางจริยธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนา และประยุกต์ใช้ในการพัฒนานิสิตครูสังคมศึกษาให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหาสังคมอย่างมีเหตุผล ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม สามารถบูรณาการหลักคิดทางศาสนากับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้เป็นต้นแบบผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกต่อการประยุกต์พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

5. การประยุกต์แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์สำหรับครูสังคมศึกษา

ครูสังคมศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบด้าน มีความเข้าใจความแตกต่าง เคารพผู้อื่น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

5.1 การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

ครูสังคมศึกษาสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาสังคมจากหลายมิติและพิจารณาผลกระทบต่อบุคคล ชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ สวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิกิจกรรมเด็กไทยสนใจเข้าวัด กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญตักบาตร กิจกรรมศุกร์สัปดาห์รักษาศีล 5 กิจกรรมครอบครัวอบอุ่นด้วยคุณธรรม กิจกรรมโครงงานธุรกิจคุณธรรม กิจกรรมพี่ช่วยน้องบันทึกความดี กิจกรรมธนาคารความดี กิจกรรมค่ายพัฒนาจิต กิจกรรมเล่านิทานคุณธรรม (วิภาพรรณ พินลา, 2560)

5.2 บทบาทของครูสังคมศึกษาในการสนับสนุนแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ครูสังคมศึกษาสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาในชีวิตประจำวันกับเป้าหมายการพัฒนาระดับโลก โดยเฉพาะ การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 10 การลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 12 การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 16 สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง

การพัฒนาทักษะทางสังคม ผู้เรียนสามารถนำทักษะในการทำงานมาใช้เป็นแนวทำให้งานประสบผลสำเร็จจากการร่วมกันแสดงความคิดเห็น การอภิปรายและการสรุปเพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งทักษะดังกล่าวใช้กระบวนการทักษะทางสังคมเช่น การทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ทั้งหมดการประสานงานกับบุคคลภายนอกการเดินทางและใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างการออกไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในพื้นที่เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคร่วมกัน (สังฆรักษ์เอกพันธ์ วรธมฺมญฺญ, 2565)

บทสรุป

การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของมนุษย์ บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์และเปรียบเทียบวิธีคิดเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์ โดยผลการวิเคราะห์พบว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการตระหนักถึงความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัย การดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลาง และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขณะที่ศาสนาคริสต์เน้นความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และแนวคิดการเป็นผู้ดูแลโลก แม้ทั้งสองศาสนาจะมีพื้นฐานทางความเชื่อและปรัชญาที่แตกต่างกัน แต่มีจุดร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถเห็นได้ว่า วิธีคิดของทั้งสองศาสนามีศักยภาพในการนำมาประยุกต์ร่วมกันเป็นฐานทางคุณธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยในระดับบุคคลเน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอดีและมีความรับผิดชอบ ระดับสังคมเน้นความเมตตา ความรัก การให้อภัย และการช่วยเหลือกัน ส่วนระดับสิ่งแวดล้อมเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและการดูแลโลกเพื่อคนรุ่นต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สำหรับนิสิตครูสังคมสามารถนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติสามารถเริ่มจากการนำปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบด้าน โดยพิจารณาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ชุมชน และ

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

สิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 การศึกษาที่มีคุณภาพ การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 10 การลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 12 การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน การพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 16 สันติภาพ ความยุติธรรม และสถาบันที่เข้มแข็ง นิสิตครูสังคมศึกษาสามารถนำมาเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้ในบริบทของโรงเรียนหรือชุมชน วิธีคิดนี้สามารถนำมาใช้เป็นฐานทางจริยธรรมในการพัฒนาความเป็นครู โดยมุ่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหาสังคมอย่างมีเหตุผล ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม และสามารถนำหลักคิดทางศาสนามาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งบทบาทของนิสิตครูสังคมศึกษาการนำหลักการดำเนินชีวิตอย่างพอดี การใช้ปัญญา ความรัก ความเมตตา การให้อภัย ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น และการดูแลสิ่งแวดล้อมมาเป็นฐานในการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบด้าน เข้าใจความแตกต่าง และเคารพผู้อื่น ตลอดจนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน แนวทางนี้จึงช่วยให้นิสิตครูสังคมศึกษาพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นต้นแบบของผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกต่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สรุปได้ว่าวิธีคิดเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนาและศาสนาคริสต์สามารถทำหน้าที่เป็นฐานทางจริยธรรมสำหรับการพัฒนานิสิตครูสังคมศึกษา ทั้งในด้านการพัฒนาตนเอง การคิดวิเคราะห์ปัญหาสังคม และการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเกื้อกูล โดยการประยุกต์ใช้ร่วมกันสามารถยึดหลัก “พอดีด้วยปัญญา รักและรับผิดชอบต่อผู้อื่น และดูแลโลกเพื่ออนาคต” เป็นแนวทางในการพัฒนาครูต้นแบบที่สามารถเชื่อมโยงหลักคิดทางศาสนากับการดำรงชีวิต การเรียนรู้ และการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ มโนพัฒนการ, ปัฐมาภรณ์ พิมพ์ทอง และพงศ์ประพันธ์ พงษ์โสภณ,(2565). การศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมเรื่องการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้านที่ 4 (SDG 4)ของประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นและประเทศแคนาดา. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่* ,23(2), 65-84.

ฆายนีย์ ช.บุญพันธ์ และนิวดี สาหีม, (2566) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ 16. *วารสารความขัดแย้งและสันติศึกษา*, 3(2), 83–105.

จามร กตคุโณ (ศิลปวิทยาดิลก), (2568). ความสอดคล้องหลักเมตตาธรรมระหว่างพระพุทธศาสนาเถรวาทและศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิก. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*, 8(2), 447–460.

จิตรานุช เกียรติอดิศร, (2566) บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 5(10), 51–65.

บานชื่น นักการเรียน และเพ็ญศรี บางบอน, (2559). การพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development.*สิรินธรปริทรรศน์*. 17(2), 64-69.

พสุวดี จันทร์โกมุท, (2567). ความเหลื่อมล้ำของสังคมไทย: สถานการณ์และทางออกเชิงนโยบาย. *Journal of RoiKaensarn Academi*, 9(6), 1028–1041.

วินัยธรสุเมธีสิริปญโญ (โสจันทร์), เตวิช โชติญาโณ และฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล), (2568) อิทธิบาท4: กระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในสังคม. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(6),377-390.

วิภาพรรณ พินลา,(2560). "แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21." *ปาริชาติ*, 30(1) 13-34.

วีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์ ,สุนทร อรุณโณ ,จักรธร สุริแสง และพงศ์ศักดิ์ บุญมาศ, (2565). หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้กับการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารมหาจุฬาตานีปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 4(7), 52-60

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

สมภาร พรมทา, (2560). พุทธศาสนากับปรัชญาจริยธรรมร่วมสมัย. *วารสารมนุษยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,* 46(1), 1-28.

สมุทรวชิรานุวัตร, สมุห์วรวิทย์ ผาสุโก และเชาวลิต กิตฺติโสภโณ, (2561). ทางสายกลางในทัศนะของ พระพุทธศาสนาเถรวาท กลางระหว่างอะไรกับอะไร. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์.* 2(1), 74- 87.

สรายุธ รัศมี, (2568) การบริโภคอย่างยั่งยืน: แนวคิด นโยบายและแนวทางปฏิบัติเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 14(2), 150–177.

สังฆรักษ์เอกพันธ์ วรธมฺมญาณู, ปรัชญา ชยวุฑฺโฒ. (2565). การสอนสังคมศึกษาเพื่อความยั่งยืนของสังคม. วารสารการสอนสังคมศึกษา *Journal of Teaching Social Studies*, 4(1), 59–72.

อนุพันธ์ พรมชาลี และ วิทยา ทองดี, (2565). หลักและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้หลักธรรมพรหมวิหาร.*วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*, 4(2), 695-706.

Mishra, M., Desul, S., Santos, C. A. G., Mishra, S. K., Kamal, A. H. M., Goswami, S., Kalumba, A. M., Biswal, R., da Silva, R. M., dos Santos, C. A. C., & Baral, K. (2024). A bibliometric analysis of sustainable development goals (SDGs): A review of progress, challenges, and opportunities. Environment, Development and Sustainability, 26(5), 11101–11143.

Schliesser, C. (2024). Religion matters: Religion and the Sustainable Development Goals (SDGs). Religions, 15(3), 1-11. https://doi.org/10.3390/rel15030337

Tomalin, E., Haustein, J., & Kidy, S. (2019). Religion and the sustainable development goals. TheReviewofFaith&InternationalAffairs,17(2),102-118. https://doi.org/10.1080/15570274.2019.1608664

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

การใช้สื่ออนิเมะและมังงะเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนเชิงรุก เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความสนใจในมิติทางศาสนาของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

กรวิชญ์ ช่วยสงค์[1] อะห์หมัด มุเส็ม[2], ศิลป์สุภา ยมมาก[3],
ณัฐพล จันทร์ทอง[4] และ ดรัณภพ จันมณี[5]
หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา
อีเมล: korrawichchuaysong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการประยุกต์ใช้สื่ออนิเมะและมังงะเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกในรายวิชาศาสนาสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา การจัดการเรียนการสอนศาสนาแบบจารีตนิยมที่เน้นการท่องจำและจัดวางศาสนาให้เป็นสิ่งนามธรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้ผู้เรียนในยุคปัจจุบันเกิดความแปลกแยกและขาดแรงจูงใจ บทความนี้นำเสนอแนวทางการบูรณาการสื่อร่วมสมัยเพื่อพลิกโฉมกระบวนการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนบทบาทผู้เรียนจากผู้รับสารเชิงรับให้กลายเป็นผู้คิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าอนิเมะและมังงะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางปัญญาที่ช่วยแปลงนามธรรมขั้นสูงให้เป็นรูปธรรมผ่านการร้อยเรียงเรื่องราวและสัญลักษณ์ภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการประมวลผลข้อคู่และทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านสื่อประสม นอกจากนี้ การใช้สื่อที่สอดรับกับพฤติกรรมการรับรู้ของวัยรุ่นยังช่วยลดความตึงเครียด สร้างความผูกพันทางอารมณ์ และกระตุ้นแรงจูงใจภายในให้ผู้เรียนต้องการค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง สรุปได้ว่า นวัตกรรมสื่ออนิเมะและมังงะเป็นสะพานเชื่อมทางปัญญาที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถประจักษ์แจ้งถึงแก่นสารของศาสนาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและโลกสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : อนิเมะ และมังงะ นวัตกรรมการเรียนการสอน การเรียนรู้เชิงรุก ศาสนาศึกษา ระดับอุดมศึกษา

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ANIME AND MANGA AS ACTIVE LEARNING INNOVATIONS: ENHANCING LEARNERS' UNDERSTANDING AND INTEREST IN RELIGION STUDIES

Korrawich Chuaysong[1] Amad Musemsadao[2], Sinsupa Yommak[3],
Natthapol Chunthong[4], and Dranpop Janmanee[5]
Bachelor of Education program in Social Studies, Faculty of Education,
Thaksin University, Songkhla Campus.
E-mail: korrawichchuaysong@gmail.com

Abstract

This academic article aims to present the application of anime and manga as innovative active learning tools in religious studies courses for higher education students. Traditional religious education, which emphasizes rote memorization and conceptualizes religion as a sacred and abstract subject, may contribute to feelings of alienation and a lack of motivation among contemporary students. This article proposes the integration of contemporary media to transform the learning process by shifting students from passive recipients of knowledge to active critical and analytical thinkers. The findings indicate that anime and manga can serve as cognitive learning tools that transform highly abstract concepts into more concrete forms through visual storytelling and symbolism, in accordance with Dual Coding Theory and Multimedia Learning Theory. Furthermore, the use of media that aligns with students' cognitive and learning patterns can help reduce learning-related stress, foster emotional engagement, and stimulate intrinsic motivation for further self-directed inquiry. In conclusion, the use of anime and manga as educational innovations does not diminish the sacred nature of religion; rather, these media serve as intellectual bridges that enable students to gain insight into the essence of religious teachings while connecting them meaningfully to the context of contemporary society.

Keywords: Anime and Manga, Instructional innovation, Active learning, religious studies, Higher education

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บทนำ

แม้พระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย แต่ประเทศไทยนั้นไม่ได้มีข้อบังคับให้ประชาชนในประเทศนั้นนับถือพระพุทธศาสนาเพียงแค่ศาสนาเดียว ประชาชนสามารถนับถือศาสนาได้อย่างอิสระตามความเชื่อ ความศรัทธาของตนเอง ทำให้ประเทศไทยนั้นมีการนับถือศาสนาที่หลากหลาย เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาซิก แม้ประเทศไทยจะมีความหลากหลายทางศาสนาแต่ความเชื่อและแนวทางการปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตยังคงเป็นพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นศาสนาประจำชาติและประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาสนานั้นมีอิทธิพลกับชีวิตของคนไทยมาอย่างช้านาน ไม่ว่าจะเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต พิธีกรรม วัฒนธรรมและการศึกษา

ศาสนาในปัจจุบันนั้นไม่ได้เป็นแค่ความเชื่อและแนวทางในการดำเนินชีวิตอีกต่อไป แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาด้วยเช่นกัน ศาสนาได้ถูกบรรจุเป็นหนึ่งในรายวิชาที่สถานศึกษาจะต้องให้การศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรืออุดมศึกษาก็ตาม การสอนในรายวิชาศาสนาในสถานศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการสอนแบบบรรยาย ปฏิบัติและวัดประเมินผลผ่านการสอบ โดยยังคงความดั้งเดิมของศาสนาไว้ ทำให้ภาพจำของศาสนานั้นยังคงเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่สามารถยุ่งเกี่ยวหรือแก้ไขได้ ซึ่งเป็นภาพจำของศาสนาที่มีผลต่อการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ไกลตัว เข้าถึงได้ยาก แต่ในปัจจุบันนั้นมุมมองและความคิดที่มีต่อศาสนานั้นไม่ได้มองว่าศาสนาคือสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องหรือตีความและนำเสนอในรูปแบบใหม่ได้อีกต่อไปมีการตีความและสำเสนอศาสนาออกมาในรูปแบบของอนิเมะ มังงะ และมังฮวาซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน การสำเสนอศาสนาผ่านมังงะ เช่น มหาศึกคนชนเทพ นั้นกลายเป็นที่นิยมในปัจจุบันโดยศาสนาถูกนำเสนอในรูปแบบที่ให้ความบันเทิงและสนุกสนานซึ่งส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากนั้นเกิดความอยากรู้และต้องการที่จะศึกษาศาสนาเพิ่มมากขึ้น อนิเมะ มังงะ และมังฮวา ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะสื่อกลางในการถ่ายทอดมิติทางศาสนา และปรัชญาอย่างแยบยล สื่อบันเทิงเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเล่าเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากแต่เป็นคลังสัญลักษณ์ ที่สอดแทรกคติความเชื่อ เทพปกรณัม ตลอดจนมิติทางจริยธรรมและการตั้งคำถามเชิงปรัชญาไว้ Thomas (2012) ได้ชี้ให้เห็นว่า อนิเมะและมังงะจำนวนมากทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการสร้างจินตนาการทางศาสนาขึ้นใหม่ โดยนำหลักคำสอนของพุทธศาสนา ลัทธิชินโต หรือศาสนาคริสต์ มาตีความและเชื่อมโยงกับบริบทสังคมร่วมสมัย การถ่ายทอดเนื้อหาผ่านภาพเคลื่อนไหวและลายเส้นที่มีมิติอารมณ์สูง จึงช่วยลดความซับซ้อนของหลักศาสนธรรมที่เป็นนามธรรมและปรัชญา ให้กลายเป็นภาพรูปธรรมที่เข้าถึงง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ MacWilliams (2008) เรื่อง วัฒนธรรมภาพของญี่ปุ่น:การสำรวจโลกแห่งมังงะและอนิเมะ ที่กล่าวว่าการใช้สื่อร่วมสมัยที่มีองค์ประกอบทางศาสนาสามารถกระตุ้นการรับรู้เชิงสัญลักษณ์และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่ได้เป็นอย่างดี สื่อเหล่านี้จึงมีศักยภาพสูงในการถูกนำมาใช้เป็นสะพานเชื่อมที่เปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับสารแบบตั้งรับ ไปสู่การเป็นผู้ตั้งคำถามและตีความมิติทางศาสนาด้วยตนเอง

เมื่อศาสนาเปลี่ยนสถานะจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่สามารถแตะต้องได้เป็นความบันเทิงที่เข้าถึงได้ง่ายขึ้นผู้เรียนในยุคปัจจุบันเองก็จะมีความสนใจและตั้งใจในการเรียนรู้ศาสนามากขึ้นการนำเสนอศาสนาในรูปแบบใหม่ผ่านอนิเมะ มังงะ และมังฮวา ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและมองเห็นภาพของศาสนาได้มากกว่าการเรียนศาสนาแบบดั้งเดิมผ่านเรื่องเล่า หลักธรรม และคำสอนที่บันทึกไว้ ไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อมผ่านอนิเมะ มังงะหรือมังฮวารูปแบบต่าง ๆ

เนื้อหาการเรียนรู้ศาสนา

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาในสถาบันการศึกษาของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่มักตั้งอยู่บนฐานคิดแบบจารีตนิยม ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาธรรมเนียม และประเพณีที่สืบทอดกันมา โดยเน้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางเดียว ผ่านการท่องจำหลักธรรมคำสอน ประวัติศาสตร์ศาสนา และข้อห้ามทางศีลธรรม กรอบความคิดดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะผลิตซ้ำโครงสร้างอำนาจทางความเชื่อ โดยจัดวางศาสนาไว้ในสถานะของ ความศักดิ์สิทธิ์ ที่มี

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ความเป็นนามธรรมสูงและไม่อนุญาตให้เกิดการตั้งคำถามหรือวิพากษ์วิจารณ์ แนวทางดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกแปลกแยก มองศาสนาเป็นเรื่องไกลตัว และไม่สามารถเชื่อมโยงหลักศาสนธรรมเข้ากับพลวัตของการดำเนินชีวิตในโลกสมัยใหม่ได้ (Jackson, 2004) สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่ผู้เรียนในยุคปัจจุบันมักคิดว่า วิชาศาสนาน่าเบื่อ และขาดแรงจูงใจในการเรียนวิชาศาสนา เนื่องจากรูปแบบการนำเสนอที่แข็งทื่อและขาดการประยุกต์ใช้กับบริบททางสังคมร่วมสมัย ในมุมมองทางสังคมวิทยาการศึกษา ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีกระบวนการทางประชานวิทยา และพฤติกรรมการรับรู้ที่เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ผู้เรียนในยุคปัจจุบันเติบโตมาในนิเวศของสื่อดิจิทัลและวัฒนธรรมภาพ ซึ่งการรับรู้ข้อมูลจะเกิดขึ้นได้ดีผ่านการมีส่วนร่วม การเล่าเรื่อง และสัญลักษณ์ที่กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก การพยายามยัดเยียดเนื้อหาทางศาสนาด้วยวิธีการบรรยายเชิงรับจึงนับเป็นความล้มเหลวทางกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการสื่อสารทางศาสนาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดรับกับความต้องการและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมยุคดิจิทัล (Effendi, 2026) งานวิจัยด้านนวัตกรรมการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่จะสร้างความหมายอย่างลึกซึ้งได้นั้น จำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจาก "ผู้รับสาร" ไปสู่ "ผู้สร้างองค์ความรู้" ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการคิดวิเคราะห์และถกเถียง (พระวิทยา ขอนชัยภูมิ และคณะ, 2567)

ด้วยเหตุนี้การเรียนรู้ศาสนาในปัจจุบันจึงมีความจำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยนแนวคิดทางการศึกษา และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียนให้กลายมาเป็น "ปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม" ที่สามารถจับต้องและทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น การหลอมรวมเนื้อหาทางศาสนาเข้ากับสื่อสมัยใหม่ เช่น อนิเมะ และมังงะ จึงไม่ใช่การทำลายหลักศาสนา หากแต่เป็นการใช้กลยุทธวิธีทางสื่อ เพื่อสิ่งเชื่อมโยงทางความคิดในการเรียนรู้ สื่อบันเทิงยอดนิยมเหล่านี้มักมีการสอดแทรกสัญลักษณ์ ปรัชญา และเทวปกรณ์ทางศาสนาไว้อย่างแยบยล การนำสื่อเหล่านี้มาใช้เป็นเครื่องมือทางนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน จึงเป็นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้เรียนได้สำรวจ ถอดรหัส และทำความเข้าใจมิติทางศาสนาผ่านภาพตัวแทนที่อาจมาในรูปแบบเดิมและอาจถูกตีความขึ้นมาใหม่ก็ตาม ซึ่งจะช่วยยกระดับความสนใจและเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาและตั้งคำถามกับมิติทางศาสนาด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้สื่ออนิเมะและมังงะในบริบทของการเรียนการสอนศาสนา

ในยุคปัจจุบันที่สื่อบันเทิงมีอิทธิพลอย่างมากต่อกรอบความคิดของคนรุ่นใหม่ การเรียนการสอนวิชาศาสนาที่มักถูกมองว่าเป็นเรื่องของตำราเก่าแก่หรือหลักคำสอนที่จับต้องได้ยาก ได้รับการปรับตัวโดยการบูรณาการสื่อร่วมสมัยอย่างอนิเมะและมังงะ เข้ามาเป็นเครื่องมือทางวิชาการ โดยในนิยามคำว่า "อนิเมะ" หรือ "แอนิเมชั่น" คือ สื่อภาพเคลื่อนไหวหรือภาพยนต์การ์ตูนในแบบฉบับของญี่ปุ่น ส่วนคำว่า "มังงะ" คือ หนังสือการ์ตูน การ์ตูนช่อง นิยายภาพ และภาพวาดตลกทั่วไป โดยนักวาดการ์ตูนชาวญี่ปุ่น (Smith, 2023) สื่อเหล่านี้อาจถูกสร้างมาเป็นสื่อบันเทิงใจแต่สื่อเหล่านี้ยังสามารถนำมาประกอบกับการศึกษาเพื่อยกระดับความสนใจของผู้เรียนและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เนื่องจากสื่อวัฒนธรรมโลกเหล่านี้ได้แฝงสัญญะ ปรัชญาทางสังคม และคติธรรมทางศาสนาไว้อย่างลึกซึ้ง Possamai (2012) ด้านศาสนาและวัฒนธรรมศึกษาพบว่า มังงะและอนิเมะมักทำหน้าที่เป็นพื้นที่จำลองที่ผู้สร้างนำเอาแนวคิดเรื่องพระเจ้า โลกหลังความตาย ศีลธรรม และวิกฤตศรัทธา มาตีความใหม่ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจและเรียนรู้มุมมองใหม่ ๆ ทางศาสนาหรือความเชื่อทางจิตวิญญาณได้ดีขึ้นผ่านสื่อเหล่านี้ การใช้สื่ออนิเมะในห้องเรียนช่วยให้ผู้เรียนสามารถตั้งคำถามเชิงเทววิทยาและวิเคราะห์เปรียบเทียบศาสนาต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมและเปิดกว้างมากขึ้น โดยปราศจากความรู้สึกถูกยัดเยียดกรอบทางความเชื่อแบบเดิมๆ (Buljan & Cusack, 2015)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ตัวอย่างอนิเมะและมังงะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนศาสนา

1. มหาศึกคนชนเทพ (Record of Ragnarok / Shuumatsu no Valkyrie)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป: เมื่อเหล่าเทพเจ้าจากหลากหลายตำนานทั่วสากลโลก (เช่น กรีก, นอร์ส, ฮินดู, พุทธ) ลงมติเห็นพ้องต้องกันว่ามนุษยชาติมีแต่ความเสื่อมทรามและสมควรถูกล้างเผ่าพันธุ์ วัลคิรีบรุนฮิลด์จึงได้เสนอให้มีการจัดประลองแบบตัวต่อตัวที่เรียกว่า "แร็กนาร็อก" ระหว่าง 13 เทพเจ้าและ 13 มนุษย์ที่แข็งแกร่งที่สุดในประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นโอกาสสุดท้ายในการต่อรองความอยู่รอดของมวลมนุษย์

เรื่องนี้เป็นกรณีศึกษาชั้นดีในหัวข้อ "ศาสนาเปรียบเทียบ และ "มนุษยนิยมปะทะเทวนิยม" ผู้สอนสามารถใช้เรื่องนี้ในการสำรวจและเปรียบเทียบคุณลักษณะของเทพเจ้าจากหลากหลายความเชื่อ เช่น ศิวะ (ฮินดู), ซุส (กรีก), หรือพระพุทธเจ้า (พุทธ) การตีความเทพเหล่านี้ในมุมมองของวัฒนธรรมป๊อปสมัยใหม่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับ เจตจำนงเสรี และการพิพากษาของพระเจ้า ตลอดจนวิเคราะห์ว่าทำไมมนุษย์ถึงสร้างเทพเจ้าขึ้นมา และคุณค่าของการดิ้นรนของมนุษย์เมื่อเทียบกับความสมบูรณ์แบบของทวยเทพ

2. ศาสดาลาพักร้อน (Saint Young Men / Saint Onii-san)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป: เรื่องราวคอเมดี้สุดสร้างสรรค์เมื่อศาสดาของสองศาสนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก อย่าง "พระเยซู" และ "พระพุทธเจ้า" ตัดสินใจลาพักร้อนลงมาใช้ชีวิตแบบคนธรรมดา โดยเช่าอพาร์ตเมนต์เล็กๆ อยู่ร่วมกันในกรุงโตเกียวยุคปัจจุบัน

เรื่องนี้เหมาะอย่างยิ่งสำหรับการใช้ทลายกำแพงความตึงเครียดในการเริ่มเรียนวิชาศาสนา เนื้อเรื่องเต็มไปด้วยมุกตลกที่เกิดจากการนำ "หลักธรรม" และ "เกร็ดประวัติศาสตร์ทางศาสนา" มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน (เช่น พระเยซูเครียดจนเผลอทำปาฏิหาริย์เปลี่ยนน้ำเป็นไวน์ หรือพระพุทธเจ้าที่มักมีสัตว์ป่ามาห้อมล้อมเวลาเข้าสมาธิ) ผู้สอนสามารถใช้มังงะเรื่องนี้ในการสอนหลักการพื้นฐานของศาสนาคริสต์และพุทธ รวมถึงชวนผู้เรียนวิเคราะห์ว่า "หากหลักคำสอนโบราณต้องมาอยู่ในสังคมฆราวาสนิยมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยบริโภคนิยม ศาสนาจะประนีประนอมหรือปรับตัวอย่างไร?"

3. เทวดาขาจร (Noragami)

เนื้อเรื่องโดยสังเขป: ติดตามชีวิตของ "ยาโตะ" เทพเจ้าชั้นผู้น้อยในศาลเจ้าชินโตที่ไม่มีแม้แต่ศาลเจ้าของตัวเอง เขาหาเลี้ยงชีพด้วยการรับจ้างทำสารพัดสิ่งในราคา 5 เยน (ซึ่งเป็นจำนวนเงินทำบุญตามธรรมเนียมญี่ปุ่น) ด้วยความหวังว่าวันหนึ่งจะมีศาลเจ้าใหญ่โตและมีผู้คนเคารพบูชา

นี่คืองานที่อธิบาย "ศาสนาชินโต" ได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้สอนสามารถใช้อธิบายแนวคิดเรื่อง "คามิ" (Kami - เทพเจ้า/วิญญาณในธรรมชาติ) ที่มีอยู่มากมายนับล้านองค์ในญี่ปุ่น เรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันระหว่างมนุษย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (เทพเจ้าจะมีตัวตนอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีมนุษย์จดจำและศรัทธา) นอกจากนี้ยังสอดแทรกคติความเชื่อเรื่องความบริสุทธิ์และการแปดเปื้อนทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นแก่นรากฐานของพิธีกรรมทางศาสนาในประเทศญี่ปุ่น

ความเหมาะสมของการใช้สื่ออนิเมะและมังงะเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ และความสนใจในมิติทางศาสนาของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

การประยุกต์ใช้อนิเมะและมังงะในชั้นเรียนศาสนาเป็นการเปิดโลกกระบวนทัศน์จากการเรียนรู้แบบรับสาร ไปสู่การเรียนรู้เชิงรุกอย่างแท้จริง สื่อเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางปัญญาที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และการสะท้อนคิด (Bonwell & Eison, 1991) กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกจะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่ท้าทายกระบวนการคิดขั้นสูง ซึ่งอนิเมะและมังงะมักจะนำเสนอประเด็นทางศีลธรรมหรือวิกฤตศรัทธาทำให้เกิดการ

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ตั้งคำถามและการถกเถียงในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับทัศนะของ สมภาร พรมทา (2549) ที่ชี้ให้เห็นว่าศาสนาในสายตาของนักสังคมวิทยาเป็นสิ่งที่ยังมีชีวิตอยู่ จึงต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อความอยู่รอด การใช้อนิเมะและมังงะจึงเปรียบเสมือนการใช้กิริยาชั้นที่สองในการปรับแต่งรูปแบบการนำเสนอศาสนาให้เข้ากับยุคสมัย อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอศาสนธรรมผ่านกระบวนการใช้ปัญญาหรือเหตุผลมากกว่าความเคารพศรัทธาเพียงอย่างเดียว ซึ่งเป็นฐานการคิดที่เหมาะสมสำหรับการจัดระเบียบและให้ความรู้แก่คนในสังคมสมัยใหม่ (สมภาร พรมทา, 2549) ควบคู่ไปกับแนวคิดของ Possamai (2012) และ Minea (2025) ที่เสนอว่าสื่อวัฒนธรรมประชานิยมทำหน้าที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์โครงสร้างทางศาสนา และเปิดประสบการณ์ทางจิตวิญญาณรูปแบบใหม่ได้โดยปราศจากความกังวลว่าจะเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเข้าใจ

ความท้าทายประการสำคัญในการสอนศาสนาในระดับอุดมศึกษา คือ เนื้อหาส่วนใหญ่มีความเป็นนามธรรม และเป็นปรัชญาขั้นสูง การนำอนิเมะและมังงะมาใช้จะช่วยแปลงสารที่เป็นนามธรรมเหล่านั้นให้กลายเป็นรูปธรรมผ่านการร้อยเรียงเรื่องราว และสัญลักษณ์ภาพเชิงประจักษ์ตามที่ สมภาร พรมทา (2549) ได้อธิบายว่า เป้าหมายสูงสุดในการศึกษาศาสนาคือการเข้าถึงพุทธิ คือ การรู้ การตื่น และความเบิกบาน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประจักษ์แจ้งและแยกแยะได้ว่าสิ่งใดคือ แก่นสาร และสิ่งใดคือ มายาภาพของชีวิต การทำความเข้าใจมิติที่ลึกซึ้งเช่นเรื่อง อนัตตา หรือความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับกายที่เป็นอิสระต่อกันนั้นเป็นเรื่องยากหากอาศัยเพียงตำรา ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการประมวลผลข้อคู่ (Paivio, 1986) ที่ระบุว่ามนุษย์จะจดจำและทำความเข้าใจข้อมูลได้ดียิ่งขึ้นเมื่อมีการรับรู้ผ่านทั้งทางภาษาและทางภาพ ควบคู่ไปกับทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านสื่อประสม (Mayer, 2014) ที่ชี้ให้เห็นว่าการใช้ภาพและเสียงที่สอดคล้องกันจะช่วยลดภาระของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาสามารถเชื่อมโยงหลักคำสอนทางศาสนาเข้ากับบริบทของตัวละครและสถานการณ์จำลอง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในมิติทางศาสนาที่ลึกซึ้งและคงทนกว่าการท่องจำ ตัวอย่างเช่น การเข้าใจถึงความเปราะบางของเจตจำนงมนุษย์ผ่านตัวละครในเรื่องมหาศึกคนชนเทพ หรือวิถีชีวิตแบบฆราวาสวิสัยผ่านมังงะศาสดาลาพักร้อน

ความสนใจ

ด้านความสนใจ การใช้อนิเมะและมังงะเป็นการตอบสนองต่อพฤติกรรมกความสนใจสื่อของกลุ่มผู้เรียนในยุคปัจจุบันอย่างตรงจุด สื่อบันเทิงเหล่านี้มีพลังในการสร้างแรงจูงใจภายใน เนื่องจากผู้เรียนมีความคุ้นเคยและทัศนคติเชิงบวกต่อสื่อประเภทนี้เป็นทุนเดิม การนำสื่อเหล่านี้มาใช้ยังสอดรับกับหลักการพัฒนาชีวิตตามช่วงวัยของศาสนา โดย สมภาร พรมทา (2549) ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนในวัยหนุ่มสาวยังอยู่ในช่วงวัยที่ให้ความสำคัญกับการแสวงหาความรู้เพื่อวิชาชีพ และมักถูกขับเคลื่อนด้วยสัญชาตญาณและความสุขทางกาย การคาดหวังให้วัยรุ่นเข้าหาศาสนาอย่างเข้มข้นรุนแรงในทันทีจึงเป็นการฝืนธรรมชาติ ดังนั้น การบูรณาการสื่อบันเทิงที่พวกเขาสนใจจึงเป็นการปรับใช้จริยธรรมแบบ "ประนีประนอมกับโลก" ที่ช่วยลดภาวะความเครียดและความเบื่อหน่ายต่อรายวิชาศาสนาได้อย่างนุ่มนวล (Falk & Dierking, 2002) ผู้เรียนจะรู้สึกมีส่วนร่วมทางอารมณ์กับการดำเนินเรื่องของตัวละคร และเมื่อจิตใจของพวกเขาเริ่มละเอียดอ่อนขึ้นจากข้อคิดที่สอดแทรกในอนิเมะ ความผูกพันนี้จะกลายเป็นกุญแจสำคัญที่ดึงดูดให้ผู้เรียนอยากค้นคว้าและทำความเข้าใจภูมิหลังทางศาสนา ประวัติศาสตร์ หรือเทพปกรณัมที่ซ่อนอยู่ในเรื่องราวเหล่านั้นเพิ่มเติมด้วยตนเอง ทำให้รายวิชาที่เคยถูกมองว่าน่าเบื่อ กลายเป็นพื้นที่แห่งการค้นพบที่น่าตื่นเต้น

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บทสรุป

การเรียนการสอนศาสนาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา มักยึดติดกับกรอบความคิดแบบจารีตนิยมที่เน้นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางเดียวผ่านการท่องจำ โครงสร้างดังกล่าวได้จัดวางศาสนาให้อยู่ในสถานะของความศักดิ์สิทธิ์และมีความเป็นนามธรรมสูง ส่งผลให้ผู้เรียนในยุคปัจจุบันเกิดความรู้สึกแปลกแยก มองว่าเป็นเรื่องน่าเบื่อ และไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับการดำเนินชีวิตได้ ด้วยเหตุนี้ การประยุกต์ใช้สื่อสมัยใหม่อย่างอนิเมะและมังงะเข้ามาเป็นเครื่องมือทางนวัตกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกจึงเป็นทางออกสำคัญที่ช่วยยกระดับความเข้าใจและดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพในมิติด้านการพลิกโฉมกระบวนการเรียนรู้ การนำอนิเมะและมังงะมาบูรณาการในชั้นเรียน เป็นการเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับสารเชิงรับ ไปสู่การเป็นผู้สร้างองค์ความรู้และผู้ตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์ สื่อเหล่านี้เปรียบเสมือนพื้นที่จำลองที่ปลอดภัย ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจ ถอดรหัสสัญลักษณ์ และวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างความเชื่อทางศาสนาโดยปราศจากความกังวลว่าจะเป็นการลบหลู่ นอกจากนี้ การนำเสนอผ่านวัฒนธรรมภาพยังสอดรับกับกระบวนการทางประชานวิทยาและพฤติกรรมการรับรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่เติบโตมากับสื่อดิจิทัล ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมได้อย่างลึกซึ้งกว่าการบรรยายเชิงทฤษฎี ในมิติด้านการสร้างความเข้าใจและการแปลงนามธรรมสู่รูปธรรม อุปสรรคประการสำคัญในการศึกษาศาสนาคือเนื้อหาที่มีความเป็นนามธรรมและเต็มไปด้วยปรัชญาขั้นสูง อนิเมะและมังงะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือแปลงสารที่เป็นนามธรรมเหล่านั้นให้กลายเป็นรูปธรรมผ่านการร้อยเรียงเรื่องราวและสัญลักษณ์เชิงประจักษ์ แนวทางนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการประมวลผลข้อคู่และทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านสื่อประสม ที่ระบุว่ามนุษย์จะทำความเข้าใจได้ดีขึ้นเมื่อมีการรับรู้ผ่านทั้งภาษาและภาพควบคู่กันไป ตัวอย่างที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมมาตีความผ่านสื่อได้อย่างยอดเยี่ยม ได้แก่ "มหาศึกคนชนเทพ" ที่ช่วยกระตุ้นการตั้งคำถามเกี่ยวกับเจตจำนงเสรีและศาสนาเปรียบเทียบ "ศาสดาลาพักร้อน" ที่ชวนวิเคราะห์การปรับตัวของศาสนาในสังคมบริโภคนิยม และ "เทวดาขาจร" ที่อธิบายแนวคิดเรื่องเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาชินโตให้เห็นภาพชัดเจน ในมิติด้านจิตวิทยาและแรงจูงใจ การผนวกเนื้อหาศาสนาเข้ากับสื่อบันเทิงเป็นการตอบสนองต่อจิตวิทยาและพัฒนาการตามช่วงวัยของวัยรุ่นที่มักถูกขับเคลื่อนด้วยความสนุกสนาน แนวทางนี้เปรียบได้กับการใช้จริยธรรมแบบประนีประนอมกับโลก ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดและความเบื่อหน่ายต่อรายวิชาศาสนาได้อย่างนุ่มนวล เมื่อผู้เรียนรู้สึกมีส่วนร่วมทางอารมณ์กับตัวละคร ข้อคิดที่สอดแทรกไว้อย่างแยบยลจะกลายเป็นกุญแจสำคัญที่สร้างแรงจูงใจภายใน ดึงดูดให้ผู้เรียนหันมาสนใจและอยากค้นคว้าทำความเข้าใจประวัติศาสตร์หรือเทพปกรณัมด้วยตนเองในเวลาต่อมา

สรุปคือการใช้อนิเมะและมังงะในรายวิชาศาสนา ไม่ใช่การทำลายหลักความเชื่อหรือลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ ทว่าเป็นการใช้กิริยาชั้นที่สองเพื่อปรับแต่งรูปแบบการนำเสนอให้เข้ากับยุคสมัยไม่ว่าจะเป็นปัจจุบันหรืออนาคต นวัตกรรมสื่อเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมทางปัญญาที่เปลี่ยนวิชาศาสนาอันน่าเบื่อหน่ายให้เป็นพื้นที่แห่งการค้นพบ กระตุ้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ และทำให้ผู้เรียระดับอุดมศึกษาสามารถเข้าถึงแก่นสารของศาสนาที่เชื่อมโยงกับบริบทของโลกสมัยใหม่ได้อย่างแท้จริง

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

เอกสารอ้างอิง

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). *Active learning: Creating excitement in the classroom*. ASHE-ERIC Higher Education Report. https://scispace.com/pdf/active-learning-creating-excitement-in-the-classroom-1991-5gd5694owy.pdf

Buljan, K., & Cusack, C. M. (2015). *Anime, religion and spirituality: Profane and sacred worlds in contemporary Japan*. Equinox Publishing. 10.1558/isbn.9781781791097

Effendi, D. I., Sarbini, A., & Rahman, M. T. (2026). Plural paths to faith: matching preaching modalities with society's multifaceted religious needs. *Cogent Social Sciences*, *12*(1). https://doi.org/10.1080/23311886.2026.2698392

Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2002). *Lessons without limit: How free-choice learning is transforming education*. AltaMira Press. 10.1590/S0104-59702005000400008

Jackson, R. (2004). *Rethinking Religious Education and Plurality: Issues in Diversity and Pedagogy*. 10.4324/9780203465165

MacWilliams, M. W. (2008). *Japanese visual culture: Explorations in the world of manga and anime*. M.E. Sharpe. https://doi.org/10.5860/CHOICE.46-0686

Mayer, R. E. (2014). *The Cambridge handbook of multimedia learning* (2nd ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139547369

Minea, V.-A. (2025). Where God Is Becoming: Anime, Theosis, and the Sacred in Process. *Religions* , *16* (8), 1014. https://doi.org/10.3390/rel16081014

Paivio, A. (1986). *Mental representations: A dual coding approach*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195066661.001.0001

Possamai, A. (2012). *Handbook of Hyper-real Religions*. Brill. https://www.researchgate.net/publication/288003703_Handbook_of_Hyper-Real_Religion

Smith, J. (2023). *Japanese anime and manga resources*. Emory University Libraries. https://guides.libraries.emory.edu/c.php?g=1178761&p=8842600

Thomas, J.B. (2012). *Drawing on Tradition: Manga, Anime, and Religion in Contemporary Japan*. University of Hawaii Press. https://www.researchgate.net/publication/292853793

พระวิทยา ขอนชัยภูมิ, พระวิเทศพรหมคุณ, และ สุวัจน์สรรค์ รักกันโต. (2567). *การพัฒนาระบบการเรียนการสอนสังคมศึกษาเชิงรุกเพื่อส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา*. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 7(4), 362-374. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/tmd/article/view/275716

วีรยุทธ พจน์เสถียรกุล. (2566). *การศึกษาวิชา "มังงะ อนิเมะ และเกม" ในฐานะสื่อวัฒนธรรมโลก* [บทสัมภาษณ์วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต].

สมภาร พรมทา. (2549). *ศาสนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

การพัฒนาระบบเตือนภัยทางการเงินสำหรับรัฐวิสาหกิจระบบรางของประเทศไทย: บทเรียนจากการรถไฟแห่งประเทศไทย

ภคิน คัมภิรานนท์
อีเมล: pakin.c007@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากรอบระบบเตือนภัยทางการเงิน (Financial Early Warning System: FEWS) สำหรับรัฐวิสาหกิจระบบรางของประเทศไทย โดยใช้การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) เป็นกรณีศึกษา และใช้งบการเงินเฉพาะกิจการสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2564-2568 เป็นฐานข้อมูล แนวคิดหลักของบทความคือ การประเมินความเปราะบางทางการเงินของรัฐวิสาหกิจระบบรางไม่ควรพิจารณาเฉพาะกำไรหรือขาดทุนสุทธิ แต่ต้องพิจารณาร่วมกันทั้งความเพียงพอของผลการดำเนินงาน สภาพคล่อง โครงสร้างหนี้ ภาระทางการเงิน ความเสี่ยงทางการคลัง และคุณภาพข้อมูลทางการเงิน เพราะกิจการรถไฟมีทั้งภารกิจเชิงพาณิชย์ ภารกิจบริการสาธารณะ และการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานตามนโยบายรัฐ

ข้อมูลทางการเงินของ รฟท. ในช่วงดังกล่าวสะท้อนความเปราะบางเชิงโครงสร้างอย่างต่อเนื่อง โดยอัตราส่วนสภาพคล่องอยู่เพียง 0.09-0.19 เท่า อัตราหนี้สินต่อส่วนของทุนเพิ่มจาก 16.58 เท่าเป็น 20.54 เท่า และเงินกู้ยืมรวมเพิ่มจาก 356.32 พันล้านบาทเป็น 521.96 พันล้านบาท ขณะที่รายได้ที่ฟื้นตัวภายหลังสถานการณ์ COVID-19 ยังไม่เพียงพอชดเชยค่าใช้จ่ายและภาระทางการเงินทั้งหมด

บทความจึงเสนอระบบเตือนภัยทางการเงินสำหรับรัฐวิสาหกิจระบบราง (Rail SOE Financial Early Warning System: R-FEWS) 5 มิติ โดยเชื่อมตัวชี้วัดทางการเงินกับระดับสัญญาณสีเขียว สีเหลือง และสีแดง และกำหนดมาตรการตอบสนองตามระดับความเสี่ยง เมื่อนำกรอบเบื้องต้นไปประยุกต์กับ รฟท. คะแนน R-FEWS อยู่ในระดับวิกฤตตลอดช่วงศึกษา คือ 95.83 คะแนนในปี พ.ศ. 2564-2565 และ 100 คะแนนในปี พ.ศ. 2566-2568 ทั้งนี้ คะแนนดังกล่าวเป็นเครื่องมือคัดกรองความเปราะบาง มิใช่ความน่าจะเป็นของการล้มละลาย กรอบที่เสนอสามารถใช้สนับสนุนการกำกับรัฐวิสาหกิจ การจัดทำแผนฟื้นฟู การบริหารหนี้ การกำหนดเงินอุดหนุนบริการสาธารณะ และการประเมินความเสี่ยงทางการคลัง

คำสำคัญ: การรถไฟแห่งประเทศไทย ระบบเตือนภัยทางการเงิน ความเสี่ยงทางการเงิน ความเสี่ยงทางการคลัง รัฐวิสาหกิจระบบราง

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

DEVELOPING A FINANCIAL EARLY WARNING SYSTEM FOR THAILAND'S RAIL STATE-OWNED ENTERPRISES: LESSONS FROM THE STATE RAILWAY OF THAILAND

Pakin Compiranonta
Email: pakin.c007@gmail.com

Abstract

This academic article develops a Financial Early Warning System (FEWS) for Thailand's rail state-owned enterprises, using the State Railway of Thailand (SRT) as a case study and entity-only financial statements for fiscal years 2021-2025 as the principal data source. The proposed approach treats railway financial vulnerability as a multidimensional issue rather than a matter of net profit or loss alone, because public railways combine commercial operations, public service obligations, infrastructure investment, and government-mandated policy functions. Accordingly, the framework covers operating sufficiency, liquidity, debt and capital-structure sustainability, financing and fiscal exposure, and financial-information reliability.

SRT's financial statements show persistent structural vulnerability: the current ratio remained between 0.09 and 0.19 times, the debt-to-equity ratio increased from 16.58 to 20.54 times, and total borrowings rose from THB 356.32 billion to THB 521.96 billion over the five-year period. Although revenue recovered after the COVID-19 disruption, the recovery was insufficient to offset the continuing expenditure and financing burden.

The article proposes a five-dimensional Rail SOE Financial Early Warning System (R-FEWS) that links financial indicators to green, amber, and red warning levels and to corresponding management actions. An initial application produces a critical rating throughout the study period: 95.83 points in 2021-2022 and 100 points in 2023-2025. These scores are intended as screening signals of vulnerability rather than probabilities of bankruptcy. The framework is designed to support SOE oversight, restructuring, debt management, public service compensation, fiscal-risk surveillance, and medium-term financial planning for Thailand's rail sector.

Keywords: State Railway of Thailand, financial early warning system, financial risk, fiscal risk, rail state-owned enterprise

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บทนำ

รัฐวิสาหกิจระบบรางมีความแตกต่างจากกิจการเชิงพาณิชย์ทั่วไปในหลายประการ เนื่องจากต้องดำเนินงานภายใต้เป้าหมายทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมพร้อมกัน การให้บริการรถไฟบางประเภทอาจมีความจำเป็นต่อประชาชนและการพัฒนาพื้นที่ แม้รายได้จากค่าโดยสารจะไม่เพียงพอครอบคลุมต้นทุน ขณะเดียวกันกิจการรถไฟยังต้องลงทุนในสินทรัพย์ที่มีอายุใช้งานยาวและมีมูลค่าสูง เช่น ทางรถไฟ สะพาน ระบบอาณัติสัญญาณ สถานี และรถจักรล้อเลื่อน การวิเคราะห์สุขภาพทางการเงินของรัฐวิสาหกิจระบบรางจึงจำเป็นต้องแยกความแตกต่างระหว่างปัญหาประสิทธิภาพขององค์กร ภาระจากบริการสาธารณะ และภาระจากการลงทุนตามนโยบายของรัฐอย่างชัดเจน (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024; World Bank, 2017)

กรณีของ รฟท. มีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากองค์กรทำหน้าที่ทั้งผู้ให้บริการเดินรถ ผู้ดูแลโครงสร้างพื้นฐาน ผู้บริหารทรัพย์สิน และผู้ดำเนินโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของภาครัฐ ส่งผลให้ฐานะการเงินขององค์กรสะท้อนทั้งผลจากกิจกรรมเชิงพาณิชย์ ภารกิจบริการสาธารณะ และนโยบายการลงทุนด้านระบบรางของประเทศพร้อมกัน การประเมินความเสี่ยงจากกำไรหรือขาดทุนสุทธิเพียงรายการเดียวจึงอาจทำให้ไม่สามารถระบุแหล่งกำเนิดของความเปราะบางทางการเงินได้อย่างถูกต้อง (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2025; World Bank, 2017)

ในทางวิชาการ แนวคิดการตรวจจับสัญญาณความล้มเหลวทางการเงินมีพัฒนาการมาเป็นเวลานาน งานของ Beaver (1966) แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของอัตราส่วนทางการเงินสามารถให้ข้อมูลล่วงหน้าเกี่ยวกับความล้มเหลวของกิจการ ขณะที่ Altman (1968) พัฒนาการวิเคราะห์หลายตัวแปรเพื่อทำนายความเสี่ยงการล้มละลาย และ Ohlson (1980) ขยายแนวคิดดังกล่าวด้วยแบบจำลองความน่าจะเป็น อย่างไรก็ตาม แบบจำลองเหล่านี้ได้รับการพัฒนาขึ้นจากกิจการเอกชน จึงไม่ควรถูกนำมาใช้กับรัฐวิสาหกิจระบบรางโดยตรงโดยไม่ปรับให้เข้ากับภารกิจสาธารณะ โครงสร้างหนี้ที่รัฐบาลอาจรับภาระ และการสนับสนุนจากงบประมาณของรัฐ (Altman, 1968; Beaver, 1966; Ohlson, 1980)

ในระยะหลัง กรอบการประเมินความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจให้ความสำคัญกับแนวทางที่มองไปข้างหน้า (Forward-Looking Approach) มากขึ้น กองทุนการเงินระหว่างประเทศเสนอว่าการติดตามรัฐวิสาหกิจควรประกอบด้วยการวิเคราะห์สภาพคล่อง ความสามารถในการชำระหนี้ ผลกำไร ภาระหนี้ ความสัมพันธ์กับงบประมาณรัฐบาล การเปรียบเทียบกับรัฐวิสาหกิจอื่น และการทดสอบภายใต้สถานการณ์กดดัน (Stress Testing) มากกว่ารอให้รัฐวิสาหกิจเข้าสู่ภาวะที่จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้วจึงเริ่มประเมินความเสี่ยง (Baum et al., 2021; Halstead et al., 2021)

ข้อมูลของ รฟท. ในช่วงปี พ.ศ. 2564-2568 แสดงสัญญาณที่สอดคล้องกับความจำเป็นดังกล่าว แม้รายได้จะฟื้นตัวอย่างชัดเจนภายหลังสถานการณ์ COVID-19 แต่การเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่าย ภาระหนี้ สภาพคล่องในระดับต่ำ และผลขาดทุนก่อนเงินชดเชยทำให้การฟื้นตัวของรายได้ยังไม่สามารถแปลความหมายว่าเป็นการฟื้นตัวของความยั่งยืนทางการเงินได้ (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568) ระบบเตือนภัยที่เหมาะสมจึงควรสามารถตอบได้อย่างน้อยสามคำถาม คือ “ความเสี่ยงเกิดขึ้นที่ใด” “ความเสี่ยงกำลังเพิ่มขึ้นเร็วเพียงใด” และ “เมื่อสัญญาณถึงระดับใดควรดำเนินมาตรการอะไร”

วัตถุประสงค์

บทความนี้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน สภาพคล่อง และโครงสร้างหนี้ของ รฟท. ในช่วงปี พ.ศ. 2564-2568 ประการที่สอง เพื่อระบุตัวชี้วัดที่สามารถทำหน้าที่เป็นสัญญาณเตือนล่วงหน้าของความเสี่ยงทางการเงินสำหรับรัฐวิสาหกิจระบบราง ประการที่สาม เพื่อพัฒนากรอบระบบเตือนภัยทางการเงินสำหรับรัฐวิสาหกิจระบบราง (Rail SOE Financial Early Warning System: R-FEWS) ที่เชื่อมข้อมูลทางการเงินกับความเสี่ยง

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ทางการคลังและคุณภาพการรายงานทางบัญชี และประการที่สี่ เพื่อเสนอแนวทางนำระบบดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการกำกับดูแล รฟท. และรัฐวิสาหกิจระบบรางของประเทศไทยในอนาคต โดยมิได้มุ่งใช้ระบบดังกล่าวเป็นแบบจำลองทำนายการล้มละลาย แต่เป็นเครื่องมือสำหรับตรวจจับความเปราะบางและกระตุ้นให้เกิดมาตรการแก้ไขก่อนความเสี่ยงพัฒนาไปสู่ระดับที่กระทบต่อบริการสาธารณะและฐานะการคลังของรัฐ (Baum et al., 2021; Halstead et al., 2021)

ขอบเขตการศึกษา

บทความนี้ครอบคลุมข้อมูลทางการเงินเฉพาะกิจการของ รฟท. สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2564-2568 รวม 5 ปีงบการเงิน โดยใช้ข้อมูลจากงบแสดงฐานะการเงิน งบแสดงผลการดำเนินงาน หมายเหตุประกอบงบการเงิน และรายงานผู้สอบบัญชี ร่วมกับเอกสารวิชาการและแนวทางสากลด้านการประเมินความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ ขอบเขตการพิจารณามุ่งที่ความเปราะบางทางการเงินและความเสี่ยงทางการคลังในระดับองค์กร มิได้ประเมินประสิทธิภาพการเดินรถ ความปลอดภัย คุณภาพบริการ หรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของโครงการลงทุนเป็นรายโครงการโดยตรง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

กรอบ R-FEWS ช่วยจัดระบบข้อมูลทางการเงินให้สามารถสื่อสารในรูปสัญญาณเตือนที่เข้าใจได้ง่ายและเชื่อมโยงกับมาตรการตอบสนอง จึงคาดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมการและผู้บริหาร รฟท. กระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง และหน่วยงานกำกับรัฐวิสาหกิจในการติดตามความเสี่ยงเชิงรุก จัดลำดับประเด็นที่ต้องตรวจสอบเชิงลึก และพัฒนาการกำกับจากการรายงานย้อนหลังไปสู่การเฝ้าระวังแบบมองไปข้างหน้า (Forward-Looking Oversight)

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดของระบบเตือนภัยทางการเงินสำหรับรัฐวิสาหกิจ

ระบบเตือนภัยทางการเงิน (Financial Early Warning System: FEWS) หมายถึงกระบวนการติดตามตัวแปรทางการเงินอย่างเป็นระบบเพื่อระบุการเปลี่ยนแปลงที่อาจนำไปสู่ภาวะเปราะบางก่อนความเสี่ยงดังกล่าวพัฒนาเป็นวิกฤตทางการเงิน หลักสำคัญจึงมิใช่เพียงการคำนวณอัตราส่วน แต่ต้องเชื่อมโยงระหว่าง “ตัวชี้วัด-ระดับความเสี่ยง-มาตรการตอบสนอง” เพื่อให้ข้อมูลทางบัญชีสามารถถูกใช้ในการบริหารจัดการจริง (Altman, 1968; Baum et al., 2021; Beaver, 1966)

สำหรับรัฐวิสาหกิจ ความสำคัญของระบบเตือนภัยเพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง เพราะปัญหาทางการเงินของรัฐวิสาหกิจสามารถส่งผ่านไปยังฐานะการคลังของรัฐบาลผ่านเงินอุดหนุน การเพิ่มทุน เงินกู้ การค้ำประกัน การรับภาระชำระหนี้ หรือความจำเป็นในการให้ความช่วยเหลือเพื่อรักษาการให้บริการสาธารณะ IMF จึงมองว่าความอ่อนแอทางการเงินของรัฐวิสาหกิจมิใช่ความเสี่ยงเฉพาะระดับกิจการ แต่สามารถกลายเป็นความเสี่ยงทางการคลังของรัฐบาลได้ (Baum et al., 2021)

กรอบที่พัฒนาขึ้นในบทความนี้จึงแตกต่างจากแบบจำลองทำนายการล้มละลายของบริษัทเอกชน โดยกำหนดเป้าหมายของ R-FEWS ว่าเป็นการตรวจจับความเปราะบางทางการเงินและการคลัง (Financial And Fiscal Vulnerability) ไม่ใช่การประมาณ “ความน่าจะเป็นที่จะล้มละลาย” เนื่องจากรัฐวิสาหกิจที่มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์อาจได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลแม้ฐานะการเงินจะอ่อนแอมาก ข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้ความเสี่ยงไม่ได้หายไป แต่เปลี่ยนจากความเสี่ยงของกิจการไปเป็นภาระที่อาจตกแก่รัฐบาลและผู้เสียภาษี (Baum et al., 2021; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024)

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบเตือนภัยและประสิทธิภาพทางการเงิน

งานวิจัยด้านการเตือนภัยทางการเงินชี้ว่าการพึ่งแบบจำลองหรืออัตราส่วนเพียงชุดเดียวมีข้อจำกัดสำคัญ Balcaen and Ooghe (2006) สังเคราะห์งานพยากรณ์ความล้มเหลวทางธุรกิจและพบข้อจำกัดจากนิยามความล้มเหลว ความไม่คงที่ของข้อมูล

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

และการละเลยมิติของเวลา ขณะที่ Platt and Platt (2002) เน้นว่า Financial Distress เกิดก่อนการล้มละลาย จึงควรใช้ระบบเตือนภัยเพื่อระบุภาวะอ่อนแอก่อนเข้าสู่เหตุการณ์ปลายทาง ต่อมา Hernandez Tinoco and Wilson (2013) แสดงให้เห็นว่าการผสานข้อมูลบัญชี ข้อมูลตลาด และตัวแปรเศรษฐกิจมหภาคช่วยเพิ่มประโยชน์ของแบบจำลองความเสี่ยง ส่วน Sun et al. (2014) สรุปว่าการพยากรณ์ภาวะการเงินควรให้ความสำคัญทั้งนิยาม ตัวแปร วิธีจำลอง และโครงสร้างข้อมูล ไม่ใช่เพียงเทคนิคการจำแนก

สำหรับกิจการรถไฟ งานของ Beck et al. (2013) และ Makovsek et al. (2015) ชี้ว่าการประเมินประสิทธิภาพทางการเงินของระบบรางต้องพิจารณาร่วมกับโครงสร้างต้นทุน ความหนาแน่นการใช้โครงข่าย การลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน และรูปแบบการจัดองค์กร เพราะความแตกต่างของระบบสามารถทำให้การเปรียบเทียบอัตราส่วนทางการเงินโดยตรงเกิดความคลาดเคลื่อนได้ ข้อค้นพบจากวรรณกรรมดังกล่าวจึงสนับสนุนการออกแบบ R-FEWS ให้เป็นระบบหลายมิติ ใช้แนวโน้มหลายปี และเปิดให้ปรับเกณฑ์ตามบริบทของรัฐวิสาหกิจระบบราง

ฐานข้อมูลและแนวทางการวิเคราะห์

การพัฒนาระบบ R-FEWS ใช้งบการเงินเฉพาะกิจการของ รฟท. สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2564-2568 เป็นฐานข้อมูลหลัก ประกอบด้วยงบแสดงฐานะการเงิน งบแสดงผลการดำเนินงาน หมายเหตุประกอบงบการเงิน และรายงานผู้สอบบัญชี การใช้ข้อมูลย้อนหลัง 5 ปีสอดคล้องกับแนวทางของ SOE Health Check Tool ของ IMF ซึ่งใช้ข้อมูลหลายปีเพื่อพิจารณาทั้งระดับความเสี่ยงล่าสุดและทิศทางการเปลี่ยนแปลงของความเสี่ยง (Halstead et al., 2021)

1. ฐานะการเงินของ รฟท.

ก่อนพิจารณาตัวชี้วัดเตือนภัย ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมโครงสร้างสินทรัพย์และหนี้สิน เพื่อพิจารณาว่าการเพิ่มขึ้นของฐานสินทรัพย์ในช่วงปี พ.ศ. 2564-2568 ได้รับการรองรับจากส่วนของทุนหรือจากหนี้สินเป็นหลัก (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

ตารางที่ 1 ฐานะการเงินของ รฟท. พ.ศ. 2564-2568 (หน่วย: พันล้านบาท)

ปี	สินทรัพย์หมุนเวียน	สินทรัพย์รวม	หนี้สินหมุนเวียน	หนี้สินรวม	ส่วนของทุน
2564	6.66	786.58	72.83	741.83	44.75
2565	18.78	849.81	96.57	805.07	44.75
2566	9.51	882.91	71.17	838.16	44.75
2567	8.05	898.27	73.76	853.51	44.75
2568	9.75	963.72	73.97	918.97	44.75

ที่มา: คำนวณจากงบการเงินเฉพาะกิจการของ รฟท. พ.ศ. 2564-2568

ตารางที่ 1 แสดงว่าสินทรัพย์รวมของ รฟท. เพิ่มประมาณ 177.14 พันล้านบาทในระยะเวลา 5 ปี แต่ในช่วงเดียวกันหนี้สินรวมเพิ่มขึ้นในจำนวนใกล้เคียงกันอย่างมาก ขณะที่ส่วนของทุนคงอยู่ประมาณ 44.75 พันล้านบาท จึงสามารถกล่าวได้ว่าการขยายตัวของฐานสินทรัพย์มิได้เกิดจากการสะสมทุนภายในของกิจการ แต่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างที่พึ่งพา

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

หนี้สินในระดับสูง โครงสร้างดังกล่าวทำให้องค์กรมีความอ่อนไหวต่อการเพิ่มภาระดอกเบี้ย การรับรู้หนี้ใหม่ และความล่าช้าของเงินสนับสนุนจากภาครัฐ (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

2. ผลการดำเนินงาน

การประเมินความเสี่ยงจำเป็นต้องพิจารณาต่อไปว่าการเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์สามารถสร้างรายได้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายหรือไม่ ตารางที่ 2 จึงแสดงรายได้ ค่าใช้จ่าย ต้นทุนทางการเงิน และผลขาดทุนก่อนเงินชดเชย ซึ่งช่วยแยกความสามารถในการดำเนินงานออกจากผลของการสนับสนุนจากรัฐ (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

ตารางที่ 2 ผลการดำเนินงานของ รฟท. พ.ศ. 2564-2568

หน่วย: พันล้านบาท

ปี	รายได้รวม	ค่าใช้จ่ายรวม	ขาดทุนก่อนต้นทุนทางการเงิน	ต้นทุนทางการเงิน	ขาดทุนก่อนเงินชดเชย
2564	12.78	27.97	15.20	3.05	18.24
2565	21.05	28.25	7.20	8.04	15.23
2566	21.75	30.66	8.91	5.37	14.27
2567	25.17	36.37	11.20	6.55	17.75
2568	27.84	41.15	13.30	6.87	20.18

ที่มา: คำนวณจากงบการเงินเฉพาะกิจการของ รฟท. พ.ศ. 2564-2568

ข้อมูลในตารางที่ 2 สะท้อนว่าปี พ.ศ. 2565-2566 เป็นช่วงที่ผลการดำเนินงานดีขึ้นจากฐานที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 แต่การฟื้นตัวดังกล่าวไม่สามารถดำรงต่อเนื่องได้ ผลขาดทุนก่อนเงินชดเชยเพิ่มจากประมาณ 14.27 พันล้านบาทในปี พ.ศ. 2566 เป็น 17.75 พันล้านบาทในปี พ.ศ. 2567 และ 20.18 พันล้านบาทในปี พ.ศ. 2568 ดังนั้น สัญญาณที่ระบบเตือนภัยควรตรวจจับมิใช่เพียงว่ารายได้เพิ่มขึ้นหรือลดลง แต่ต้องตรวจสอบว่ารายได้เพิ่มขึ้นเร็วกว่าหรือช้ากว่าต้นทุน และการขยายกิจกรรมช่วยลดช่องว่างทางการเงินขององค์กรได้จริงหรือไม่ (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

3. ตัวชี้วัดทางการเงินสำหรับระบบเตือนภัย

R-FEWS เสนอให้ใช้ตัวชี้วัดทางการเงินหลายกลุ่มแทนการพึ่งพาอัตราส่วนใดอัตราส่วนหนึ่ง โดยแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ IMF SOE Health Check Tool ที่ใช้ชุดตัวชี้วัดด้านผลกำไร สภาพคล่อง และความสามารถในการชำระหนี้ร่วมกันในการประเมินรัฐวิสาหกิจ (Halstead et al., 2021)

ตัวชี้วัดหลักประกอบด้วย

Current Ratio = Current Assets / Current Liabilities

Liabilities to Assets = Total Liabilities / Total Assets

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

Debt to Equity = Total Liabilities / Equity

Expense to Revenue = Total Expenses / Total Revenue

Finance Burden = Finance Cost / Total Revenue

Operating Gap = Deficit Before Compensation / Total Revenue

เมื่อนำตัวชี้วัดดังกล่าวมาประยุกต์กับข้อมูล รฟท. จะได้ผลดังตารางที่ 3 ซึ่งทำให้สามารถติดตามทั้งระดับและแนวโน้มของความเปราะบางทางการเงินในแต่ละปีได้ (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568; Halstead et al., 2021).

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดเตือนภัยทางการเงินของ รฟท. พ.ศ. 2564-2568

ปี	Current Ratio (เท่า)	หนี้สิน/สินทรัพย์ (ร้อยละ)	D/E (เท่า)	ค่าใช้จ่าย/รายได้ (เท่า)	ต้นทุนทางการเงิน/ รายได้ (ร้อยละ)
2564	0.09	94.31	16.58	2.19	23.86
2565	0.19	94.73	17.99	1.34	38.18
2566	0.13	94.93	18.73	1.41	24.68
2567	0.11	95.02	19.07	1.44	26.04
2568	0.13	95.36	20.54	1.48	24.68

ที่มา: คำนวณจากงบการเงินเฉพาะกิจการของ รฟท. พ.ศ. 2564-2568

ตารางที่ 3 ให้ภาพที่แตกต่างจากการพิจารณารายได้เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ แม้รายได้ฟื้นตัว แต่สภาพคล่องยังอยู่ต่ำกว่า 0.20 เท่าทุกปี หนี้สินมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 94 ของสินทรัพย์ และ D/E เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ส่วนค่าใช้จ่ายรวมยังสูงกว่ารายได้อย่างมีนัยสำคัญ ข้อมูลดังกล่าวชี้ว่า ความเสี่ยงของ รฟท. มีลักษณะ “สะสมและเชื่อมโยงกัน” กล่าวคือ ปัญหาผลการดำเนินงานนำไปสู่ความต้องการเงินทุน ขณะที่โครงสร้างหนี้สูงทำให้เกิดภาระต้นทุนทางการเงิน ซึ่งกลับไปเพิ่มช่องว่างรายได้และค่าใช้จ่ายอีกทอดหนึ่ง (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

4. ความเสี่ยงด้านโครงสร้างหนี้

เงินกู้ยืมรวมเป็นตัวชี้วัดที่ควรถูกเพิ่มเข้าในระบบเตือนภัยโดยเฉพาะ เนื่องจากหนี้สินของ รฟท. มิได้เพิ่มขึ้นเฉพาะรายการทางบัญชีทั่วไป แต่มีการเพิ่มขึ้นของเงินกู้ที่ก่อให้เกิดภาระทางการเงินโดยตรง โดยเงินกู้ยืมรวมเพิ่มจากประมาณ 356.32 พันล้านบาทในปี พ.ศ. 2564 เป็น 521.96 พันล้านบาทในปี พ.ศ. 2568 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 46.49 และสัดส่วนเงินกู้ต่อหนี้สินรวมเพิ่มจากร้อยละ 48.03 เป็นร้อยละ 56.80 (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

ความสำคัญของตัวชี้วัดดังกล่าวอยู่ที่การเชื่อมความเสี่ยงระดับกิจการกับความเสี่ยงทางการคลัง เนื่องจากหนี้ของรัฐวิสาหกิจอาจกลายเป็นภาระของรัฐบาลผ่านการค้ำประกัน การรับภาระชำระ หรือความจำเป็นในการสนับสนุนองค์กรที่มีความสำคัญต่อบริการสาธารณะ IMF จึงเสนอให้การวิเคราะห์ความเสี่ยงรัฐวิสาหกิจพิจารณาทั้งฐานะทางการเงินของกิจการและช่องทางที่ภาระดังกล่าวสามารถส่งผ่านไปยังบัญชีภาครัฐ (Baum et al., 2021)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

ในกรณี รฟท. ประเด็นนี้มีความสำคัญมากขึ้นเมื่อหมายเหตุประกอบงบการเงินปี พ.ศ. 2568 จำแนกเงินกู้รวมประมาณ 521.96 พันล้านบาทออกเป็นส่วนที่ รฟท. รับภาระประมาณ 278.18 พันล้านบาท และส่วนที่รัฐบาลรับภาระประมาณ 243.79 พันล้านบาท จึงยืนยันว่าการวิเคราะห์หนี้ของรัฐวิสาหกิจระบบรางต้องพิจารณา “ผู้รับภาระทางเศรษฐกิจ” ควบคู่กับ “ผู้กู้ตามกฎหมาย” (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2568)

5. การออกแบบ Rail SOE Financial Early Warning System: R-FEWS

กรอบ R-FEWS ที่บทความนี้พัฒนาขึ้นปรับแนวคิดของแบบจำลองเตือนภัยทางการเงินและ SOE Health Check ให้เหมาะกับรัฐวิสาหกิจระบบราง โดยใช้ตัวชี้วัดหลายมิติที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ Operating Sufficiency, Liquidity Resilience, Debt Sustainability, Financing and Fiscal Exposure และ Financial Information Reliability แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางของ IMF ที่ใช้ตัวชี้วัดด้านความสามารถทำกำไรหรือการชดเชยต้นทุน สภาพคล่อง และความสามารถในการชำระหนี้เพื่อคัดกรองความเปราะบางของรัฐวิสาหกิจ รวมถึงหลักของ OECD ที่ให้ความสำคัญต่อประสิทธิภาพ ความโปร่งใส ความรับผิดรับชอบ และความยั่งยืนของรัฐวิสาหกิจ (Halstead et al., 2021; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024)

ตารางที่ 4 แสดงเกณฑ์สัญญาณเตือนเบื้องต้นของ R-FEWS โดยอาศัยหลักการ 2 ชั้น ได้แก่ 1) การเลือกตัวชี้วัดที่มีฐานจากวรรณกรรมและเครื่องมือ SOE Health Check ของ IMF เช่น Cost Recovery, Current Ratio, Debt-To-Assets และ Debt-To-Equity และ 2) การกำหนด Screening Thresholds แบบสามระดับเพื่อให้เหมาะกับการสื่อสารและบริบทของ รฟท. แนวทาง SOE Health Check ระบุว่าเกณฑ์ความเสี่ยงสามารถปรับตามบริบทประเทศและภาคธุรกิจได้ จึงไม่ควรตีความ Cut-Off ของ R-FEWS เป็นมาตรฐานสากลตายตัว (Halstead et al., 2021)

ตารางที่ 4 กรอบระบบเตือนภัยทางการเงิน R-FEWS ที่เสนอ

มิติ	ตัวชี้วัดหลัก	สีเขียว	สีเหลือง	สีแดง
1. ความเพียงพอของผลการดำเนินงาน	ค่าใช้จ่าย/รายได้	≤1.00	>1.00-1.20	>1.20
	ขาดทุนก่อนชดเชย/รายได้	≤ร้อยละ 10	>10-30	>30
2. สภาพคล่อง	Current Ratio	≥1.00	0.50-<1.00	<0.50
3. โครงสร้างเงินทุน	หนี้สิน/สินทรัพย์	<ร้อยละ 70	70-85	>85
	D/E	<3 เท่า	3-5 เท่า	>5 เท่า
	เงินกู้/หนี้สินรวม	<ร้อยละ 40	40-50	>50
4. ภาระทางการเงิน	ต้นทุนทางการเงิน/รายได้	<ร้อยละ 10	10-20	>20
5. คุณภาพข้อมูล	ความเห็นผู้สอบบัญชี	ไม่มีเงื่อนไข	มีข้อสังเกต/เกิดครั้งเดียว	มีเงื่อนไขต่อเนื่อง

หมายเหตุ: เกณฑ์สีเขียว-เหลือง-แดงเป็น Screening Thresholds ที่ผู้เขียนพัฒนาสำหรับการคัดกรองเบื้องต้น โดยใช้จุดคุ้มทุนของอัตราค่าใช้จ่ายต่อรายได้ที่ 1.00 และจุดครอบคลุมหนี้สินหมุนเวียนของ Current Ratio ที่ 1.00 เป็นจุดอ้างอิงพื้นฐาน ส่วนช่วง 1.20, 0.50, ร้อยละ 70-85, D/E 3-5 เท่า, สัดส่วนเงินกู้ต่อหนี้สินรวมร้อยละ 40-50 และภาระต้นทุนทางการเงินร้อยละ 10-20

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

เป็นช่วงคัดกรองเชิงอนุรักษ์ที่ผู้เขียนกำหนดเพื่อแยกระดับความรุนแรงในกรณี รฟท. มิใช่เกณฑ์ทำนายการล้มละลายหรือเกณฑ์กำกับสากล จึงต้องได้รับการสอบเทียบกับข้อมูลรัฐวิสาหกิจระบบรางหลายแห่งก่อนนำไปใช้เป็นมาตรฐานอย่างเป็นทางการ

การกำหนดเกณฑ์ในลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับหลักของ IMF ที่ให้ผู้ใช้ปรับตัวชี้วัด น้ำหนัก และ Threshold ให้เหมาะกับความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจแต่ละภาค ขณะที่งานศึกษาด้าน Financial Distress เตือนว่าการใช้ Cut-Off เดียวกับทุกองค์กรอาจละเลยความแตกต่างของโครงสร้างธุรกิจและช่วงเวลา (Balcaen & Ooghe, 2006; Halstead et al., 2021; Sun et al., 2014). ดังนั้น R-FEWS จึงมีสถานะเป็นเครื่องมือคัดกรองเพื่อกำหนดประเด็นที่ต้องติดตามและการดำเนินการต่อเนื่อง ไม่ใช่แบบจำลองตัดสินภาวะล้มละลาย

6. ดัชนีความเสี่ยงทางการเงินแบบองค์รวม

เพื่อให้สามารถสรุปสัญญาณจากหลายตัวชี้วัด บทความเสนอการกำหนดคะแนนให้สีเขียวเท่ากับ 0 สีเหลืองเท่ากับ 1 และสีแดงเท่ากับ 2 ก่อนคำนวณดัชนีความเสี่ยงแบบถ่วงน้ำหนัก ดังนี้

$$RFEWS = [(\Sigma\ wjSj) / 2] \times 100$$

โดยที่ Sj คือคะแนนความเสี่ยงของตัวชี้วัดที่ j ซึ่งมีค่า 0-2 และ wj คือน้ำหนัก โดยผลรวมของน้ำหนักเท่ากับ 1 เพื่อไม่ให้มิติที่มีตัวชี้วัดหลายรายการได้รับน้ำหนักมากเกินไป บทความกำหนดให้คำนวณค่าเฉลี่ยของคะแนนตัวชี้วัดภายในแต่ละมิติก่อน แล้วจึงคูณด้วยน้ำหนักของมิตินั้น น้ำหนักที่เสนอคือ ด้านผลการดำเนินงานร้อยละ 25 สภาพคล่องร้อยละ 20 โครงสร้างเงินทุนและหนี้ร้อยละ 25 ภาระทางการเงินและความเสี่ยงทางการคลังร้อยละ 15 และคุณภาพข้อมูลทางการเงินร้อยละ 15 การให้น้ำหนักดังกล่าวเป็นกรอบเบื้องต้นเพื่อให้มิติด้านผลการดำเนินงานและความสามารถรองรับหนี้มีน้ำหนักสูงกว่า และยังต้องได้รับการทดสอบความอ่อนไหวและการสอบเทียบในงานศึกษาต่อไป (Baum et al., 2021; Halstead et al., 2021)

ดัชนีสามารถแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 0-29 คะแนนเป็นระดับปกติ (Normal) 30-49 คะแนนเป็นระดับเฝ้าระวัง (Watch) 50-69 คะแนนเป็นระดับเตือนภัย (Warning) และตั้งแต่ 70 คะแนนขึ้นไปเป็นระดับวิกฤต (Critical) ทั้งนี้ คะแนนไม่ควรถูกใช้แทนการวิเคราะห์เชิงลึก แต่ทำหน้าที่เป็น Trigger เพื่อกำหนดว่ารัฐวิสาหกิจใดหรือประเด็นใดควรถูกตรวจสอบเพิ่มเติม ซึ่งเป็นหลักการเดียวกับการใช้ Health-Check Indicators ในการกำกับความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจ (Halstead et al., 2021)

7. ผลการประยุกต์ระบบเตือนภัยกับ รฟท.

เมื่อนำข้อมูล รฟท. มาประเมินตามเกณฑ์เบื้องต้น พบว่าสัญญาณด้านผลการดำเนินงาน สภาพคล่อง ภาระทางการเงิน และคุณภาพข้อมูลอยู่ในระดับสีแดงตลอดช่วงศึกษา โดย Current Ratio ต่ำกว่า 0.50 เท่าทุกปี ค่าใช้จ่ายต่อรายได้สูงกว่า 1.20 เท่าทุกปี และต้นทุนทางการเงินคิดเป็นมากกว่าร้อยละ 20 ของรายได้ ขณะเดียวกันรายงานผู้สอบบัญชีมีความเห็นอย่างมีเงื่อนไขต่อเนื่องตลอดช่วง พ.ศ. 2564-2568 จึงกำหนดคะแนนมิติคุณภาพข้อมูลไว้ในระดับสีแดง (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

ด้านโครงสร้างเงินทุน หนี้สินต่อสินทรัพย์อยู่สูงกว่าร้อยละ 94 และ D/E สูงกว่า 16 เท่าทุกปี ส่วนสัดส่วนเงินกู้ต่อหนี้สินรวมอยู่ที่ร้อยละ 48.03 และ 49.11 ในปี พ.ศ. 2564-2565 ซึ่งอยู่ในระดับสีเหลืองตามเกณฑ์ที่เสนอ ก่อนเพิ่มเป็นร้อยละ 51.96, 54.97 และ 56.80 ในปี พ.ศ. 2566-2568 และเปลี่ยนเป็นระดับสีแดง ตามลำดับ (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

เมื่อนำคะแนนรายตัวชี้วัดมาถัวเฉลี่ยภายในแต่ละมิติและคำนวณตามน้ำหนักที่กำหนด ได้คะแนน R-FEWS ดังตารางที่ 5 โดยปี พ.ศ. 2564-2565 มีคะแนน 95.83 จาก 100 คะแนน และปี พ.ศ. 2566-2568 มีคะแนน 100 คะแนน ทุกปีจึงอยู่ในระดับวิกฤต (Critical) ตามเกณฑ์ 70 คะแนนขึ้นไป การเพิ่มขึ้นสู่ 100 คะแนนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2566 เกิดจากสัดส่วนเงินกู้ต่อหนี้สินรวมขยับจากระดับสีเหลืองเป็นสีแดง ในขณะที่ตัวชี้วัดหลักอื่นอยู่ในระดับสีแดงอยู่แล้ว

ตารางที่ 5 คะแนน R-FEWS ของ รฟท. พ.ศ. 2564-2568

ปี	คะแนนมิติ 1-5 (0-2)	คะแนนถ่วงน้ำหนัก (0-2)	R-FEWS (0-100)	ระดับ
2564	2.00 / 2.00 / 1.67 / 2.00 / 2.00	1.917	95.83	วิกฤต
2565	2.00 / 2.00 / 1.67 / 2.00 / 2.00	1.917	95.83	วิกฤต
2566	2.00 / 2.00 / 2.00 / 2.00 / 2.00	2.000	100.00	วิกฤต
2567	2.00 / 2.00 / 2.00 / 2.00 / 2.00	2.000	100.00	วิกฤต
2568	2.00 / 2.00 / 2.00 / 2.00 / 2.00	2.000	100.00	วิกฤต

หมายเหตุ: คะแนนมิติเรียงตามตารางที่ 4 ได้แก่ 1) ความเพียงพอของผลการดำเนินงาน 2) สภาพคล่อง 3) โครงสร้างเงินทุนและหนี้ 4) ภาระทางการเงินและความเสี่ยงทางการคลัง และ 5) คุณภาพข้อมูลทางการเงิน ตัวชี้วัดหลายรายการภายในมิติเดียวกันถูกเฉลี่ยก่อนคูณน้ำหนักของมิติ

คะแนนดังกล่าวไม่ควรถูกตีความว่า รฟท. “กำลังจะล้มละลาย” หรือมีโอกาสล้มละลายร้อยละ 95.83-100 เพราะ R-FEWS ไม่ใช่แบบจำลองความน่าจะเป็น แต่สะท้อนว่าตัวชี้วัดสำคัญหลายด้านอยู่เกินระดับคัดกรองพร้อมกันและต่อเนื่อง จึงบ่งชี้ความเปราะบางทางการเงินเชิงโครงสร้าง (Structural Financial Vulnerability) ที่ต้องได้รับการติดตามและมาตรการแก้ไขเชิงระบบ หากไม่มีการปรับโครงสร้าง ความเสี่ยงอาจส่งผ่านไปสู่ความต้องการเงินสนับสนุนจากรัฐ ภาระดอกเบี้ย ข้อจำกัดในการลงทุน และความเสี่ยงทางการคลังของรัฐบาล (Baum et al., 2021)

8. จาก Early Warning สู่ Early Action

ข้อจำกัดสำคัญของระบบติดตามทางการเงินจำนวนมากคือสามารถระบุปัญหาได้แต่ไม่ได้กำหนดว่าผู้บริหารต้องดำเนินการอย่างไร บทความจึงเสนอให้ R-FEWS เชื่อม Early Warning เข้ากับ Early Action โดยตรง กล่าวคือ เมื่อความเสี่ยงอยู่ในระดับปกติ ให้ติดตามตามรอบปกติ เมื่อเข้าสู่ระดับเฝ้าระวังให้จัดทำคำอธิบายสาเหตุและประมาณการ 12 เดือน เมื่อเข้าสู่ระดับเตือนภัยให้จัดทำแผนแก้ไขทางการเงินและทดสอบสถานการณ์ และเมื่อเข้าสู่ระดับวิกฤตให้คณะกรรมการองค์กร กระทรวงคมนาคม กระทรวงการคลัง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณาแผนฟื้นฟูและการจัดสรรภาระทางการเงิน (Baum et al., 2021; Halstead et al., 2021)

สำหรับ รฟท. การดำเนินการในระดับวิกฤตไม่ควรมุ่งลดค่าใช้จ่ายโดยไม่จำแนกประเภท เนื่องจากต้นทุนบางส่วนเกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะและการบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานซึ่งไม่ควรถูกตัดจนกระทบความปลอดภัยหรือคุณภาพบริการ แต่ควรเริ่มจากการแยกต้นทุนระหว่างโครงสร้างพื้นฐาน บริการสาธารณะ และกิจกรรมเชิงพาณิชย์ เพื่อระบุว่าช่องว่างทางการเงินส่วนใดควรถูกแก้ไขด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพ ส่วนใดควรถูกชดเชยผ่านกลไกพันธกรณีบริการสาธารณะ (Public Service Obligation: PSO) และส่วนใดเป็นภาระจากนโยบายลงทุนของรัฐที่ควรมีโครงสร้างการเงินแยกต่างหาก (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024; World Bank, 2017)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

9. การเชื่อมระบบเตือนภัยกับระบบสารสนเทศทางการเงิน

การนำ R-FEWS ไปใช้ในทางปฏิบัติจะมีประสิทธิผลมากขึ้นหากเชื่อมเข้ากับระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการเงิน (Financial Management Information System: FMIS) โดยตรง แทนการรอข้อมูลจากงบการเงินประจำปี หลักการสำคัญคือการทำให้ข้อมูลบัญชีและข้อมูลต้นทุนสามารถถูกแปลงเป็นตัวชี้วัดความเสี่ยงรายเดือนหรือรายไตรมาส เพื่อให้การตรวจจับความผิดปกติเกิดขึ้นก่อนสิ้นปีบัญชี และเพิ่มเวลาให้ผู้บริหารสามารถดำเนินมาตรการแก้ไขได้ (Halstead et al., 2021; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024)

ในระยะต่อไป R-FEWS จึงควรออกแบบเป็น dashboard ที่ดึงข้อมูลจากระบบการเงินโดยอัตโนมัติและรายงานอย่างน้อย 4 ระดับ ได้แก่ ระดับองค์กร ระดับธุรกิจ ระดับเส้นทาง และระดับขบวนรถ ตัวอย่างเช่น หากค่าใช้จ่ายต่อรายได้ของบริการโดยสารบางสายสูงขึ้นต่อเนื่อง ระบบควรสามารถแยกได้ว่าสาเหตุเกิดจากปริมาณผู้โดยสาร ต้นทุนพลังงาน ค่าใช้จ่ายซ่อมบำรุงหรือโครงสร้างตารางเดินรถ การเปลี่ยนจากการเตือนภัยระดับ “งบการเงินรวมทั้งองค์กร” มาสู่การระบุต้นเหตุของความเสี่ยงจะทำให้ระบบมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงบริหารมากขึ้น (Halstead et al., 2021)

10. การทดสอบภาวะวิกฤต

องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเพิ่มการทดสอบภาวะวิกฤตทางการเงิน (Financial Stress Testing) เนื่องจากงบการเงินย้อนหลังสามารถบอกได้เพียงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว ขณะที่วัตถุประสงค์ของระบบเตือนภัยคือการประเมินสิ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต IMF จึงเสนอให้การประเมินรัฐวิสาหกิจเชื่อมข้อมูลย้อนหลังเข้ากับแบบจำลองฐาน (Baseline) และสถานการณ์กดดัน (Stress Scenarios) เพื่อประเมินความต้องการเงินทุนและผลกระทบทางการคลังล่วงหน้า (Baum et al., 2021)

สำหรับ รฟท. สามารถกำหนดสถานการณ์ทดสอบ เช่น รายได้โดยสารต่ำกว่าแผนร้อยละ 10 ราคาพลังงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 15 ต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้น 100 Basis Points เงินชดเชยจากรัฐล่าช้า 6-12 เดือน หรือการเบิกจ่ายโครงการลงทุนเพิ่มขึ้นเร็วกว่ากระแสเงินสดที่ได้รับ แล้วประเมินผลต่อ Current Ratio ความต้องการกู้เพิ่ม ต้นทุนดอกเบี้ย และผลขาดทุนก่อนเงินชดเชย การทดสอบดังกล่าวจะเปลี่ยน R-FEWS จากระบบ “ตรวจสอบอาการ” ไปสู่ระบบ “จำลองผลกระทบก่อนเหตุการณ์เกิดขึ้น” (Baum et al., 2021)

11. กรอบการกำกับดูแลระดับประเทศ

ในระดับประเทศ ระบบ R-FEWS ไม่ควรเป็นเพียงระบบภายในของ รฟท. แต่สามารถพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบกำกับความเสี่ยงของรัฐวิสาหกิจโดยเชื่อมกระทรวงคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (สคร.) และหน่วยงานด้านการคลังเข้าด้วยกัน OECD ชี้ให้เห็นว่าการกำกับรัฐวิสาหกิจที่มีประสิทธิผลต้องอาศัยความชัดเจนของบทบาทเจ้าของรัฐ ความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูล และการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024, 2025)

รูปแบบที่เหมาะสมคือการกำหนดให้ตัวชี้วัด R-FEWS เป็นส่วนหนึ่งของรายงานความเสี่ยงรายไตรมาสของรัฐวิสาหกิจระบบราง โดยมี Dashboard กลางแสดงสถานะด้านผลการดำเนินงาน สภาพคล่อง หนี้ ภาระของรัฐบาล และคุณภาพข้อมูลทางบัญชี หากตัวชี้วัดเข้าสู่ระดับเตือนภัยหรือวิกฤตติดต่อกันตามระยะเวลาที่กำหนด จะเกิด Trigger ให้รัฐวิสาหกิจจัดทำแผนแก้ไขและรายงานต่อคณะกรรมการและหน่วยงานเจ้าของโดยอัตโนมัติ แนวทางดังกล่าวจะช่วยเปลี่ยนระบบกำกับจาก Ex Post Supervision ไปสู่ Forward-Looking Financial Oversight ตามแนวทางสากล (Baum et al., 2021; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

12. ข้อจำกัดของการศึกษาและกรอบ R-FEWS

บทความนี้มีข้อจำกัดสำคัญ 4 ประการ ประการแรก ฐานข้อมูลเชิงประจักษ์จำกัดเฉพาะ รฟท. และช่วงเวลา 5 ปี จึงยังไม่สามารถสรุปว่าเกณฑ์และน้ำหนักที่เสนอเหมาะสมกับรัฐวิสาหกิจระบบรางทุกแห่ง ประการที่สอง ข้อมูลหลักเป็นงบการเงินรายปีซึ่งมีช่วงเวลาการจัดทำและสอบบัญชี ทำให้ระบบที่ประยุกต์จากข้อมูลดังกล่าวยังไม่ใช่ Real-Time Early Warning System ประการที่สาม Screening Thresholds และน้ำหนัก R-FEWS เป็นกรอบเบื้องต้นที่ยังไม่ได้สอบเทียบ (Calibration) หรือทดสอบความแม่นยำกับตัวอย่างหลายองค์กร ดังนั้น คะแนนที่ได้จึงใช้เพื่อคัดกรองและจัดลำดับความเสี่ยงเท่านั้น ไม่ใช่ค่าความน่าจะเป็นของภาวะล้มละลาย

ประการที่สี่ ตัวชี้วัดทางการเงินไม่สามารถสะท้อนคุณภาพบริการ ความปลอดภัย สภาพสินทรัพย์ ความพร้อมใช้งานของโครงข่าย ประสิทธิภาพแรงงาน และภารกิจบริการสาธารณะได้ครบถ้วน การนำ R-FEWS ไปใช้จริงจึงควรเชื่อมกับตัวชี้วัดการดำเนินงานและ PSO รวมทั้งทดสอบความอ่อนไหวของเกณฑ์และน้ำหนักภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ข้อจำกัดเหล่านี้สอดคล้องกับวรรณกรรมที่เตือนว่าระบบพยากรณ์ความล้มเหลวมีความอ่อนไหวต่อคำจำกัดความ ตัวอย่าง ช่วงเวลา และบริบทของกิจการ (Balcaen & Ooghe, 2006; Sun et al., 2014)

13. องค์ความรู้ใหม่จากบทความ

องค์ความรู้ใหม่ของบทความประกอบด้วยสามส่วนที่เชื่อมโยงกัน ประการแรก เสนอให้เปลี่ยนหน่วยวิเคราะห์จาก “ความน่าจะเป็นของการล้มละลาย” ไปสู่ “ความเปราะบางทางการเงินและการคลังของรัฐวิสาหกิจระบบราง” ซึ่งเหมาะกับองค์กรที่มีพันธกิจสาธารณะและได้รับการสนับสนุนจากรัฐมากกว่า ประการที่สอง พัฒนา R-FEWS เป็นกรอบ 5 มิติที่รวมผลการดำเนินงาน สภาพคล่อง โครงสร้างหนี้ ภาระทางการเงิน/ความเสี่ยงทางการคลัง และคุณภาพข้อมูลเข้าด้วยกัน และประการที่สาม เชื่อมคะแนนเตือนภัยกับ Early Action เพื่อให้ข้อมูลทางบัญชีไม่จบเพียงการรายงานย้อนหลัง แต่ทำหน้าที่เป็น Trigger สำหรับการบริหารความเสี่ยงและการกำกับเชิงนโยบาย (Altman, 1968; Baum et al., 2021; Ohlson, 1980)

ในเชิงนโยบาย R-FEWS จึงทำหน้าที่เป็นสะพานระหว่างการบัญชี การบริหารความเสี่ยง การกำกับรัฐวิสาหกิจ และนโยบายการคลัง โดยเปิดทางให้ตัวเลขในงบการเงินถูกแปลงเป็นระดับความเสี่ยง ตัวกระตุ้นการดำเนินงาน และมาตรการแก้ไข พร้อมเชื่อมโยงกับการกำหนด PSO การจัดสรรภาระหนี้ การบริหารสินทรัพย์ และการวางแผนงบประมาณของรัฐ แนวคิดนี้ต่อยอดจากระบบ Health Check ของรัฐวิสาหกิจสู่กรอบเฉพาะสำหรับกิจการระบบรางที่เน้นทั้งความต่อเนื่องของบริการสาธารณะและวินัยทางการคลัง (Halstead et al., 2021; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024; World Bank, 2017)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

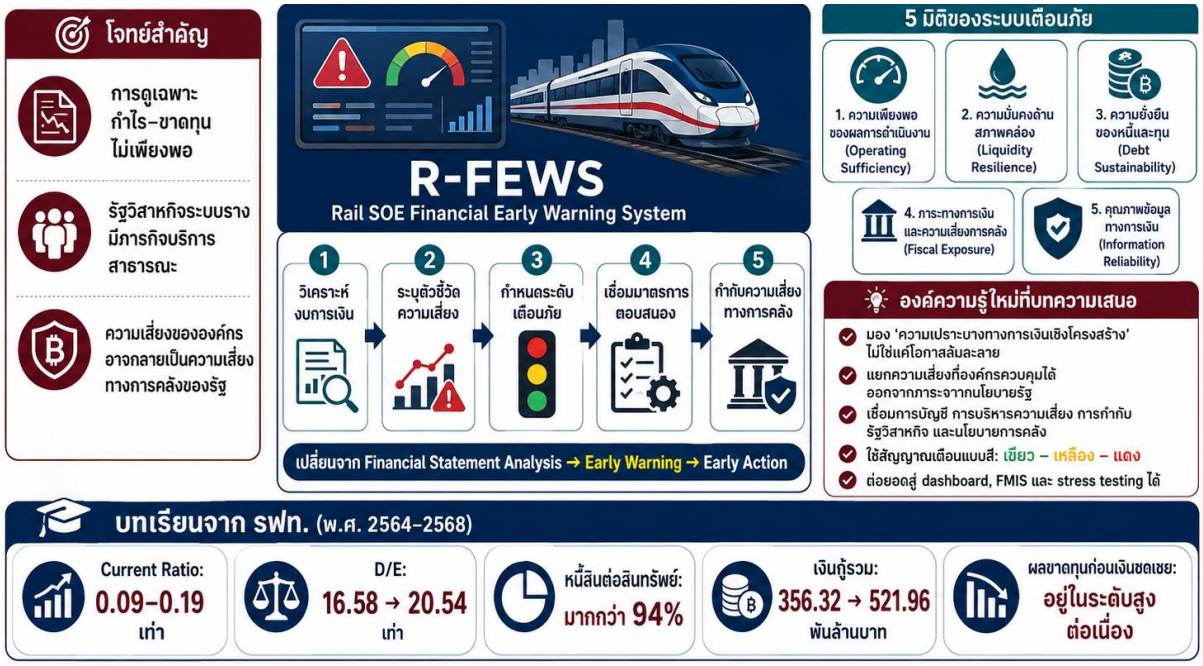

ภาพที่ 1 การพัฒนาระบบเตือนภัยทางการเงินของ รฟท.

บทสรุป

เมื่อพิจารณาตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ข้อมูลงบการเงิน พ.ศ. 2564-2568 แสดงว่า รฟท. มีการฟื้นตัวของรายได้ภายหลังสถานการณ์ COVID-19 แต่ยังเผชิญช่องว่างระหว่างรายได้กับค่าใช้จ่าย สภาพคล่องต่ำ และโครงสร้างหนี้ในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง โดย Current Ratio ต่ำกว่า 0.20 เท่าตลอดช่วงศึกษา หนี้สินต่อสินทรัพย์สูงกว่าร้อยละ 94 และ D/E เพิ่มจาก 16.58 เป็น 20.54 เท่า (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568)

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สอง บทความระบุตัวชี้วัดเตือนภัยที่ครอบคลุมทั้งความเพียงพอของผลการดำเนินงาน สภาพคล่อง โครงสร้างเงินทุนและหนี้ ภาระทางการเงิน และคุณภาพข้อมูลทางการเงิน ซึ่งช่วยให้การติดตามความเสี่ยงไม่พึ่งพากำไรสุทธิหรืออัตราส่วนใดอัตราส่วนหนึ่ง และช่วยแยกสัญญาณด้านผลการดำเนินงานออกจากความเสี่ยงทางการคลังของรัฐ

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สาม กรอบ R-FEWS ได้แปลงตัวชี้วัดดังกล่าวเป็นระบบคะแนนและระดับเตือนภัยสีเขียว สีเหลือง และสีแดง เมื่อนำไปประยุกต์กับ รฟท. คะแนนอยู่ที่ 95.83 ในปี พ.ศ. 2564-2565 และ 100 ในปี พ.ศ. 2566-2568 ซึ่งอยู่ในระดับวิกฤตทั้งหมด ผลดังกล่าวไม่ได้หมายถึงความน่าจะเป็นของการล้มละลาย แต่ชี้ว่าความเปราะบางหลายด้านเกิดขึ้นพร้อมกันและต่อเนื่อง

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่สี่ บทความเสนอให้นำ R-FEWS ไปเชื่อมกับระบบสารสนเทศทางการเงิน การทดสอบภาวะวิกฤต และ Early Warning-Early Action Protocol เพื่อให้คณะกรรมการ ผู้บริหาร และหน่วยงานกำกับสามารถติดตามความเสี่ยงรายไตรมาสและตอบสนองก่อนปัญหาทางการเงินขยายตัว อย่างไรก็ตาม การนำไปใช้เป็นมาตรฐานระดับประเทศจำเป็นต้อง

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

สอบเทียบ Threshold และน้ำหนักกับข้อมูลรัฐวิสาหกิจระบบรางหลายแห่ง รวมทั้งเชื่อมตัวชี้วัดทางการเงินกับตัวชี้วัดบริการสาธารณะและการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะ

ประการแรก รฟท. ควรพัฒนา R-FEWS Dashboard เชื่อมต่อกับระบบสารสนเทศทางการเงินและจัดทำรายงานตัวชี้วัดอย่างน้อยรายไตรมาส โดยแสดงทั้งค่าปัจจุบัน แนวโน้มย้อนหลัง ค่าเป้าหมาย และระดับสีของความเสี่ยง เพื่อให้คณะกรรมการและผู้บริหารสามารถใช้ข้อมูลเดียวกันในการตัดสินใจ (Halstead et al., 2021)

ประการที่สอง ควรแยกตัวชี้วัดระหว่างความเสี่ยงที่ผู้บริหารควบคุมได้กับความเสี่ยงจากนโยบายสาธารณะ เช่น ต้นทุนบริการ PSO ภาระโครงสร้างพื้นฐาน และหนี้จากโครงการที่รัฐบาลมอบหมาย เพื่อป้องกันไม่ให้การประเมินประสิทธิภาพของ รฟท. ปะปนกับต้นทุนของนโยบายรัฐ (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024; World Bank, 2017)

ประการที่สาม ควรเพิ่มการทดสอบภาวะวิกฤตใน R-FEWS โดยกำหนดสถานการณ์ด้านรายได้ ราคาพลังงาน อัตราดอกเบี้ย การลงทุน และความล่าช้าของเงินสนับสนุนจากรัฐ เพื่อประเมินความต้องการเงินสดและความเสี่ยงทางการคลังล่วงหน้าอย่างน้อย 1-3 ปี (Baum et al., 2021)

ประการที่สี่ ควรกำหนด Early Warning-Early Action Protocol อย่างเป็นทางการ เช่น หากตัวชี้วัดสำคัญอยู่ในระดับสีแดงสองไตรมาสติดต่อกัน ต้องจัดทำมาตรการแก้ไข หากมีตัวชี้วัดสีแดงหลายด้านพร้อมกัน ต้องจัดทำแผนฟื้นฟูทางการเงิน และหากความเสี่ยงเกี่ยวข้องกับภาระที่รัฐบาลต้องรับ ควรมีการประเมินผลกระทบทางการคลังร่วมกับกระทรวงการคลัง (Baum et al., 2021; Halstead et al., 2021)

ประการที่ห้า ควรพัฒนา R-FEWS ให้เป็นระบบกลางสำหรับรัฐวิสาหกิจระบบรางของประเทศไทย โดยในอนาคตอาจขยายการเปรียบเทียบไปยังผู้ให้บริการระบบรางรายอื่น และกำหนดค่า Benchmark ตามประเภทกิจการ ทั้งนี้เกณฑ์สีเขียว-เหลือง-แดงที่บทความเสนอยังเป็นเกณฑ์เบื้องต้น จึงควรได้รับการสอบเทียบจากฐานข้อมูลหลายองค์กรก่อนกำหนดเป็นมาตรฐานการกำกับอย่างเป็นทางการ (Halstead et al., 2021; Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024)

ประการสุดท้าย ระบบเตือนภัยควรเชื่อมโยงกับการปฏิรูปโครงสร้างการเงินของ รฟท. ในภาพรวม เพราะระบบเตือนภัยสามารถระบุปัญหาได้ แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างแทนนโยบายได้ การปรับโครงสร้างหนี้ การกำหนดผู้รับภาระต้นทุนโครงสร้างพื้นฐาน การปฏิรูป PSO การเพิ่มรายได้จากทรัพย์สิน และการควบคุมต้นทุนการเดินรถจึงต้องดำเนินการควบคู่กัน จึงจะทำให้สัญญาณความเสี่ยงของ รฟท. สามารถลดลงอย่างยั่งยืน (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2024; World Bank, 2017)

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

เอกสารอ้างอิง

การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2564). *รายงานของผู้สอบบัญชีและงบการเงิน การรถไฟแห่งประเทศไทยและบริษัทย่อย สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2564*. การรถไฟแห่งประเทศไทย.

การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2565). *รายงานของผู้สอบบัญชีและงบการเงิน การรถไฟแห่งประเทศไทยและบริษัทย่อย สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2565.* การรถไฟแห่งประเทศไทย.

การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2566). *รายงานของผู้สอบบัญชีและงบการเงิน การรถไฟแห่งประเทศไทยและบริษัทย่อย สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2566*. การรถไฟแห่งประเทศไทย.

การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2567). *รายงานของผู้สอบบัญชีและงบการเงิน การรถไฟแห่งประเทศไทยและบริษัทย่อย สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2567.* การรถไฟแห่งประเทศไทย.

การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2568). *รายงานของผู้สอบบัญชีและงบการเงิน การรถไฟแห่งประเทศไทยและบริษัทย่อย สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 กันยายน 2568.* การรถไฟแห่งประเทศไทย.

Altman, E. I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. *The Journal of Finance, 23*(4), 589-609. https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1968.tb00843.x

Balcaen, S., & Ooghe, H. (2006). 35 years of studies on business failure: An overview of the classic statistical methodologies and their related problems. *The British Accounting Review, 38*(1), 63-93. https://doi.org/10.1016/j.bar.2005.09.001

Baum, A., Medas, P., Soler, A., & Sy, M. (2021). *How to assess fiscal risks from state-owned enterprises: Benchmarking and stress testing* (How-To Note No. 2021/009). International Monetary Fund.

Beaver, W. H. (1966). Financial ratios as predictors of failure. *Journal of Accounting Research, 4*, 71-111. https://doi.org/10.2307/2490171

Beck, A., Bente, H., & Schilling, M. (2013). Railway efficiency. *International Transport Forum Discussion Papers*, No. 2013/12. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5k46bj46ptkb-en

Halstead, A., Marrison, C., Ryan, P., & Sayegh, A. (2021). *State-owned enterprise health check tool: User guide*. International Monetary Fund, Fiscal Affairs Department.

Hernandez Tinoco, M., & Wilson, N. (2013). Financial distress and bankruptcy prediction among listed companies using accounting, market and macroeconomic variables. *International Review of Financial Analysis, 30*, 394-419. https://doi.org/10.1016/j.irfa.2013.02.013

Makovsek, D., Benezech, V., & Perkins, S. (2015). Efficiency in railway operations and infrastructure management. *International Transport Forum Discussion Papers*, No. 2015/12. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/5jrvzrnmhx7k-en

Ohlson, J. A. (1980). Financial ratios and the probabilistic prediction of bankruptcy. *Journal of Accounting Research, 18*(1), 109-131. https://doi.org/10.2307/2490395

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *OECD guidelines on corporate governance of state-owned enterprises 2024*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/18a24f43-en

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025). *OECD review of the corporate governance of state-owned enterprises in Thailand*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/345f9e00-en

Platt, H. D., & Platt, M. B. (2002). Predicting corporate financial distress: Reflections on choice-based sample bias. *Journal of Economics and Finance, 26*(2), 184-199. https://doi.org/10.1007/BF02755985

Sun, J., Li, H., Huang, Q.-H., & He, K.-Y. (2014). Predicting financial distress and corporate failure: A review from the state-of-the-art definitions, modeling, sampling, and featuring approaches. *Knowledge-Based Systems, 57*, 41-56. https://doi.org/10.1016/j.knosys.2013.12.006

World Bank. (2017). *Railway reform: Toolkit for improving rail sector performance* (2nd ed.). World Bank.

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

จากชื่อชาติพันธุ์สู่คำด่า: การสร้างความเป็นอื่นต่อ “ลาว” ในไทย

อัศวิน จงจรูญ
กรรมการ ฝ่ายนโยบาย เครือข่ายเยาวชนไทยพัฒนา
อีเมล: asvinchongcharoon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนความหมายของคำว่า“ลาว”จากชื่อที่ใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปสู่การใช้เป็นถ้อยคำดูหมิ่นในบริบทสังคมไทยตลอดจนศึกษากลไกการสร้างความเป็นอื่นผ่านการสื่อสารภาพแทนทางสังคมและการผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์บทความใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและการวิเคราะห์เชิงแนวคิดโดยสังเคราะห์งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเรื่องลาวในแบบเรียนไทย อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงอัตลักษณ์อีสานในยุคดิจิทัลความเหลื่อมล้ำทางสังคมอคติทางชาติพันธุ์การเหยียดเชื้อชาติและความเกลียดชังในสังคมไทยผลการวิเคราะห์เสนอว่าการเปลี่ยนชื่อชาติพันธุ์ให้กลายเป็นคำดูหมิ่นไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงทางภาษาแต่สัมพันธ์กับกระบวนการกำหนดความหมายทางสังคมการจัดลำดับคุณค่าของกลุ่มคนและการสร้างเส้นแบ่งระหว่างผู้ที่ถูกมองว่าเป็นพวกเดียวกันกับผู้ที่ถูกกำหนดให้เป็นคนอื่น การสื่อสารผ่านแบบเรียน วัฒนธรรมสมัยนิยมและปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันอาจมีส่วนทำให้ภาพแทนทางชาติพันธุ์บางประการดำรงอยู่และถูกส่งต่อ แม้บริบทการใช้คำว่า“ลาว” จะแตกต่างกันตามผู้พูด สถานการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลก็ตาม นอกจากนี้อัตลักษณ์ลาวและอีสานมิได้เป็นสิ่งหยุดนิ่ง หากมีการต่อรอง ปรับเปลี่ยน และสร้างความหมายใหม่ผ่านการสื่อสารร่วมสมัย บทความจึงเสนอให้พิจารณาคำเรียกชาติพันธุ์โดยคำนึงถึงบริบท อำนาจ และผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาและการสื่อสารที่เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ลาว ชาติพันธุ์ ความเป็นอื่น อคติทางชาติพันธุ์ วาทกรรม

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

FROM ETHNONYM TO SLUR: THE OTHERING OF "LAO" IN THAILAND

Asvin Chongcharoon
committee, Department of Policy, Thai Youth Development Network
Email: asvinchongcharoon@gmail.com

Abstract

This academic article examines how the term “Lao,” originally used as an ethnonym associated with ethnic identity and cultural belonging, can acquire derogatory meanings in Thai society. It also analyzes the mechanisms through which othering is constructed and reproduced through communication, social representations, and ethnic prejudice. The article adopts a documentary-based and conceptual analytical approach, synthesizing studies on the representation of Lao identity in Thai textbooks, Lao Wiang ethnic identity, the negotiation of Isan identity in the digital age, social inequality, ethnic prejudice, racial discrimination, and the reproduction of hatred in Thai society. The analysis suggests that the transformation of an ethnonym into a derogatory expression is not merely a linguistic change. It is also associated with the social construction of meaning, the hierarchical valuation of social groups, and the drawing of boundaries between those perceived as belonging and those positioned as outsiders. Communication through textbooks, popular culture, and everyday interactions may contribute to the persistence and transmission of particular ethnic representations. Nevertheless, the meaning of “Lao” varies according to speakers, contexts, and interpersonal relationships. Lao and Isan identities should therefore not be understood as fixed or homogeneous categories; rather, they are continually negotiated and reinterpreted through social interaction and contemporary communication. The article argues that ethnic labels should be examined in relation to context, power, and their potential effects on human dignity. It recommends promoting critical media literacy, inclusive historical education, and culturally respectful communication to reduce ethnic prejudice and strengthen recognition of cultural diversity in Thai society.

Keywords: Lao identity, ethnicity, othering, ethnic prejudice, discourse

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บทนำ

ภาษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดข้อมูลแต่ยังมีบทบาทในการกำหนดความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม โดยเฉพาะคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งสามารถใช้ระบุอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็อาจถูกนำไปใช้เพื่อจำแนกแบ่งแยก หรือดูหมิ่นผู้อื่นได้ ความหมายของคำจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวภาษาเพียงอย่างเดียว แต่สัมพันธ์กับบริบทการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการรับรู้ของผู้เกี่ยวข้อง คำว่า “ลาว” เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนความซับซ้อนดังกล่าว เพราะอาจใช้กล่าวถึงชาติพันธุ์ภาษาวัฒนธรรมหรือประเทศลาวขณะเดียวกันในบางสถานการณ์คำนี้อาจถูกใช้เป็นถ้อยคำล้อเลียนหรือดูหมิ่นการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของคำจึงนำไปสู่คำถามสำคัญว่าเหตุใดชื่อชาติพันธุ์ที่ใช้ระบุอัตลักษณ์จึงสามารถกลายเป็นเครื่องมือในการลดคุณค่าของบุคคลได้และกระบวนการนี้สัมพันธ์กับการสร้างความแตกต่างในสังคมไทยอย่างไร

งานของนิลุบล ไพเราะ (2563) เกี่ยวกับการสื่อสารเรื่องลาวและความเป็นลาวในแบบเรียนไทยตลอดจนงานของตรีสวัสดิ์ (2559) เกี่ยวกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงช่วยให้เห็นความสำคัญของการศึกษาชาติพันธุ์ผ่านการสื่อสารและบริบททางสังคมขณะที่งานของอุกฤษฎ์ เฉลิมแสน (2563) เกี่ยวกับการต่อรองอัตลักษณ์อีสานในยุคดิจิทัลเปิดพื้นที่ให้พิจารณาว่าอัตลักษณ์สามารถถูกสร้างและตีความใหม่ได้อย่างไร

นอกจากนี้ งานที่ศึกษาความเหลื่อมล้ำ อคติทางชาติพันธุ์ และการผลิตซ้ำความเกลียดชังในสังคมไทยยังเป็นพื้นฐานสำหรับพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและโครงสร้างทางสังคม (บุราสิทธิ์, 2556; บำรุงบุตร & อภิมหาเกรียงไกร, 2568; ศรีรักษ์, 2568)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนความหมายของคำว่า“ลาว”ในฐานะชื่อชาติพันธุ์ไปสู่ถ้อยคำดูหมิ่น อธิบายกลไกการสร้างความเป็นอื่นผ่านการสื่อสาร และเสนอแนวทางส่งเสริมการใช้ภาษาที่เคารพความหลากหลาย โดยใช้วิธีศึกษาจากเอกสารและการวิเคราะห์เชิงแนวคิด ทั้งนี้ บทความไม่ได้มุ่งยืนยันว่าการใช้คำว่า “ลาว” ทุกกรณีเป็นการเหยียดหยาม แต่ให้ความสำคัญกับเงื่อนไขที่ทำให้ชื่อชาติพันธุ์มีความหมายเชิงลบในบางบริบท

แนวคิดชาติพันธุ์และการสร้างความเป็นอื่น

ชาติพันธุ์เป็นอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับภาษาวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ความทรงจำร่วมและการรับรู้ความเป็นสมาชิกของกลุ่มอย่างไรก็ตามสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันไม่ได้จำเป็นต้องมีประสบการณ์หรือวิถีชีวิตเหมือนกันทั้งหมด การทำความเข้าใจชาติพันธุ์จึงต้องคำนึงถึงทั้งการนิยามตนเองของบุคคลและการจัดประเภทจากสังคมภายนอก

เปลี่ยนรุ่ง (2564) ศึกษาประเด็นอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในบริบทพหุวัฒนธรรมและการสื่อสารซึ่งเชื่อมโยงกับข้อพิจารณาว่าอัตลักษณ์มิได้ดำรงอยู่โดยแยกขาดจากสังคม แต่สัมพันธ์กับการแสดงออก การรับรู้ และการยอมรับจากผู้อื่น ชื่อชาติพันธุ์จึงอาจเป็นเครื่องหมายของความภาคภูมิใจในบริบทหนึ่งและกลายเป็นเครื่องหมายของการตีตราในอีกบริบทหนึ่งได้

แนวคิดเรื่องความเป็นอื่นช่วยอธิบายกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มคนถูกทำให้แตกต่างจากกลุ่มที่ถูกถือเป็นบรรทัดฐานกระบวนการนี้มิได้หยุดอยู่เพียงการระบุความแตกต่างแต่เกิดขึ้นเมื่อความแตกต่างถูกนำไปเชื่อมโยงกับการจัดลำดับคุณค่าเช่นการกำหนดให้กลุ่มหนึ่งเป็นผู้มีความสามารถหรือมีสถานะสูงกว่าอีกกลุ่มหนึ่งเมื่อนำแนวคิดนี้มาพิจารณาการใช้ชื่อชาติพันธุ์เพื่อดูหมิ่นจะเห็นได้ว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่การกล่าวถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมแต่อยู่ที่การใช้ความแตกต่างดังกล่าวเป็นเหตุผลในการลดคุณค่าของบุคคลงานของสายพันธ์ (2564) เกี่ยวกับทฤษฎีวิพากษ์เชื้อชาติและอคติทางเชื้อชาติรวมถึงงานของวงษ์เหรียญทองและเดชรักษา (2565) เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการแสดงออกที่มีลักษณะเหยียดเชื้อชาติ ช่วยให้สามารถพิจารณาปัญหาในมิติของอคติและสิทธิได้

อย่างไรก็ตาม การเหยียดเชื้อชาติ การเลือกปฏิบัติ และการดูหมิ่นชาติพันธุ์เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกันแต่ไม่ควรถือว่ามีความหมายเหมือนกันทุกกรณีการวิเคราะห์จึงต้องพิจารณาลักษณะของการแสดงออก บริบทและผลกระทบที่เกิดขึ้น แทนการจัดประเภทจากตัวคำเพียงอย่างเดียว

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

จากชื่อชาติพันธุ์สู่คำดูหมิ่น: กลไกการผลิตซ้ำความหมาย

การเปลี่ยนความหมายผ่านการใช้ภาษา

คำว่า “ลาว” สามารถใช้ระบุอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมได้ตามปกติแต่เมื่อถูกนำไปใช้เพื่อทำให้บุคคลอับอายหรือด้อยค่าคำดังกล่าวจะทำหน้าที่แตกต่างจากการเรียกชื่อเพื่อระบุตัวตนความแตกต่างนี้แสดงให้เห็นว่าความหมายทางสังคมของภาษาเกิดจากการใช้คำภายใต้สถานการณ์เฉพาะ มิใช่จากตัวคำเพียงอย่างเดียว ในเชิงแนวคิดการเปลี่ยนชื่อชาติพันธุ์ให้เป็นคำดูหมิ่นอาจเกิดขึ้นเมื่อชื่อดังกล่าวถูกเชื่อมโยงกับภาพแทนเชิงลบแล้วถูกนำไปใช้ประเมินบุคคลโดยเหมารวมลักษณะของทั้งกลุ่มเข้ากับคนคนเดียวเมื่อเกิดการใช้ซ้ำความสัมพันธ์ระหว่างชื่อชาติพันธุ์กับความหมายเชิงลบอาจกลายเป็นสิ่งที่ผู้พูดบางส่วนคุ้นเคยแม้ความหมายดังกล่าวจะไม่ใช่สาระของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์นั้นโดยตรงก็ตามการวิเคราะห์นี้ไม่ได้หมายความว่าการใช้คำว่า“ลาว”ทุกครั้งเป็นการดูหมิ่นเพราะคำดังกล่าวอาจใช้ในการอธิบายประวัติศาสตร์วัฒนธรรมหรือการนิยามตนเองอย่างภาคภูมิใจประเด็นสำคัญคือการแยกการใช้ชื่อชาติพันธุ์เพื่อสื่อสารข้อมูลออกจากการใช้ชื่อดังกล่าวเพื่อจัดลำดับคุณค่าของมนุษย์

ภาพแทนทางชาติพันธุ์และการสื่อสาร

การสื่อสารมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะการนำเสนอผ่านการศึกษาและสื่องานของนิลุบล ไพเราะ (2563) เกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านการสื่อสารเรื่องลาวในแบบเรียนไทยเป็นแหล่งศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาว่าความรู้เกี่ยวกับความเป็นลาวได้รับการนำเสนอผ่านระบบการศึกษาอย่างไร

การศึกษาภาพแทนควรพิจารณาทั้งสิ่งที่ถูกนำเสนอและกรอบการอธิบายที่ใช้หากกลุ่มชาติพันธุ์ถูกกล่าวถึงผ่านภาพจำเพียงไม่กี่ลักษณะผู้รับสารอาจมองข้ามความหลากหลายภายในกลุ่มในทางกลับกันการนำเสนอประสบการณ์และบริบทที่หลากหลายสามารถช่วยให้เห็นว่าบุคคลไม่ควรถูกตัดสินจากชื่อชาติพันธุ์เพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตามไม่ควรสรุปว่าแบบเรียนหรือสื่อไทยทั้งหมดนำเสนอคนลาวในเชิงลบการประเมินลักษณะของภาพแทนจำเป็นต้องตรวจสอบเนื้อหาและข้อค้นพบจากเอกสารต้นฉบับอย่างละเอียดข้อเสนอของบทความนี้จึงมุ่งเน้นความจำเป็นในการตรวจสอบภาพแทนมากกว่าการกล่าวโทษสื่อหรือสถาบันใดโดยปราศจากหลักฐานเฉพาะ

อคติในชีวิตประจำวันและสื่อดิจิทัล

การใช้ชื่อชาติพันธุ์ในเชิงดูหมิ่นอาจเกิดขึ้นผ่านการสนทนา การหยอกล้อ และการสื่อสารออนไลน์ ในบางกรณีผู้พูดอาจมองว่าการใช้คำดังกล่าวเป็นเพียงเรื่องตลก แต่เจตนาของผู้พูดไม่ได้ทำให้ผลกระทบต่อผู้ถูกเรียกหมดไปโดยอัตโนมัติขณะเดียวกัน การตีความก็ต้องคำนึงถึงบริบท ความสัมพันธ์ และการรับรู้ของผู้เกี่ยวข้องด้วย

งานของอุกฤษฎ์ เฉลิมแสน (2563) เกี่ยวกับการต่อรองอัตลักษณ์อีสานของวัยรุ่นในยุคดิจิทัลช่วยให้พิจารณาสื่อออนไลน์ในฐานะพื้นที่ที่บุคคลสามารถนำเสนอและต่อรองความหมายของอัตลักษณ์ได้พื้นที่ดังกล่าวอาจเปิดโอกาสให้ผู้คนแสดงความภาคภูมิใจในรากเหง้าและท้าทายภาพเหมารวมขณะเดียวกันก็อาจทำให้ข้อความที่มีลักษณะดูหมิ่นถูกเผยแพร่ต่อได้เช่นกันการผลิตซ้ำอคติจึงควรได้รับการพิจารณาร่วมกับเงื่อนไขทางสังคมที่ทำให้การลดคุณค่าของผู้อื่นได้รับการยอมรับงานของบำรุงบุตรและอภิมหาเกรียงไกร (2568) ว่าด้วยอคติทางชาติพันธุ์ต่อแรงงานข้ามชาติ และงานของศรีรักษ์ (2568) ว่าด้วยการผลิตซ้ำความเกลียดชัง เป็นแหล่งศึกษาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ไม่ควรอนุมานว่าคนลาว คนอีสาน และแรงงานข้ามชาติเป็นกลุ่มเดียวกัน หรือว่าการใช้คำดูหมิ่นนำไปสู่การเลือกปฏิบัติทุกกรณีโดยตรง

ข้อเสนอสำคัญคือ การวิเคราะห์ภาษาไม่ควรจำกัดอยู่ที่เจตนาของ
ผู้พูด แต่ควรพิจารณาหน้าที่ของคำในสถานการณ์นั้นด้วย โดยเฉพาะเมื่อคำเรียกถูกใช้เพื่อทำให้บุคคลอยู่ในสถานะด้อยกว่าการทำความเข้าใจเช่นนี้ช่วยให้สามารถวิพากษ์การดูหมิ่นได้โดยไม่เหมารวมว่าการกล่าวถึงชาติพันธุ์เป็นสิ่งไม่เหมาะสมในทุกกรณี

อัตลักษณ์ลาวและอีสานกับการต่อรองความหมาย

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

การศึกษาความเป็นอื่นต่อ “ลาว” จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการสร้างภาพเหมารวมขึ้นมาใหม่ เพราะคนลาวคนลาวเวียง และคนอีสานมีบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และอัตลักษณ์ที่ไม่เหมือนกันทั้งหมด แม้อาจมีความเชื่อมโยงทางภาษาและวัฒนธรรมในบางบริบทก็ตาม

งานของตรีสวัสดิ์ (2559) เกี่ยวกับอัตลักษณ์ลาวเวียงในชุมชนจังหวัดราชบุรี และงานของอุกฤษฏ์ เฉลิมแสน (2563) เกี่ยวกับการต่อรองอัตลักษณ์อีสาน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพิจารณาอัตลักษณ์ผ่านบริบทเฉพาะ การนิยามตนเองจึงไม่ควรถูกแทนที่ด้วยการจัดประเภทจากบุคคลภายนอกเพียงฝ่ายเดียวความเป็นลาวกับความเป็นอีสานอาจมีความเชื่อมโยงกันในด้านภาษาและวัฒนธรรม แต่ไม่สามารถใช้แทนกันได้ในทุกสถานการณ์ การนำคำว่า “ลาว” ไปใช้เรียกบุคคลโดยไม่คำนึงถึงการนิยามตนเองหรือใช้เพื่อทำให้บุคคลอับอายอาจเป็นการลดทอนความซับซ้อนของอัตลักษณ์และสร้างความเป็นอื่นขึ้นมาในอีกด้านหนึ่ง บุคคลและชุมชนสามารถต่อรองความหมายของอัตลักษณ์ผ่านการสื่อสาร การนำเสนอวัฒนธรรมและการปฏิเสธภาพเหมารวมการแสดงความภาคภูมิใจในภาษาและรากเหง้าจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการท้าทายการลดคุณค่าทางชาติพันธุ์อย่างไรก็ตามไม่ควรคาดหวังให้ผู้ได้รับผลกระทบเป็นฝ่ายแก้ปัญหาเพียงลำพังเพราะความรับผิดชอบในการสร้างสังคมที่เคารพความแตกต่างต้องเป็นของผู้ใช้ภาษาและสถาบันทางสังคมร่วมกัน

ดังนั้นการลดความเป็นอื่นไม่ใช่การปฏิเสธความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนแต่เป็นการป้องกันไม่ให้ความแตกต่างถูกใช้เป็นเหตุผลในการจัดลำดับคุณค่าของมนุษย์การเคารพอัตลักษณ์จึงต้องยอมรับทั้งสิทธิในการแสดงออกและสิทธิในการนิยามตนเองของแต่ละบุคคล

แนวทางลดอคติและส่งเสริมการสื่อสารที่เคารพชาติพันธุ์

การพัฒนาการศึกษาเชิงวิพากษ์

สถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับชาติพันธุ์เพราะเป็นพื้นที่ที่ผู้เรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนการจัดการเรียนรู้จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตรวจสอบว่าภาพแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียน สื่อ หรือบทสนทนาเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขใด และมีข้อจำกัดอย่างไร

การศึกษาที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ไม่จำเป็นต้องมุ่งให้ผู้เรียนปฏิเสธข้อมูลทุกประเภทแต่ควรฝึกให้แยกข้อเท็จจริงออกจากการเหมารวมตรวจสอบที่มาของข้อมูลและพิจารณาว่าการนำเสนอเรื่องราวจากมุมมองเดียวอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ครบถ้วนได้อย่างไรแนวทางนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการกล่าวถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมไม่ใช่ปัญหาในตัวเอง แต่การนำความแตกต่างไปใช้จัดลำดับคุณค่าของมนุษย์เป็นประเด็นที่ควรถูกตั้งคำถามในทางปฏิบัติครูสามารถใช้กรณีศึกษาจากภาษาและสื่อในชีวิตประจำวันเพื่อให้ผู้เรียนพิจารณาความแตกต่างระหว่างการระบุชื่อชาติพันธุ์กับการใช้ชื่อดังกล่าวเพื่อดูหมิ่นกิจกรรมควรเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนอภิปรายเหตุผลและผลกระทบโดยไม่บังคับให้นักเรียนที่มีภูมิหลังทางชาติพันธุ์เฉพาะต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกลุ่มหรือเปิดเผยประสบการณ์ส่วนตัว

นอกจากนี้ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ควรให้ความสำคัญกับความหลากหลายภายในกลุ่มชาติพันธุ์และหลีกเลี่ยงการนำเสนอผู้คนผ่านลักษณะเหมารวมเพียงไม่กี่ประการการมีเนื้อหาที่หลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าบุคคลมีประสบการณ์และวิถีชีวิตแตกต่างกัน แม้จะมีภูมิหลังทางชาติพันธุ์หรือภูมิภาคร่วมกันก็ตาม

ความรับผิดชอบในการใช้ภาษา

การส่งเสริมการสื่อสารที่เคารพผู้อื่นควรเริ่มจากการตระหนักว่าภาษามีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลการเลือกใช้คำจึงควรคำนึงถึงความหมายบริบทและความรู้สึกของผู้ถูกกล่าวถึงโดยเฉพาะเมื่อคำดังกล่าวมีประวัติหรือบริบทการใช้ที่เชื่อมโยงกับการดูหมิ่น

แนวทางที่เหมาะสมไม่ใช่การห้ามใช้ชื่อชาติพันธุ์ทั้งหมดแต่เป็นการแยกการใช้ชื่อเพื่อสื่อสารข้อมูลออกจากการใช้ชื่อเพื่อทำให้ผู้อื่นด้อยค่าหากจำเป็นต้องกล่าวถึงชาติพันธุ์ควรใช้คำที่เหมาะสมกับบริบทและเคารพการนิยามตนเองของ

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บุคคลหากไม่แน่ใจว่าคำเรียกใดเหมาะสมการสอบถามอย่างสุภาพย่อมเป็นทางเลือกที่ดีกว่าการตั้งสมมติฐานแทนผู้อื่นในสถานการณ์ที่มีการใช้คำดูหมิ่น ผู้พบเห็นสามารถตอบสนองได้หลายรูปแบบ เช่น ชี้ให้เห็นว่าคำพูดนั้นอาจสร้างผลกระทบอย่างไร ขอให้เปลี่ยนคำเรียกหรือเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวถึงแสดงความคิดเห็นการตอบสนองควรคำนึงถึงความปลอดภัยและความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยไม่ผลักภาระให้ผู้ได้รับผลกระทบต้องเผชิญหน้ากับผู้กระทำด้วยตนเองทุกครั้ง

สำหรับสื่อและผู้ผลิตเนื้อหา ควรตรวจสอบว่าการใช้ชื่อชาติพันธุ์มีความจำเป็นต่อการนำเสนอหรือไม่ และหากจำเป็นควรใช้ในลักษณะที่ไม่ตอกย้ำภาพเหมารวมการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งหรือความแตกต่างทางวัฒนธรรมควรแยกการวิพากษ์พฤติกรรมเฉพาะบุคคลออกจากการกล่าวโทษกลุ่มชาติพันธุ์โดยรวม

การคุ้มครองสิทธิและการสร้างสภาพแวดล้อมที่เท่าเทียม

การสื่อสารที่เคารพชาติพันธุ์ต้องดำเนินควบคู่กับการตระหนักถึงสิทธิและศักดิ์ศรีของบุคคล งานของวงษ์เหรียญทอง และเดชรักษา (2565) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและมาตรการทางกฎหมายต่อการแสดงออกที่มีลักษณะเหยียดเชื้อชาติและสีผิว เป็นแหล่งอ้างอิงสำหรับการพิจารณามิติด้านสิทธิและกฎหมายในประเด็นนี้

อย่างไรก็ตาม การประเมินว่าการใช้คำใดเข้าข่ายความผิดตามกฎหมายหรือไม่จำเป็นต้องพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ข้อเท็จจริง และบริบทของแต่ละกรณี บทความนี้จึงไม่เสนอว่าการใช้คำว่า “ลาว” ทุกกรณีเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายแต่เน้นว่าการสื่อสารที่มีลักษณะดูหมิ่นหรือเลือกปฏิบัติควรได้รับการพิจารณาโดยคำนึงถึงสิทธิของผู้เกี่ยวข้องและเงื่อนไขเฉพาะของสถานการณ์ในระดับสถาบัน โรงเรียน สถานที่ทำงาน และองค์กรสาธารณะควรมีแนวทางรับมือกับการล้อเลียนหรือการเลือกปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์อย่างชัดเจนแนวทางดังกล่าวควรกำหนดวิธีรับฟังข้อร้องเรียนการคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบและการพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างเป็นธรรมโดยหลีกเลี่ยงการตัดสินจากข้อกล่าวหาเพียงฝ่ายเดียวขณะเดียวกัน การแก้ไขปัญหาควรเน้นทั้งการป้องกันและการเรียนรู้ไม่ใช่เพียงการลงโทษหลังเกิดเหตุ หากผู้ใช้ภาษาเข้าใจผลกระทบของการดูหมิ่นและมีโอกาสทบทวนพฤติกรรมก็อาจช่วยลดการเกิดซ้ำได้อย่างไรก็ตามการให้ความรู้ไม่ควรถูกใช้แทนความรับผิดชอบในกรณีที่เกิดการละเมิดสิทธิหรือการเลือกปฏิบัติอย่างร้ายแรง

การส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

สังคมที่เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมต้องยอมรับว่าบุคคลสามารถมีภูมิหลัง ภาษา และอัตลักษณ์แตกต่างกันได้ โดยไม่จำเป็นต้องถูกจัดลำดับว่ากลุ่มใดมีคุณค่าสูงกว่ากลุ่มอื่น งานของดวงดี (2568) เกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการยอมรับในสังคมสมัยใหม่เป็นแหล่งศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาแนวทางสร้างการยอมรับความแตกต่างการยอมรับความหลากหลายไม่ได้หมายความว่าทุกวัฒนธรรมหรือทุกพฤติกรรมจะไม่สามารถถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้แต่หมายถึงการวิพากษ์ควรตั้งอยู่บนเหตุผลและผลกระทบของการกระทำไม่ใช่การเหมารวมว่าบุคคลมีคุณค่าต่ำกว่าเพราะชาติพันธุ์ของตนการแยกแยะระหว่างการวิพากษ์พฤติกรรมกับการดูหมิ่นอัตลักษณ์เป็นหลักสำคัญของการสื่อสารที่เป็นธรรมการสร้างสังคมที่เคารพความแตกต่างยังต้องอาศัยพื้นที่สำหรับการพบปะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้คนที่มีภูมิหลังหลากหลายการเรียนรู้ร่วมกันสามารถช่วยลดการพึ่งพาภาพเหมารวมและทำให้บุคคลเข้าใจว่าความแตกต่างทางวัฒนธรรมมีความซับซ้อนมากกว่าคำอธิบายแบบง่าย ๆ

ในท้ายที่สุด การลดการใช้ชื่อชาติพันธุ์เป็นคำดูหมิ่นไม่ใช่ความรับผิดชอบของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของผู้ใช้ภาษาสถาบันการศึกษาสื่อและองค์กรทางสังคมการสร้างบรรทัดฐานที่เคารพศักดิ์ศรีของบุคคลจะช่วยให้ชื่อชาติพันธุ์สามารถทำหน้าที่สื่อสารอัตลักษณ์และความหลากหลายได้โดยไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการลดคุณค่าของผู้อื่น

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

บทสรุป

บทความเรื่อง“จากชื่อชาติพันธุ์สู่คำด่า:การสร้างความเป็นอื่นต่อ “ลาว” ในไทย” มุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และกระบวนการสร้างความเป็นอื่นในสังคมไทยโดยสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการสื่อสารเรื่องลาวในแบบเรียน อัตลักษณ์ลาวเวียง การต่อรองอัตลักษณ์อีสาน อคติทางชาติพันธุ์ ความเหลื่อมล้ำและความเกลียดชังในสังคมไทย

ข้อสรุปสำคัญประการแรกคือ ชื่อชาติพันธุ์ไม่ควรถูกตีความว่ามีความหมายเชิงบวกหรือเชิงลบอย่างตายตัว เพราะความหมายขึ้นอยู่กับบริบทผู้ใช้ภาษาและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลคำว่า “ลาว”สามารถทำหน้าที่ระบุอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมได้ตามปกติแต่ในบางบริบทก็อาจถูกนำไปใช้เป็นถ้อยคำดูหมิ่นได้การทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้จึงต้องแยกความหมายของชื่อชาติพันธุ์ออกจากความหมายเชิงลบที่เกิดขึ้นจากการใช้คำในสังคม

ข้อสรุปประการที่สองคือการเปลี่ยนชื่อชาติพันธุ์ให้กลายเป็นคำดูหมิ่นสามารถวิเคราะห์ได้ผ่านกระบวนการสร้างความเป็นอื่น ซึ่งประกอบด้วยการกำหนดเส้นแบ่งระหว่างกลุ่ม การเชื่อมโยงกลุ่มหนึ่งเข้ากับภาพแทนเชิงลบและการใช้ความหมายดังกล่าวซ้ำจนกลายเป็นสิ่งที่ผู้คนบางส่วนคุ้นเคย กระบวนการนี้อาจปรากฏผ่านการศึกษาสื่อและปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันอย่างไรก็ตามบทความนี้ยังไม่อาจยืนยันระดับความแพร่หลายหรือความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการใช้คำดังกล่าวได้ เนื่องจากไม่ได้เก็บข้อมูลภาคสนามหรือวิเคราะห์ชุดข้อมูลการใช้ภาษาโดยตรง

ข้อสรุปประการที่สามคืออัตลักษณ์ลาวและอีสานมีความหลากหลายและไม่ควรถูกเหมารวมเป็นกลุ่มเดียวกันทั้งหมดความเชื่อมโยงทางภาษาและวัฒนธรรมไม่ใช่เหตุผลในการจัดลำดับคุณค่าของบุคคลและการเคารพความหลากหลายจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้บุคคลนิยามอัตลักษณ์ของตนเองการวิพากษ์การใช้ชื่อชาติพันธุ์เพื่อดูหมิ่นจึงควรมุ่งแก้ไขอคติและความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม โดยไม่ทำให้ความเป็นลาวกลายเป็นสิ่งที่ต้องปฏิเสธหรือรู้สึกอับอาย

ในเชิงข้อเสนอ บทความเห็นว่าการลดอคติทางชาติพันธุ์ควรดำเนินการผ่านการศึกษาเชิงวิพากษ์การพัฒนาความรับผิดชอบในการใช้ภาษา การคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบ และการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมการแก้ไขปัญหาไม่ควรจำกัดอยู่ที่การห้ามใช้คำบางคำแต่ควรมุ่งสร้างความเข้าใจว่าการใช้ภาษาสามารถส่งผลต่อศักดิ์ศรีและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อย่างไร สำหรับการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการวิเคราะห์การใช้คำว่า “ลาว” ในบริบทที่หลากหลายทั้งในแบบเรียนสื่อดิจิทัลบทสนทนาในชีวิตประจำวันและประสบการณ์ของผู้ที่ถูกเรียกด้วยคำดังกล่าวการเก็บข้อมูลจากหลายกลุ่มและหลายบริบทจะช่วยให้สามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างการเรียกชื่อชาติพันธุ์ตามปกติการใช้คำอย่างสนิทสนมและการใช้คำเพื่อดูหมิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตลอดจนช่วยตรวจสอบว่าการใช้คำในลักษณะต่าง ๆ สัมพันธ์กับอคติและการเลือกปฏิบัติอย่างไร

ท้ายที่สุดประเด็นสำคัญไม่ใช่การตัดสินว่าความเป็นลาวควรถูกยอมรับหรือปฏิเสธแต่เป็นการยืนยันว่าชื่อชาติพันธุ์ไม่ควรถูกใช้เป็นเหตุผลในการลดคุณค่าของมนุษย์จากชื่อที่ทำหน้าที่บ่งบอกอัตลักษณ์คำหนึ่งอาจกลายเป็นเครื่องมือของการกีดกันได้เมื่อสังคมเชื่อมโยงความแตกต่างเข้ากับความด้อยค่าการทำความเข้าใจและท้าทายกระบวนการดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมไทยที่เคารพความหลากหลายและยอมรับศักดิ์ศรีของทุกคนอย่างเท่าเทียม

วารสารวิชาการก้าวนวัต ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2569
Kaonawat Academic Journal, Volume 1, Number 5, September – October 2026
สมาคมเครือข่ายการเรียนรู้และนวัตกรรมองค์กร

เอกสารอ้างอิง

ดวงดี ด. (2568). การศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการยอมรับในสังคมสมัยใหม่. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์ศึกษา, 1(2), 13–22. https://so09.tci-thaijo.org/index.php/interjo/article/view/6508

ตรีสวัสดิ์ ว. (2559). การสื่อสารอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ลาวเวียงของวัดใน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University, 9(1 SUP). https://so05.tci-thaijo.org/index.php/irdssru/article/view/213862

นิลุบล ไพเราะ. (2563). การเปลี่ยนผ่านการสื่อสารเรื่องลาวและความเป็นลาวในแบบเรียนไทย. วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์, 14(2), 198–240. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/dpuca/article/view/245048

บำรุงบุตร ส., & อภิมหาเกรียงไกร ฟ. (2568). แรงงานข้ามชาติกับอคติทางชาติพันธุ์: ความเกลียดชัง “คนอื่น” ในสังคมไทยที่กลายเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองแรงงาน. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์, 3(1), 91–130. https://so14.tci-thaijo.org/index.php/PSPAJKU/article/view/1785

บุราสิทธิ์ ย. (2556). ชุมชนคนอีสานกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. Journal of Language and Culture, 32(1), 67. https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JLC/article/view/20295

เปลี่ยนรุ่ง ส. (2564). อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ในพหุวัฒนธรรมและการสื่อสาร. วารสารศาสตร์, 15(1), 198. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jcmag/article/view/252951

วงษ์เหรียญทอง ธ., & เดชรักษา ก. (2565). สิทธิมนุษยชนกับมาตรการทางกฎหมายในการแสดงออกซึ่งลักษณะการเหยียดเชื้อชาติและสีผิวในประเทศไทย. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(2), 717–726. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jmhs1_s/article/view/258137

สายพันธ์ พ. (2564). ทฤษฎีวิพากษ์เชื้อชาติ (Critical Race Theory) และการกลับมาของปัญหาอคติการเหยียดเชื้อชาติ. วารสารมานุษยวิทยา, 4(2), 252–260. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jasac/article/view/253409

ศรีรักษ์ ส. (2568). การศึกษาพัฒนาการและการผลิตซ้ำของ “ความเกลียดชัง” ในสังคมไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 8(2), A31–A45. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru/article/view/278368

อุกฤษฎ์ เฉลิมแสน. (2563). การต่อรองอัตลักษณ์อีสานของวัยรุ่นอีสานในยุคดิจิทัล. วารสารพัฒนศาสตร์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 3(1). https://so05.tci-thaijo.org/index.php/gvc-tu/article/view/246031